

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA**

VILIJĄ KUBILINSKAITĖ
(CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

**BANKROTO ADMINISTRATORIAUS
TEISINIO STATUSO YPATUMAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -

Lektorė, dr. V. Mikuckienė

Vilnius, 2009

TURINYS

IVADAS	3
1. BANKROTO PROCESO TEORINIAI ASPEKTAI	6
1.1. Bankroto proceso sąvoka.....	6
1.2. Bankroto proceso subjektai.....	12
2. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS TEISINIS STATUSAS	18
2.1. Bankroto administratoriaus samprata.....	18
2.2. Bankroto administratoriaus skyrimas ir atleidimas.....	24
2.3. Bankroto administratoriaus teisės ir pareigos.....	34
2.3.1. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės turto administravimu ir realizavimu.....	38
2.3.2. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės veiklos vykdymu ir užbaigimu.....	41
2.3.3. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės atstovavimu ir bankrutuojančios įmonės interesų ginimu.....	46
2.3.4. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės įsipareigojimų įmonės kreditoriams vykdymu.....	52
2.3.5. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su suinteresuotų asmenų informavimu apie įmonės bankroto proceso vykdymą.....	58
3. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS VEIKLOS KONTROLĖ	61
IŠVADOS	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS	69
SUMMARY	75

IVADAS

Prasidėjęs ekonominis nuosmukis bei nekilnojamojo turto krizė sudavė stiprų smūgį daugeliui įmonių. Bankroto grėsmė gali kilti ne tik tais atvejais, kai įmonė tiesiogiai yra nemoki, tačiau ir dėl kitos įmonės mokėjimų sustabdymo ar jos nemokumo. Daug metų mokslininkai tyrinėjo bankroto atsiradimo priežastis, susijusias su sudėtinga nuolat kintančia aplinka, o tokiomis sąlygomis įmonei yra sunku išvengti mokėjimų sutrikimų ir rimtesnių krizinių situacijų. Dažniausiai įmonės nesugebėjimą prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos lemia vidinės ir išorinės priežastys. Iš išorinių priežasčių paminėtinos tokios priežastys, kaip ekonomikos lėtėjimas, dideli mokesčiai, rinkos pokyčiai, įstatymų kaita ir korupcija viešajame sektoriuje, verslo plėtros vieta, partnerių nesėkmės, kreditų gavimo tvarka ir kt. Vidinės priežastys - įmonės finansų valdymo nesėkmės (per dideli išipareigojimai kreditoriams, apyvartinių lėšų trūkumas, neatliekama finansinė analizė, netinkamas piniginių srautų valdymas), nepakankama vadovų kompetencija (netinkama įmonės koncepcija planuojant, organizuojant, vykdant kontrolę, neatsargus elgesys), klaidingas rinkos vertinimas (nepakankamas kainų politikos lankstumas, nepakankamai įvertinta konkurencinė aplinka, aprūpinimo ir logistikos problemos), kapitalo trūkumas, blogas verslo administravimas (netinkamai parengtos sutartys), sistemos ir struktūros nesėkmės (netinkama įmonės gamybinė struktūra, personalo problemos), lėtas didelių įmonių restruktūrizavimas ir kt.¹

Anksčiau bankrotas buvo suprantamas kaip reiškiny, vertintinas tik skolininko ir kreditoriaus tarpusavio ekonominių bei teisinių santykių aspektu. Vystantis ekonomikai, stiprėjant įmonių kooperaciniams ryšiams, skolininko ir kreditoriaus santykiai palietė ne tik jų, bet ir valstybių, vietinių valdžios organų, dirbančių nemokioje įmonėje žmonių grupių bei šios įmonės verslo partnerių interesus. Tokiu būdu, nemokumo institutas tapo tam tikra veiklos organizavimo forma, jungiančia savyje ekonomines, politines, teisines bei visuomenės gyvenimo normas, žmonių veiklos bei jų elgesio taisykles.

Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo (toliau ĮBI)² normos yra vienas iš rinkos ekonomikos įrankių, kurių pagalba siekiama užtikrinti ekonomikos gyvybingumą ir pašalinti iš civilinės apyvartos subjektus, nesugebančius organizuoti rentabilios veiklos.

Nagrinėjant bankroto procesą neabejotinai išryškėja bankroto administratoriaus kaip proceso dalyvio ypatingas teisinis statusas. Asmens, be kurio negali vykti bankroto procesas ir nuo kurio veiksmų didžiąja dalimi priklauso ne tik tinkama kreditorių, įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo sklandumas bei skaidrumas, bet ir šalies ekonominis

¹ Januševičiūtė A., Jurevičienė D. Bankroto esmė: teorija ir praktika// Mokslas – Lietuvos ateitis. 2009, Nr. 3.

² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

gyvenimas. Keičiantis atskiroms ĮBĮ įstatymo nuostatomis bankroto administratoriaus institutas išliko beveik nepakitęs, tik jo teisės ir pareigos reglamentuojamos detaliau ir aiškiau. Akivaizdu, kad bankroto administravimo paslaugų teikimas yra specifinė verslo rūšis, kuri pasireiškia tuo, kad įmonės bankroto procese administratoriui tenka atstovauti tiek įmonės, tiek ir jos kreditorių interesams. Šiame darbe, kurio tema yra „Bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai“, remiantis teisės aktais ir teismų praktikos analize bus bandoma atskleisti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus bankroto procese.

Tyrimo aktualumą lemia pastaruoju metu vis didėjantis bankroto bylų skaičius, o tai siejama su visišku finansiniu žlugimu, darbo vietų naikinimu, darbuotojų atleidimu. Atsižvelgiant į šias aplinkybes bei į tai, kad bankrotas yra svarbus ekonominės sistemos elementas, būtina tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu iširti bankroto administratoriaus teisinį statusą bankroto procese, nes tinkamas bankroto administravimas daro teigiamą įtaką ekonomikos stabilumui bei jos augimui.

Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas – bankroto administratoriaus, kaip bankroto proceso dalyvio, institutas.

Magistro baigiamojo darbo tikslas - išanalizuoti ir įvertinti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus įmonės bankroto procese.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti bankroto proceso sampratą, paskirtį bei tikslus.
2. Nustatyti pagrindinius požymius, padedančius atskirti bankroto administratorių nuo kitų bankroto proceso dalyvių.
3. Išanalizuoti bankroto administratoriaus procesinę padėtį, teisių bei pareigų įgijimo ir realizavimo ypatumus.
4. Išanalizuoti bankroto administratoriaus funkcijas, taip atskleidžiant jo teisinio statuso ypatumus bankroto procese.

Loginė darbo seka. Darbas susideda iš įvado, trijų dalių ir išvadų.

Pirmoje darbo dalyje nagrinėjamas bankroto proceso institutas, aptariama bankroto proceso dalyvių bei bankroto byloje dalyvaujančių asmenų procesinė padėtis, pateikiama jų klasifikacija. Prieš apibrėžiant bankroto proceso sąvoką atskleisti esminiai sąvokų „*bankrotas*“ ir „*bankroto procesas*“ skirtumai. Siekiant tinkamai apibrėžti bankroto procesą, remiantis tiek ĮBĮ nuostatomis, tiek teismų praktika, analizuojami bankroto proceso tikslai bei paskirtis.

Antroje darbo dalyje analizuojant teismų praktiką, mokslinę literatūrą, atskleidžiama bankroto administratoriaus sąvoka, detaliai nagrinėjami kvalifikaciniai reikalavimai, kurie keliami šiems asmenims, jų teisių ir pareigų įgijimo ir realizavimo ypatumai, akcentuojami

probleminiai aspektai. 2.3. poskyryje aptariama bankroto administratoriaus, kaip bankroto proceso dalyvio, procesinė padėtis, funkcijos bei suteikti įgaliojimai vykdant bankroto procesą.

Atlikta bankroto administratoriaus teisinio statuso analizė suformavo prielaidas trečiajai darbo daliai - „bankroto administratoriaus veiklos kontrolė“. Šioje dalyje išskirtos institucijos, kurios, užtikrindamos tinkamą bankroto administratoriui priskirtų funkcijų vykdymą, atlieka jo veiklos priežiūrą (kontrolę).

Darbo pabaigoje apibendrinti gauti rezultatai ir pateiktos pagrindinės išvados.

Tyrimo metodai.

Darbe naudojami šie metodai:

1. Empirinis (dokumentų) analizės metodas - tai teisinės literatūros, Lietuvos apeliacinio teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos medžiagos analizė, kurios pagalba atskleisti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai.
2. Sisteminis metodas – šio metodo pagalba sistemiškai išanalizuoti Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys bankroto administratoriaus institutą.
3. Apibendrinimo metodas – šio metodo pagalba susisteminta išanalizuota medžiaga.

Darbe daug dėmesio skirta Lietuvos teismų praktikos nagrinėjant bankroto bylas analizei, padėjusiai detaliau atskleisti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus.

1. BANKROTO PROCESO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Bankroto proceso sąvoka

Įmonių bankrotas dažniausiai suprantamas kaip neigiamas reiškinys, kurio sukeltos socialinės ir ekonominės problemos yra pavojingos ne tik įmonei ar jos savininkams, darbuotojams, bet ir kitoms įmonėms, valstybei ir visai visuomenei. Tačiau galima išskirti ir teigiamas bankroto savybes. Pasitraukdamos senosios įmonės sudaro sąlygas naujų įmonių kūrimuisi, laiku pastebėtas bankrotas leidžia pardavus turtą sugražinti skolas kreditoriams. Nors įmonių bankrotas turi ir teigiamų savybių, tačiau jo neigiama įtaka šalies ūkiui ir visai visuomenei daug didesnė.

Priėmus tiek ĮBĮ, tiek Lietuvos Respublikos Įmonių restruktūrizavimo įstatymą (toliau tekste – ĮRI)³ buvo suformuotos principinės teisinės normos, reguliuojančios bankroto bylos iškėlimo, įmonės - skolininkės turto perėmimo, turto valdymo bei kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarką, kai įmonė - skolininkė yra nemoki; arba reguliuojančios įmonės - skolininkės vadovo, dalyvių bei jos kreditorių teises ir pareigas, kai įmonė - skolininkė turi laikinų finansinių sunkumų ir kai galima atkurti jos mokumą bei patenkinti įmonės - skolininkės kreditorių reikalavimus, taikant restruktūrizavimo procedūras⁴.

Remiantis ĮBĮ 2 straipsnio 1 dalimi bankrotas apibrėžiamas kaip nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka. Nemokumas šiuo atveju yra siejamas su įmonės būkle, kai įmonė negali įvykdyti įsipareigojimų ir pradelsti įmonės įsipareigojimai viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Taigi, teismas gali įmonei iškelti bankroto bylą dėl jos nemokumo tuo atveju, jei yra tam tikros teisinės prielaidos sudarančios pakankamą pagrindą manyti, jog įmonė yra nemoki. Įmonės nemokumas nustatomas tik išanalizavus jos ūkinės finansinės veiklos rezultatus, atspindėtus finansinėse atskaitomybėse ir kituose dokumentuose, turinčiuose reikšmės įvertinant realią įmonės finansinę būklę. Spręsdamas klausimą dėl įmonės pradelstų įsipareigojimų ir jos balansinio turto vertės santykio, teismas vadovaujasi tiek prie pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pridėtais dokumentais, tiek ĮBĮ 9 straipsnio antroje dalyje nustatyta tvarka gautais finansiniais dokumentais ir duomenimis. Vertindamas turimus įrodymus teismas turi įsitikinti, ar jų pakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar šie įrodymai yra patikimi ir kt. Taigi, remiantis ĮBĮ nuostatomis bei analizuojant finansinėse atskaitomybėse ir kituose dokumentuose,

³ Lietuvos Respublikos Įmonių restruktūrizavimo įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012.

⁴ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. sausio 29 d. nutartis c.b. UAB „Klaipėdos skuba“ v. M.Vorobjovos IĮ „JVI Transport“. Nr. 2-182/2009, kat. 126.2.

turinčiuose reikšmės vertinant realią įmonės finansinę būklę, pateiktus rezultatus turi būti nustatyti pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos) ir bendrovės turimo turto vertė⁵.

Būtina pažymėti, kad bankroto sąvoka skiriasi nuo bankroto proceso ir bankroto bylų sąvokų. Sprendžiant bankroto proceso, kaip proceso reikšmingumą, būtina atskirti šias sąvokas.

Bankroto procesas – tai teismo arba ne teismo tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma (ĮBĮ 2 str. 2 d.). Ši sąvoka apima ir procesinius, ir neprocesinius, susijusius su bankrotu veiksmus, atliekamus teismo ir ne teismo tvarka. Netgi jei bankroto procesas vykdomas ne teismo tvarka, visi susiję su bankrotu veiksmai pateks į bankroto procesą⁶.

Teisminis bankroto procesas vykdomas, kai yra ginčai tarp bankroto santykių subjektų dėl įmonės įsipareigojimų dydžio, įmonės turto realizavimo ir dėl kreditorių reikalavimų tenkinimo iš įmonės turto būdo, tvarkos bei terminų, įmonės kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo bei dydžio ir pan.

Neteisminis bankroto procesas gali būti pradėtas, kai įmonės kreditoriai nėra kreipęsi į teismą dėl įmonės turtinių įsipareigojimų jiems vykdymo, ir yra daugumos įmonės kreditorių sutarimas vykdyti įmonės bankrotą konsensuso būdu (ĮBĮ 12 str. 1 ir 4 d.)⁷.

Apibendrinant galime nurodyti, kad bankroto procesas – tai visuma veiksmų, atliekamų teismo, kreditorių, bankroto administratoriaus, pačios bankrutuojančios įmonės ir kitų bankroto proceso dalyvių, susijusių su įmonės nemokumo konstatavimu ir iš to kylančių padarinių taikymu.

Bankroto byla – teismo nagrinėjama civilinė byla dėl ginčų, kylančių iš bankroto teisinių santykių (ĮBĮ str. 3 d.). Apibrėžus „*bankroto proceso*“ ir „*bankroto byla*“ sąvokas išryškėja esminis jų skirtumas - tai teisminis nagrinėjimas. Jei bankroto procesas apibrėžiamas kaip teismo arba ne teismo tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma, tai bankroto byla - kaip teismo nagrinėjama civilinė byla. Šių sąvokų skirtumas susijęs su tuo, kad bankroto procesas gali vykti ir ne teismo tvarka. ĮBĮ ketvirtasis skirsnis „*bankroto procesas ne teismo tvarka*“ kaip tik ir reglamentuoja šį procesą. Minėto įstatymo 12 straipsnyje nurodyti reikalavimai, kada bankroto procesas gali būti vykdomas ne teismo tvarka. Visų pirma yra būtina, kad teismuose nebūtų iškelta bylų, kuriose įmonei būtų pareikšti turtiniai reikalavimai (tarp jų - reikalavimai susiję su darbo santykiais), taip pat nebūtų išieškoma pagal teismų ir kitų institucijų išduotus vykdomuosius raštus. Būtent R.Norkus yra nurodęs, kad bankroto byla yra tada, kai ją iškelia ir nagrinėja teismas, t.y. kai procesiniai veiksmai atliekami teisme⁸.

⁵ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis c.b. VSDFV Klaipėdos skyrius v. UAB „Stabilios konstrukcijos“. Nr. 2-1002/2008, kat. 126.2 (S).

⁶ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia, 2007. Nr. 2 (64).

⁷ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo komentaras//Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

⁸ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia, 2007. Nr. 2 (64).

Aptarus tiek bankroto, tiek bankroto proceso sąvokas pastebimas esminis jų skirtumas. Būtent „*bankrotą*“ galime apibrėžti kaip įmonės būseną, kai teismas (kreditoriai), konstatavęs įmonės nemokumą, iškelia teisme bankroto bylą (vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka), tuo tarpu sąvoka „*bankroto procesas*“ apima įvairių proceso dalyvių veiksmų visumą tiek vykdant bankroto procedūras teismine, tiek neteismine tvarka, konstatavus įmonės nemokumą.

Apibrėžus bankroto proceso pobūdį, tikslinga aparti šio instituto paskirtį bei tikslus.

Pagrindinis bankroto proceso tikslas yra ne kuo greičiau pašalinti iš civilinės apyvartos nemokią įmonę, o siekti, kad įmonė vėl pradėtų veikti, ir tik nesant tokios galimybės, kuo operatyviau patenkinti teismo patvirtintus įmonės kreditorių finansinius reikalavimus ir užbaigti įmonės likvidavimo procedūras⁹. Tačiau pradėdant šį procesą yra svarbu išsiaiškinti, ar bendrovė yra iš tiesų nemoki ir nebegalės vykdyti veiklos, ar ji tik turi laikinų sunkumų, kurie gali būti išspręsti išsaugant bendrovę kaip veikiantį rinkos dalyvį.

Bankroto proceso instituto paskirtį tiksliai atskleidžia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. nutarimu Nr. 33 aprobuota Teismų praktikos nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. ĮBĮ, apibendrinimo apžvalga, kuriame nurodyta, kad *bankroto instituto paskirtis yra apsaugoti pirmiausia nemokaus skolininko, negalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimų, kreditorių teises ir interesus. Bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto*¹⁰. Galime nurodyti, kad bankroto procesas pirmiausiai skirtas visų kreditorių reikalavimų proporcingam patenkinimui užtikrinti. Todėl ir procesinių nuostatų, reglamentuojančių bankroto bylų nagrinėjimą, paskirtis yra užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo apsaugą, sudarant galimybes visiems kreditoriams sužinoti apie bankroto bylos iškėlimą skolininkui, pareikšti savo reikalavimą bankrutuojančiai įmonei ir aktyviai dalyvauti teisme, įrodinėjant to reikalavimo pagrįstumą. Taip išryškėja viešasis interesas ir būtinybė jį ginti teisme. Konstitucinis teismas aiškindamas viešojo intereso sampratą yra nurodęs, kad *viršuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija, tai inter alia visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt. Tai toks visuomenės ar jos dalies interesas, kurį valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti, inter alia per teismus, pagal savo kompetenciją sprendžiančius*

⁹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 11 d. nutartis c.b. LUAB „Klevo lapas“. Nr. 2-691/2008, kat. 126.2 (S).

¹⁰ Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga/Teismų praktika. 2002, Nr. 16. P. 306.

bylas. Todėl kiekvieną kart, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viršuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės¹¹. Būtent būtų, kylančių iš bankroto teisinių santykių, nagrinėjimas atitinka šiuos nurodytus viešojo intereso kriterijus. Viešasis interesas bankroto procese pasireiškia tuo, kad bankroto bylos iškėlimas neišvengiamai paliečia visų įmonės kreditorių interesus, jiems neleidžiama patenkinti savo reikalavimų individualaus vykdymo tvarka, jie priversti konkuruoti su kitais kreditoriais dėl skolininko turto. Bankroto bylos iškėlimas sukelia padarinių Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui bei nacionaliniam biudžetui, kurie skirti visuomenės poreikiams tenkinti. Atsižvelgiant į tai, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, nutraukiamos darbo sutartys su bendrovės darbuotojais, pažeidžiami ir šių subjektų interesai. Šie paminėti aspektai apibrėžia bankrotą, kaip ne vien tik dviejų privačių subjektų teisinį santykį, tačiau sudėtingą susipynusių teisinių santykių visumą, kurioje teisiniai santykiai susiklosto ne vien tarp įmonės skolininkės ir kreditorių, bet ir tarp kitų subjektų (darbuotojų, valstybės institucijų, teismo ir kt.).

Būtina paminėti, kad nei ĮBĮ, nei kituose įstatymuose nėra pateikta bankroto proceso tikslų sąrašo, tačiau ĮBĮ analizė leidžia išskirti pagrindinius bankroto procesui keliamus tikslus – patenkinti kreditorių reikalavimus. Šis tikslas yra galutinis rezultatas, kurio siekiama bankroto procese. Tuo atveju kai bankrutuojanti įmonė atsiskaito su visais kreditoriais, laikoma, kad bankroto procesas pasiekė savo tikslą (ĮBĮ 27 str. 1 d. 2 p.). Šį tikslą apibrėžia ir teismų praktika, nurodydama, kad pagrindinis bankroto proceso tikslas – tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pačiu metu įmonei skolininkei likviduojant skolų našta, taip apsaugant kreditorius nuo dar ilgesnio bankrutuojančios įmonės atsiskaitymų uždelsimo¹². Taigi vienas iš teismo bankroto proceso tikslų yra kiek įmanoma operatyvesnis bankroto procedūrų užbaigimas, nutraukiant bankroto bylą ĮBĮ 27 straipsnio pagrindais arba likviduojant bankrutuojančią įmonę ir išregistruojant ją iš juridinių asmenų registro ĮBĮ 32 straipsnio nustatyta tvarka. Tačiau apsiriboti vien šiuo tikslu negalime. Kaip nurodo S. Kalvienė, V. Mikuckienė, R. Norkus, R. Velička, kai kurios ĮBĮ nuostatos suponuoja, jog greta kreditorinių reikalavimų patenkinimo bankroto proceso tikslas yra ir skolininko teisių apsauga¹³. Ši apsauga pasireiškia tuo, kad iškėlus bankroto bylą įmonės teisės ginamos specialiomis ĮBĮ normomis, kurios apibrėžia, kad:

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas//Valstybės žinios. 2006, Nr.102-3957.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 17 d. nutartis c.b. Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „Linava“ servisas, LUAB „Revi“. Nr. 3K-7-326/2007, kat. 126.8.

¹³ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 31

1. Iškelus įmonei bankroto bylą siekiama fiksuoti jos įsiskolinimus, kad jie nebedidėtų – nutraukiamas netesybų ir palūkanų už visas įmonės prievolės, tarp jų už įmokų, susijusių su darbo santykiais, pavėluotą mokėjimą, skaičiavimas.

2. Negali būti nustatoma priverstinė hipoteka (ĮBĮ 10 str. 7 d. 3 p.).

3. Įmonė turi galimybę išvengti nenaudingų sandorių vykdymo.

4. Įmonė įgyja galimybę lengvatinėmis sąlygomis nutraukti darbo sutartis su darbuotojais ir atsiskaityti su kreditoriais (ĮBĮ 27 str. 1 d. 2 p.).

Skolininko teisių apsauga nors ir minima kaip vienas iš bankroto proceso tikslų, tačiau nėra pagrindinė. Būtent kreditorių teisių apsaugai ĮBĮ skiriamas pagrindinis tikslas, todėl tikslas apsaugoti skolininko teises turėtų būti derinamas su tikslu patenkinti kreditorių reikalavimus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pabrėžė šių tikslų derinimo svarbą, nurodydamas, kad *nors pagal bankroto procedūrų teisinio reglamentavimo prasmę iškelus įmonės bankroto bylą prioritetą teikiamas kreditorių finansiniams reikalavimams patenkinti, tačiau ir tokiu atveju turi būti racionaliai vadovaujama kreditoriaus ir skolininko pareigų ir interesų pusiausvyros principu*¹⁴.

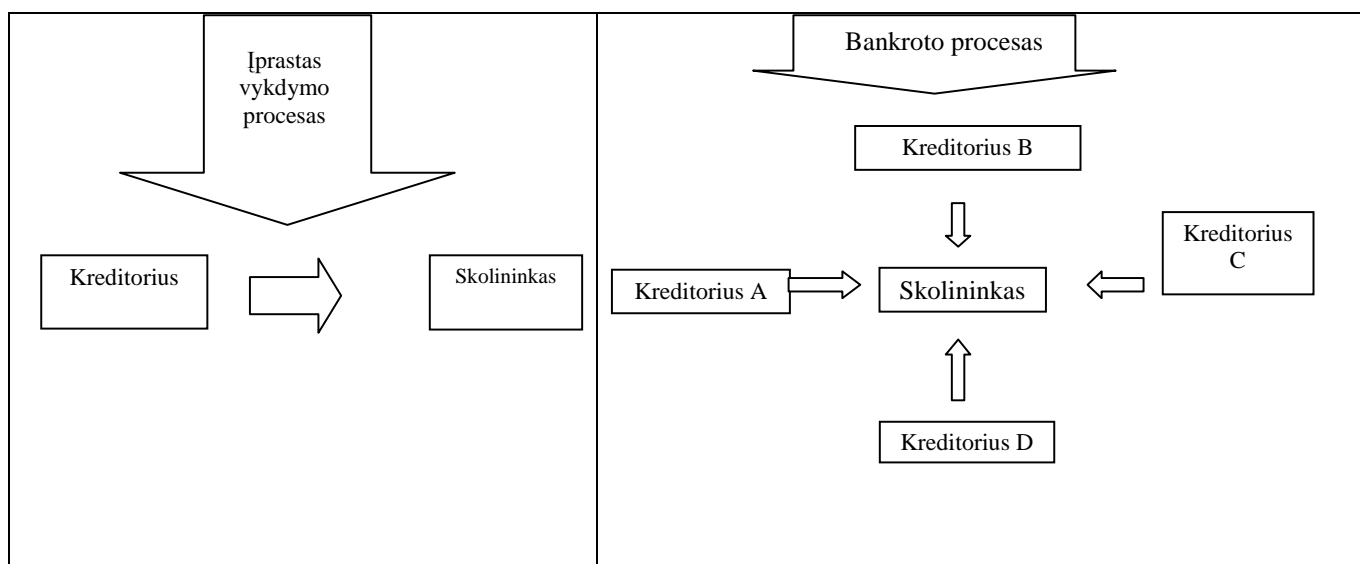
Galime apibrėžti, kad pagrindinė bankroto proceso paskirtis ir tikslas yra per įstatyme nustatytą bankroto procedūrų vykdymą užtikrinti, kad būtų visiškai arba iš dalies patenkinti įrodymais pagrįsti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimai bei apsaugoti bankrutuojančios įmonės interesai.

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso (toliau CPK) 1 straipsnio 1 dalis įtvirtina kodekso taikymą nagrinėjant civilines, darbo, šeimos, intelektinės nuosavybės, konkurencijos, bankroto, restruktūrizavimo bylas bei kitas bylas, kylančias iš privatinų teisės santykių. Bankroto bylų nagrinėjimas pasižymi išskirtinėmis procesinėmis ypatybėmis, palyginti su kitomis civilinio proceso tvarka nagrinėjamomis ginčo bylomis. Pagal ĮBĮ 10 straipsnio 1 dalį bankroto bylos keliamos ir nagrinėjamos CPK nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus ĮBĮ nustatytas išimtis. Nekyla abejonių, kad bankroto bylos glaudžiai susijusios su civilinio proceso teisės dalimi, skirta kreditoriaus reikalavimo pagrįstumui nustatyti. Šį procesą galime pavadinti tiriamuoju, kadangi iškelus skolininkui bankroto bylą kreditoriai reiškia savo materialinius teisinius reikalavimus, bankroto administratorius teikia juos teismui tvirtinti ir ginčija nepagrįstus reikalavimus, teismas reikalavimus tvirtina. Bankroto byloje siekiama išsiaiškinti, ar asmuo pagrįstai save laiko bankrutuojančios įmonės kreditoriumi ir reikalauja iš skolininko įvykdyti prievolę. Tik teismui nutartimi patvirtinus kreditoriaus finansinį reikalavimą galutinai pripažįstamas jo kaip kreditoriaus statusas materialinėje teisėje, o

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 26 d. nutartis c.b. VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Okseta“. Nr. 3K-3-166/2008, kat. 44.5.2.17; 126.5.

bankroto byloje nuo to momento jis tampa byloje dalyvaujančiu asmeniu¹⁵. Nagrinėjant tokias bylas neabejotinai išryškėja glaudus materialinės ir procesinės teisės ryšys.

Bankroto procesas taip pat susijęs ir su priverstinio vykdymo procesu. Ir bankroto, ir priverstinio vykdymo atvejais prievarta yra apribojamos prievolės neįvykdžiusio skolininko turtinės teisės, siekiant patenkinti kreditoriaus reikalavimą. Vienintelis esminis įprasto priverstinio vykdymo proceso ir bankroto proceso skirtumas yra tas, kad priverstinis vykdymas įprasta tvarka yra individualaus pobūdžio, o esant bankroto procesui, vyrauja visuotinio vykdymo principas, nes bankroto procese išieškoma iš viso skolininko turto ir išieškant dalyvauja visi be išimties kreditoriai, tiek turintys teismo ar kitos institucijos išduotą vykdomąjį dokumentą, tiek jo neturintys. Netgi tada, kai bankroto procese dalyvauja tik vienas kreditorius, tai nekeičia bankroto kaip visuotinio vykdymo esmės. Žemiau esančiame paveiksle pateikiame įprasto vykdymo proceso ir bankroto proceso santykį¹⁶.

Šaltinis: Bankroto teisė, 2008. p. 63.

1 pav. Įprasto vykdymo proceso ir bankroto proceso santykis

Bankroto teisė reglamentuoja ne tik procesinius teisinius, bet ir materialinius teisinius santykius. Tokie teisiniai santykiai išvelgiami aptariant neteisminį bankroto procesą. Kaip numatyta ĮBĮ, bankroto procesas gali vykti ne teismo tvarka. Pagrindinis neteisminio bankroto proceso ypatumas yra tas, kad visus teismo kompetencijai skirtus klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas. Teismas šiuo atveju yra privalomas civilinių procesinių teisinių santykių subjektas, todėl neteisminis bankrotas nepriskiriamas civilinio proceso teisės reglamentuojamiems teisiniams santykiams.

¹⁵ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia, 2007, Nr. 2 (64).

¹⁶ Ten pat.

Kaip matome, bankroto procesas visų pirma susijęs su įmonės nemokumo konstatavimu būtent teismui (kreditoriams) iškėlus įmonei bankroto bylą atsiranda pagrindas atlikti procesinių veiksmų visumą, taikytiną nemokiam skolininkui.

1.2. Bankroto proceso subjektai

Bankroto byloje procesinių santykių subjektams apibūdinti vartojamos dvi sąvokos – proceso dalyviai ir dalyvaujantys byloje asmenys. Atribojant šias dvi sąvokas paminėtina, kad sąvoka „bankroto proceso“ dalyviai yra platesnė nei sąvoka „bankroto byloje dalyvaujantys“ asmenys. Esminis šių sąvokų skirtumas susijęs su dalyvaujančių asmenų procesinės padėties nustatymu. Bankroto proceso dalyviai (subjektai) - tai visi asmenys, dalyvaujantys nagrinėjant ir sprendžiant teisme bankroto bylas, neprikaustomai nuo jų procesinės padėties. Juos galime išskirti į¹⁷:

- bankroto proceso subjektai - teisinių santykių, susiklostančių vykstant bankroto procesui, dalyviai;
- kiti bankroto teisės subjektai – su bankrotu susijusių teisinių santykių dalyviai (pvz. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos (toliau IBVD), bankroto administratorius vienijančios asociacijos ir kt.)).

Tuo tarpu sąvoka „bankroto byloje dalyvaujantys“ asmenys apima tik tuos proceso dalyvius, kurie turi teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi¹⁸. Tokiu atveju prie byloje dalyvaujančių asmenų nebus priskiriami vertėjai, ekspertai ir kt., tai subjektai, kurie nors ir atlieka bankroto procese tam tikras funkcijas, tačiau neturi teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi.

Vadovaujantis IBĮ analize bankroto proceso dalyvius galime suskirstyti:

Pagal bankroto procese atliekamą vaidmenį:

- nagrinėjantys ir sprendžiantys bankroto bylas – teismas;
- bankroto byloje dalyvaujantys asmenys – bankroto bylos šalys (ieškovas, atsakovas), kiti bankroto proceso dalyviai, teisiškai suinteresuoti bylos baigtimi.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ kreditoriai trečiųjų asmenų teises įgyja tik nuo teismo nutarties, kuria išspręstas jų reikalavimo patvirtinimo klausimas, priėmimo dienos.

¹⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 203.

¹⁸ Ten pat. P. 204.

- kiti proceso dalyviai - asmenys, vienokia ar kitokia forma įtraukti į bankroto procesą, tačiau teisiškai nesuinteresuoti bylos baigtimi – IBVD, antstoliai ir kt.¹⁹.

Pagal dalyvavimo bankroto procese reikšmę:

- pagrindinius – tai asmenys be kurių bankroto procesas negali vykti ir kurie yra kiekviename bankroto procese. Prie tokių subjektų priskiriama: a) *įmonė skolininkė* - asmuo kuriam keliami bankroto byla arba kurio atžvilgiu vykdoma bankroto procedūra ne teismo tvarka); b) *kreditoriai* – fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys reikalavimo teisę iš įmonės įvykdyti prievolės ir įsipareigojimus; c) *subjektas vedantis ir kontroliuojantis teisminį bankroto procesą, teismas*. Būtina paminėti, kad teismas yra pagrindinis proceso dalyvis tik tada, kai bankroto procesas vyksta teismo tvarka. Ne teismo tvarka vykdant bankroto procedūras visas teismo kompetencijai priskirtas funkcijas vykdo kreditorių susirinkimas (komitetas), todėl šiuo atveju teismas nėra laikomas bankroto proceso dalyviu – teismo funkcijas atlieka kreditoriai; d) *bankroto administratorius* – asmuo, administruojantis bankroto procesą.

- šalutinius – tai subjektai, kurie kiekviename procese atlieka nepagrindinį, šalutinį vaidmenį, įgyja tam tikras ribotos apimties teises ir pareigas. Prie tokių asmenų galima priskirti: a) *IBVD*, kadangi teismas, skirdamas bankroto administratorių, privalo suderinti jo kandidatūrą su administratoriaus veiklą kontroliuojančia institucija; b) *įmonės savininkus (akcininkus)*, kurie nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau turi teisę gauti informaciją, dalyvauti kreditorių susirinkimuose, gauti likusį atsiskaičius su kreditoriais turtą ir pan.

- atsitiktinius – tai asmenys, kurie dalyvauja bankroto procese ne visada, o tik susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, t.y. bankroto procesas tik atsitiktinai paliečia tam tikrą siaurą jų veiklos sritį. Jie skirstomi į: a) asmenis, kurie tam tikrais atvejais įgauna kontroliuojančias funkcijas bei su tuo susijusias procesines ir materialines teises bei pareigas bankroto procese. Prie tokių asmenų galima priskirti Draudimo priežiūros komisiją, Lietuvos banką ir kt.; b) asmenis, kuriems bankroto procese tenka bendradarbiavimo ar panašios pareigos. Prie tokių asmenų priskiriami teismai, nagrinėjantys bylas, kuriose skolininkui pareikšti turtiniai reikalavimai ir kiti reikalavimai, pagal įstatymą turintys pareigą perduoti tas bylas bankroto bylą iškėlusiam teismui, įmonės darbuotojai (pvz. buhalterė), teismo kviečiami privalo atvykti į teismo posėdį teikti paaiškinimus²⁰.

Pagal bendrąją taisyklę bankroto procesinis teisnumas būdingas visiems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka įregistruojantiems juridiniams asmenims, išskyrus biudžetines įstaigas, politines partijas, profesines sąjungas, religines bendruomenes, religines bendrijas. Specialūs įstatymai gali nustatyti ir kitus asmenis, kurie neturi procesinio bankroto

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 205 – 206.

teisinių santykių teisnumo. Draudimo įmonėms, bankams ir kitoms įmonėms, atsižvelgiant į jų veiklos specifiką, gali būti nustatyti griežtesni reikalavimai, nei įprasta ūkine komercine veikla besiverčiantiems subjektams.

Pagal juridinio asmens civilinės atsakomybės už savo prievoles pobūdį skiriamos tokios įmonės skolininkės:

1. įmonės, kurios už prievoles atsako tik savo turto, t.y. ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys;
2. įmonės, kurių savininkai atsako už bankrutuojančios įmonės prievoles savo turto, t.y. neribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys²¹.

Akcinių bendrovių ir uždarytų akcinių bendrovių akcininkai, kurie nėra savininkai, paprastai neturi jokių teisių bankroto procese, išskyrus teisę po įmonės likvidavimo, jei liko turto, gauti turto dalį proporcingai turimų akcijų skaičiui pagal įmonių teisės nuostatas. Tačiau šios teisės kyla iš įmonių teisės, o ne iš bankroto teisės, toks byloje dalyvaujantis asmuo yra tik pati įmonė. Įmonės akcininkai savo vaidmenį bendrovėje atlieka iki bankroto bylos iškėlimo²². Bankrutuojančios įmonės akcininkai atskirais atvejais gali dalyvauti bankroto byloje trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, statusu²³.

Didžiąją dalį bankroto procese dalyvaujančių suinteresuotų asmenų sudaro įmonės skolininkės kreditoriai. Bankrutuojančios įmonės kreditoriai – tai teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus turintys fiziniai ir juridiniai asmenys (ĮBĮ 3 straipsnis). Nuo kitų bankroto proceso dalyvių kreditoriai skiriasi savo ypatingu ekonominiu suinteresuotumu bankroto proceso eiga ir baigtimi. Bankrutuojančios įmonės kreditorių dalyvavimas bankroto procese yra vienas iš vadinamojo universalumo principo įgyvendinimo būdų. Universalumo principo bankroto santykiuose paskirtis – vienoda visų kreditorių teisių ir teisėtų interesų apsauga. Tačiau universalumo principas nėra absoliutus, jo naudotojai ir įgyvendintojai tam tikra apimtimi yra patys kreditoriai, todėl jeigu kreditoriai priima sprendimą, ne visiškai atitinkantį universalumo principą, tai savaime nereiškia šio principo pažeidimo. Priklausomai nuo to, kada kreditoriai įsitraukia į bankroto bylos iškėlimo procesą, skiriasi kreditoriaus pripažinimo byloje dalyvaujančiu asmeniu momentas:

- Kreditorius, kuris kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, byloje dalyvaujančiu asmeniu tampa nuo bankroto bylos iškėlimo ir įgauna ieškovo procesinę padėtį.

²¹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 215.

²² Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 29 d. nutartis c.b. A.B. v. UAB „Čiaupas“ Nr. 2-217/2007, kat. 126.8; 126.5.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 8 d. nutartis c.b. E.D.B. v. UAB „Žaibo ratas“. Nr. 3K-3-228/2008, kat. 95.6.1; 95.6.2; 126.8.

- Kreditorius, kuris nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, byloje dalyvaujančiu asmeniu tampa tik teismui nutartimi patvirtinus kreditoriaus finansinį reikalavimą, kuomet įsiteisėja teismo nutartis dėl kreditorinių reikalavimų patenkinimo²⁴.

Vykstant bankroto procesui visada svarbu išsiaiškinti, ar tam tikras asmuo pagrįstai mano esąs bankrutuojančios įmonės kreditorius, todėl turi būti nustatomas kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo faktas²⁵. Teismas šiuo atveju taip pat neturi pareigos tvirtinti bankroto administratoriaus pateiktus kreditorių pareikštus reikalavimus, remdamasis tik administratoriaus ir kreditorių pateiktais įrodymais, bet privalo būti aktyvus, nes tik tokiu atveju galima teisingai išspręsti kilusį ginčą ir priimti teisėtą bei pagrįstą procesinį sprendimą byloje²⁶.

Prie kitų bankroto proceso subjektų priskiriami įvairūs fiziniai ir juridiniai asmenys, galintys turėti nenuolatinių teisių ir pareigų bankroto procese. Prie tokių asmenų priskiriami²⁷:

1. teismai (išskyrus bankroto bylą nagrinėjančią teismą);
2. ĮBVD;
3. antstoliai, turintys vykdomuosius raštus dėl bankrutuojančios įmonės turto;
4. tam tikri įmonės vardu turėję ir turintys teisę veikti asmenys, kai kurie įmonės darbuotojai;
5. bankrutuojančios įmonės skolininkas, kuris privalo savo prievolę vykdyti ne bankrutuojančiai įmonei, o jos bankroto administratoriui;
6. kiti subjektai.

Visus šiuo aukščiau nurodytus subjektus galima suskirstyti į:

1. Asmenis, kurie bankroto procese turi tam tikrų procesinių teisių ir pareigų.

Prie tokių asmenų priskiriami teismai, antstoliai, ĮBVD, kai kurie įmonės darbuotojai. Teismai prie tokių subjektų priskiriami atsižvelgiant į tai, kad bankroto teisė suteikia teismui tam tikrų pareigų bankroto procese. Pvz. ĮBĮ 15 straipsnio 2 dalis apibrėžia, kad visos civilinės bylos, kuriose įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų ir su darbo santykiais susiję reikalavimai, turi būti perduodami bankroto bylą iškėlusiam teismui.

Antstolis bankroto procese taip pat yra įpareigotas vykdyti tam tikras pareigas apibrėžtas ĮBĮ. Antstoliui priskirtina pareiga sustabdyti vykdomąją bylą, jeigu skolininkui iškeliamą bankroto bylą (išskyrus neturtines bylas). Remiantis ĮBĮ 18 straipsnio 1 dalimi antstolis ne vėliau kaip per penkiolika dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos privalo perduoti bankroto bylą nagrinėjančiam teismui įmonės turto, kuris iki įmonės bankroto bylos iškėlimo buvo areštuotas teismų ir kitų institucijų sprendimų vykdymui

²⁴ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 233.

²⁵ Ten pat. P. 234 – 236.

²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. rugpjūčio 2 d. nutartis c.b. A.K. v. UAB „Barklita“. Nr. 2-504/2007 m., kat 121.20; 126.5.

²⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 281 – 282.

užtikrinti, bet neperduotas, arešto ir vykdomuosius dokumentus dėl išieškojimo iš šios įmonės ir pranešti apie tai turto saugotojui bei ieškovui.

ĮBVD prie kitų bankroto proceso subjektų priskiriamas, turėdamas pareigą bankroto procese suderinti su bankroto byla iškėlusiu teismu bankroto administratoriaus kandidatūrą.

Įmonės vardu turėję ir turintys teisę veikti asmenys, kai kurie įmonės darbuotojai prie trečiųjų asmenų, kurie bankroto procese turi tam tikrą procesinio pobūdžio pareigų, priskiriami atsižvelgiant į tai, kad pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimo stadijoje teismas gali, o esant atitinkamoms aplinkybėms ir privalo įpareigoti įmonės vardu turėjusius ir turinčius veikti asmenis (savininką (savininkus), vyriausiąjį buhalterį, įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovą) pateikti teismui bankroto bylai nagrinėti reikalingus dokumentus. Teismas taip pat turi teisę kviešti į teismą įmonės vardu turėjusius ir turinčius teisę veikti asmenis, savininką (savininkus), įmonei iki bankroto bylos iškėlimo apskaitos paslaugas teikusios įmonės vadovą, įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovą, vyriausiąjį buhalterį ir kitus atsakingus darbuotojus, neatsižvelgiant į tai, koku pagrindu buvo nutrauktos su jais darbo sutartys, jeigu jie buvo atleisti iš darbo ar su jais nutrauktos civilinės sutartys per dvylika mėnesių iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo teismui dienos, ir reikalauti iš jų paaiškinimų, susijusių su bankroto bylos iškėlimu.

2. Tretieji asmenys, kurie bankroto procese turi tam tikrą materialinių teisių ir pareigų.

Šiai grupei priskiriami bankrutuojančios įmonės skolininkai ir Garantinio ir vaikų išlaikymo fondo administracija.

Aptariant skolininkų pareigas bankroto procese paminėtina, kad ĮBĮ nenustato specialių pareigų šiems subjektams, tačiau įstatymo analizė leidžia apibrėžti tam tikras jų pareigas. Paminėtina, kad bankrutuojančios įmonės skolininkai privalo savo prievoles vykdyti ne įmonei, o bankroto administratoriui. ĮBĮ apibrėžta, kad nė vienas įmonės kreditorius ar kitas asmuo neturi teisės perimti bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto ir lėšų kitaip, negu nustatyta ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalies 1 punkte. Ši nuostata susijusi su tuo, kad nuo nutarties išskelti bankroto byla įsiteisėjimo dienos tik bankroto administratoriui suteikiama teisė valdyti, naudoti ir disponuoti bankrutuojančios įmonės turtu.

Garantinio ir vaikų išlaikymo fondo administracijos vaidmuo (pareigos) bankroto procese susijęs su Garantinio fondo paskirtimi, kurią atskleidžia Garantinio fondo įstatymas, nurodantis, kad *lėšos iš Garantinio fondo skiriamos šiame įstatyme nustatyto dydžio išmokoms bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių darbuotojams, dirbusiems įmonėje iki teismo nutarties išskelti įmonei bankroto byla priėmimo dienos arba iki kreditorių susirinkimo nutarimo bankroto procedūros vykdyti ne teismo tvarka priėmimo dienos, neatsižvelgiant į tai, ar darbo santykiai tęsiasi, ar yra nutrūkę, taip pat buvusiems įmonių, likviduotų dėl bankroto įsigaliojus šiam*

įstatymui, darbuotojams, kai įmonės jiems yra išiskolinusios, taip pat Garantinio fondo administravimo išlaidoms Garantinio fondo nuostatų nustatyta tvarka. Lėšos iš Garantinio fondo taip pat skiriamos išmokoms Lietuvos Respublikos įregistruotų Europos Sąjungos valstybių narių ir kitų Europos ekonominės erdvės valstybių įmonių filialų ir atstovybių darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis šiuose filialuose ir atstovybėse Lietuvos Respublikos teritorijoje, kai tose įmonėse vyksta nemokumo procesas, tolygus Lietuvos Respublikos įstatymuose numatytoms įmonių bankroto procedūroms²⁸.

Šiuo atveju pasireiškia glaudus šios institucijos bendradarbiavimas su bankrutuojančios įmonės bankroto administratoriumi, kuris bus aptartas analizuojant bankroto administratoriaus funkcijas bei teisinį statusą bankroto procese. Atsižvelgiant į tai, kad toliau darbe bus aptarta tiek bankroto administratoriaus samprata, tiek jo teisinis statusas, šioje darbo dalyje apie jį plačiau nėra kalbama.

Kaip matome prie bankroto proceso subjektų priskiriami visi asmenys, dalyvaujantys nagrinėjant ir sprendžiant bankroto bylas. Tai ir teismas, bankroto proceso dalyviai, teisiškai suinteresuoti bylos baigtimi, bei proceso dalyviai - asmenys, vienokia ar kitokia forma įtraukti į bankroto procesą, tačiau teisiškai nesuinteresuoti bylos baigtimi. Visi šie aukščiau paminėti subjektai yra įtraukiami į bankroto procesą, tačiau skiriasi jame atliekamu vaidmeniu bei procesinės padėties ypatumais.

²⁸ Garantinio fondo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr.82-2478.

2. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS TEISINIS STATUSAS

2.1. Bankroto administratoriaus samprata

ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalis apibrėžia, kad, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balanso įrašyto turto vertės, ji pripažįstama nemokia. Priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą, teismas privalo paskirti bankroto administratorių. Tokiu atveju viena iš pagrindinių figūrų įmonės bankroto procese atsiranda bankroto administratorius. Pagal teisinį santykį, susiklostantį vykstant bankroto procesui, bankroto administratorius priskiriamas prie bankroto proceso subjektų, o pagal dalyvavimo bankroto procese reikšmę ir apimtį prie pagrindinių bankroto proceso dalyvių, asmenų be kurių bankroto procesas negali vykti ir kurie yra kiekviename bankroto procese.

Nors teisės aktuose nėra tiesiogiai įvardyta, kad nuo bankroto administratoriaus kompetencijos priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo skaidrumas bei sklandumas, tačiau teismų praktika užpildo šias įstatymo spragas.

Tik 1997 m. ĮBĮ įstatyme²⁹ ir su jo įgyvendinimu susijusiuose teisės aktuose buvo apibrėžti tam tikri formalūs reikalavimai – kas turi teisę tapti bankroto administratoriumi. 2001 m. priimtoje ĮBĮ redakcijoje šios, administratorių profesinę veiklą apibrėžiančios nuostatos, iš esmės išliko tos pačios, tačiau priimta nemažai poįstatyminių aktų, reglamentuojančių reikalavimus asmeniui, siekiančiam įgyti teisę teikti bankroto administravimo paslaugas. Kas ir kokia teisės aktuose nustatyta tvarka gali pretenduoti/tapti bankroto administratoriumi, bus aptarta vėliau.

Įmonės administratorius – tai teismo paskirtas fizinis arba juridinis asmuo, turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas ir šią teisę įgijęs ĮBĮ ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų nustatyta tvarka (ĮBĮ 11 str. 1 d.). Tokios pozicijos laikosi ir teismų praktika. Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovo UAB „Treigiai“ akcininko atskirąjį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo nutarties, kuria UAB „Treigiai“ iškelta bankroto byla, pasisakė, kad įmonės bankroto administratorius yra įmonės valdytojas, turintis įstatymo, įmonės kreditorių susirinkimo suteiktus įgalinimus įmonės bankroto procese, nuo kurio veiksmų didžiąja dalimi priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto

²⁹ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.

procedūrų vykdymo sklandumas bei skaidrumas. Kaip nurodė teismas dėl šių priežasčių ĮBĮ yra numatyta galimybė spręsti klausimą dėl administratoriaus atstatydinimo ir jo pakeitimo³⁰.

Kaip matome ĮBĮ 11 straipsnio 2 dalies pagrindu teismui suteikta teisė spręsti klausimą dėl įmonės administratoriaus paskyrimo, tačiau ši teisė negali būti laikoma absoliučia, ypač tais atvejais, kai yra siūlomos kelios administratoriaus kandidatūros, todėl administratoriaus skyrimo klausimu priimtas teismo sprendimas turi būti pagrįstas faktiniais duomenimis bei įstatymu.³¹

Įmonės administratoriumi gali būti skiriamas tik asmuo, atitinkantis ĮBĮ 11 straipsnio reikalavimus, keliamus administratoriui, tai yra turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas pagal Ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. 4-376 patvirtintą „Teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo tvarką“³², kurio kandidatūrai pritarė ĮBĮ 11 straipsnio 10 dalyje nurodyta Vyriausybės įgaliota institucija, t.y. ĮBVD. Teismas, svarstydamas bankroto administratoriaus kandidatūrą, taip pat privalo atsižvelgti į viešo intereso dominavimą bankroto procese ir siekti, kad bankroto procedūra vyktų sklandžiai, kad teismo paskirtas bankroto administratorius užtikrintų bankrutuojančios įmonės kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsaugą. Be to, sprenddamas bankroto administratoriaus paskyrimo klausimą, teismas privalo vadovautis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo kriterijais, įvertinti kiekvieną svarbią tinkamam šio klausimo išsprendimui aplinkybę. Teismas taip pat turi atsižvelgti ir į asmens, pateikusio pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, kitų ĮBĮ 5 straipsnio 1 dalyje išvardintų asmenų pasiūlymus bei nuomonę, kitas administratoriaus skyrimo išsprendimui svarbias aplinkybes. Taigi, teismo teisė spręsti administratoriaus paskyrimo klausimą užtikrina galimybę parinkti nešališką ir pajėgų tinkamai administruoti įmonę bankroto administratorių³³.

Jau apibrėžus bankroto administratoriaus sąvoką tampa aišku, kad jis turi atitikti tam tikrus reikalavimus, kad įgytų bankroto administratoriaus statusą:

- jį turi paskirti teismas;
- turi turėti įgijęs teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas;
- juridinio asmens, turinčio teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, vadovas privalo turėti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas.

³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 24 d. nutartis c.b. UAB „Treigiai“. Nr. 2-313/2008 m., kat. 126.3 (S).

³¹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. sausio 15 d. c.b. UAB „Gertauta“, UAB Statybos įrankių nuomos centras“ VSDFV Vilniaus skyrius v. UAB „Mažoji statyba“. Nr. 2-107/2009 m., kat. 126.2, 126.3 (S).

³² Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.

³³ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. sausio 15 d. c.b. UAB „Gertauta“, UAB Statybos įrankių nuomos centras“ VSDFV Vilniaus skyrius v. UAB „Mažoji statyba“. Nr. 2-107/2009 m., kat. 126.2, 126.3 (S).

Teismui priėmus nutartį iškelti bankroto bylą ir paskyrus bankroto administratorių, jis tampa vienintelis subjektas, veikiantis bankrutuojančios įmonės vardu, organizuojantis bankrutuojančios įmonės veiklą, realizuojantis įmonės turtą ir turtines teises, atliekantis kitus, su bankrutuojančia įmone susijusius, veiksmus. Bankroto administratoriaus statusą reglamentuoja [B] 11 straipsnis, kurio analizė leidžia nurodyti, kad tai plačius įgalinimus bankroto procese turintis bankroto proceso dalyvis. Jis valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą bei bankuose esančias įmonės lėšas ir jais disponuoja, užtikrina bankrutuojančios įmonės turto apsaugą, vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai, taip pat privalo ginti visų kreditorių ir bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, organizuoti ir atlikti būtinus bankroto proceso darbus. Būtent nuo administratoriaus veiksmų didžiaja dalimi priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo efektyvumas. Pagrindinės bankroto administratoriaus teisės ir pareigos apibrėžtos [B] 11 straipsnio 3 dalyje, kurioje nurodyta, kad administratorius: perduoda Vyriausybės įgaliotai institucijai duomenis apie įmonės bankroto procesą; tvarko, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą ir juo, taip pat bankuose esančiomis lėšomis disponuoja; užtikrina bankrutuojančios įmonės turto apsaugą; vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai; sudaro terminuotas turto nuomos sutartis; patikrina bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareiškia ieškinius įmonės bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais; atstovauja bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą; pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės apskaitos dokumentus, sudaro šių įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą ir ne vėliau kaip per mėnesį nuo teismo nustatyto termino, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, pabaigos pateikia jį teismui tvirtinti, kreditorių susirinkime ir teisme ginčija nepagrįstus kreditorių reikalavimus; priima ir atleidžia darbuotojus Darbo kodekso ir [B] nustatyta tvarka; pateikia Garantiniam fondui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti; per laikotarpį iki pirmojo kreditorių susirinkimo sprendžia klausimą dėl įmonės sudarytų sandorių, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigė, tolesnio vykdymo ir naujų sandorių, reikalingų įmonės ūkinei komercinei veiklai tęsti, sudarymo, jei įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą, ir ne vėliau kaip per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos praneša suinteresuotiems asmenims, kad vykdys įmonės sudarytas sutartis, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, arba jų nevykdys; gina visų kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, organizuoja ir atlieka būtinus bankroto proceso darbus; teikia informaciją Vyriausybės įgaliotai institucijai, Statistikos

departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, teismui, taip pat kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka kreditoriams, savininkams; organizuoja ir kontroliuoja pajamų, gautų valdant, naudojant ir disponuojant bankrutuojančios įmonės turtu, ir sąnaudų ataskaitą, taip pat įmonės bankroto proceso metu teisės aktų nustatyta tvarka sudaro ir teikia metines finansines ataskaitas (balansą ar pelno (nuostolio) ataskaitą). Tais atvejais, kai įmonė nėra pateikusi mokesčių deklaracijų ir kitų dokumentų, administratorius privalo suteikti galimybę atitinkamoms institucijoms atlikti dokumentinius patikrinimus ir revizijas, duomenims, teiktiniams nepateiktose mokesčių deklaracijose ar kituose dokumentuose, nustatyti; šaukia kreditorių susirinkimus; praneša įmonės savininkui kai dėl taikos sutarties sudarymo yra būtini jų nutarimai; turi teisę gauti iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo administracijos įstaigų, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, valstybės įmonės Registrų centro bei kitų fizinių ir juridinių asmenų, tarp jų bankų ir kitų kredito įstaigų, finansų ir draudimo įmonių, teisės aktų nustatyta tvarka reikalingus duomenis apie administruojamos bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės vykdytą ir vykdomą veiklą, buvusius ir esamus darbuotojus, turėtą ir turimą turtą ir pan., nuorašus; pateikia žalos atlyginimo, prievolės mokėjimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine veikla dokumentus ir žalos atlyginimo gavėjų duomenis jų gyvenamosios vietos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams, kai įstatymo numatytais atvejais žalos atlyginimo mokėjimas pereina valstybei; pateikia Žemės ūkio ministerijai dokumentus dėl lėšų skyrimo fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją; imasi priemonių išieškoti skolas iš įmonės skolininkų; pateikia prašymą teismui dėl jo atstatydinimo iš visų jo administruojamų įmonių administratoriaus pareigų, ne vėliau kaip kitą darbo dieną po to, kai sužino apie teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugų netekimą. Tą pačią dieną šio prašymo kopiją pateikia visiems jo administruojamų įmonių kreditorių susirinkimo pirmininkams.

Bankroto administratorius, atlikdamas įmonės bankroto procedūras, turi siekti, kad jo veikla atitiktų bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės ir jos kreditorių interesus bei sudarytų sąlygas teismui tinkamai nagrinėti bankroto bylą, jis negali siekti sau naudos, turi būti visiškai nepriklausomas nuo bet kokios asmenų įtakos. Vykdydamas [B] apibrėžtas funkcijas bankroto administratorius turi vadovautis tam tikrais procesinės veiklos etikos principais:

1 lentelė. **Bankroto administratoriaus profesinės veiklos etikos principai**

Bankroto administratoriaus profesinės veiklos etikos principai	
1. Pagarbos žmogui	Bankroto administratorius turi gerbti žmogų, jo teises ir laisves.
2. Profesionalumo principas	Bankroto administratorius gali administruoti bankrutuojančią ar bankrutavusią įmonę tik turėdamas pakankamai žinių ir patirties, būti gerai susipažinęs su įstatymais ir kitais teisės aktais, reglamentuojančiais bankroto procesus, ir kurių reikia įmonės bankroto procedūroms

	atlikti. Turi nuolat kelti kvalifikaciją, gilinti profesines žinias, palaikyti gerus dalykinius ryšius su administruojančios ar bankrutavusios įmonės darbuotojais, kitais asmenimis.
3. Efektyvumo principas	Bankroto administratorius, atlikdamas įmonės bankroto procedūras, turi siekti, kad kreditorių reikalavimai būtų patenkinti kiek įmanoma didesne dalimi, atliekant bankroto procesą būtų efektyviai naudojami žmogiškieji, laiko ir materialiniai ištekliai; aktyviai talkinti teismo ir kreditorių susirinkimų darbui, nevilkinti bankroto proceso savo veiksmais ar neveikimu.
4. Konfidencialumo principas	Bankroto administratorius privalo diskretiškai elgtis su visa informacija, gauta bankroto proceso metu, nenaudoti savo darbinėje veikloje ir privačiame gyvenime informacijos apie bankroto proceso dalyvius, išskyrus, kai jos naudojimas yra būtinas. Turi užtikrinti, kad bankroto proceso metu gautos informacijos neatskleistų bankroto administratoriaus darbuotojai, kuriems ši informacija tapo žinoma darbo pas bankroto administratorių metu. Turi pasirūpinti reikalingomis apsaugos priemonėmis, kad pašaliniai asmenys neturėtų galimybės pasinaudoti sukauptą informacija.
5. Nešališkumo principas	Bankroto administratorius, paskirtas administruoti bankrutuojančią ar bankrutavusią įmonę, kuri turi tiesiogiai kreditorių ar debitorių su kita bankroto administratoriaus administruojama įmone, privalo informuoti apie tai vienos ir kitos įmonės kreditorius.
6. Garbės, moralės, sąžinės principas	Bankroto administratorius bankroto procese atsirandančius partnerystės santykius su šio proceso dalyviais grindžia garbės, moralės ir sąžinės principu. Sutartys dėl įmonių administravimo vykdomos, remiantis abipuse pagarba, geranoriškumu ir tarpusavio pasitikėjimu.
7. Pavyzdingumo ir padarumo principas	Bankroto administratorius privalo būti nepriekaištingos reputacijos ir ją saugoti; nesinaudoti kito asmens nežinojimu ar klaidomis; nemenkinti kitų bankroto proceso dalyvių, elgtis pagarbiai, konfliktines situacijas spręsti taikiai ir mandagiai, nereikšti paniekos; pareigas atlikti nepriekaištingai, laiku ir dalykiškai; susilaikyti nuo viešų pasisakymų savireklamos tikslais informuojant apie galimybes, gebėjimus ir bankroto administratoriaus profesinį pasirengimą; visada veikti profesionaliai, saugoti savo profesijos garbę ir prestižą, būti tolerantiškas, paslaugus.
8. Bendradarbiavimo principas	Bankroto administratoriaus bendradarbiavimas su kitais bankroto administratoriais ir kitų profesijų atstovais turi būti grindžiamas abipusio pasitikėjimo, sąžiningumo, mandagumo ir profesinio solidarumo principais; kai to reikalauja teisės aktai, bendradarbiavimas turi būti įteisintas atitinkamomis sutartimis, apie šį bendradarbiavimą turi būti informuotas teismas ir įmonės kreditoriai. Bankroto administratoriai turi vienas kitam padėti profesinėje veikloje, jei tai neprieštarauja teisės aktų reikalavimams. Bet kokį tarpusavio nesutarimą ar ginčą bankroto administratoriai turi stengtis išspręsti tarpusavio susitarimu.

Šaltinis: 2009 m. liepos 7 d. Lietuvos Ūkio ministro įsakymu Nr. 4-337 patvirtintas bankroto administratoriaus elgesio kodeksas

Įvertinę bankroto administratoriui [B] priskirtas funkcijas, teises ir pareigas, galime apibrėžti, kad bankroto administratorius - tai teismo paskirtas fizinis ar juridinis asmuo, [B] nustatyta tvarka valdantis, naudojantis bankrutuojančios įmonės turta, bankuose esamas lėšas ir

jomis disponuojantis, privalantis užtikrinti bankrutuojančios įmonės turto apsaugą, vadovaujantis įmonės ūkinei komercinei veiklai, privalantis ginti visų kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesus, organizuojantis ir vykdomas plačius būtinus bankroto procedūros darbus ir šias pareigas atliekantis, vadovaudamasis bankroto administratoriaus profesinės veiklos etikos principais.

Tačiau aiškaus atsakymo, koks bankroto administratoriaus teisinis statusas bankroto procese, nepateikia nei ĮBĮ, nei teismų praktika, nei doktrina. Teismai bankroto administratorių kartais įvardija kaip bankrutuojančios įmonės atstovą: „Atstovo, kaip įmonės bankroto administratoriaus, atstovaujančio bankrutuojančiai įmonei, kuriam Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas suteikia teisę valdyti ir naudoti bankrutuojančios įmonės turtą bei lėšas, veikla neišvengiamai susijusi su tam tikra ūkine rizika, į kurią įeina ir tam tikrų abipusių nuolaidų, vykdamas Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme nustatytą funkciją imtis priemonių išieškoti iš įmonės skolininkų skolas, darymu.“³⁴

Kartais bankroto administratorius įvardijamas kaip asmuo, atstovaujantis kreditorių interesus: „Pirmosios instancijos teismas, išanalizavęs darbo reglamento nuostatas ir skundžiamus UAB „Baltic Retail“ kreditorių komiteto 2004 m. vasario 3 d. posėdžio nutarimus, padarė pagrįstą išvadą, kad šie nutarimai yra neteisėti, nes priimti, pažeidžiant darbo reglamente nustatytą tvarką, o būtent, kreditorių komiteto nariai iki posėdžio nebuvo supažindinti su nutarimų projektais ir atitinkama medžiaga, buvo pakeisti kai kurie iš anksto numatytos darbotvarkės klausimai. Nors kaip nurodo apeliantas, nė vienas kreditorių komiteto narys šiuo pagrindu priimtų nutarimų neskundė, tačiau vien dėl to jų negalima laikyti teisėtais dėl minėtų darbo reglamento pažeidimų. Bankrutuojančios įmonės administratoriaus funkcijos darbo reglamente ar kituose kreditorių komiteto veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose apskritai neapibrėžtos. Tačiau iš Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo nuostatų akivaizdu, kad administratoriaus pagrindinė funkcija – ginti ir atstovauti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesams. Todėl skundas dėl kreditorių komiteto neteisėtų veiksmų šiuo atveju gali būti prilygintas pačių kreditorių skundui.“³⁵

Vokietijos teisė pateikia tokias bankroto administratoriaus teisinį statusą pagrindžiančias teorijas³⁶:

- Kreditorių atstovo teorija, pagal kurią bankroto administratorius yra įstatyminis kreditorių atstovas. Tačiau ši teorija nebesulaukia palaikymo, atsižvelgiant į tai, kad

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis c.b. AB bankas „Nord/LB v. LUAB „Baltic Retail“. Nr.3K-640/2005 m., kat. 35.6.2; 126.3.

³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 24 d. nutartis c.b. UAB „Baltic Retail“, UAB „Verslo reorganizavimo ir audito paslaugos“. Nr.2A-224/2005 m., kat.126.8.

³⁶ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 261 – 262.

bankroto procese veikia daug kreditorių, kurie gali turėti priešingus interesus, todėl nėra vieningos visumos, kuriems bankroto administratorius galėtų atstovauti.

- Skolininko atstovo teorija, pagal kurią bankroto administratorius yra įstatyminis skolininko – bankrutuojančios įmonės atstovas, turintis ribotas atstovavimo galias, t.y. atstovaujantis tik tiek, kiek reikia bankroto tikslams pasiekti. Pateikta teorija negali paaiškinti, kodėl bankroto administratorius tada gina ne tik įmonės, bet ir kreditorių interesus, be to, kodėl ne skolininkas sudaro sutartį su bankroto administratoriumi.
- Įmonės organo teorija, pagal kurią įmonės turtas apibūdinamas kaip kvazijuridinis asmuo, o administratorius laikomas jo atstovu.
- Tarnybos teorija, kuria bankroto administratorius laikomas kaip savarankiškas asmuo, proceso šalis pagal įstatymą, veikianti vietoj skolininko. Šios teorijos esmė ta, kad administratorius nėra valstybės tarnautojas, nes jo teisės ir pareigos nustatytos įstatyme, o jo veiklą prižiūri teismas. Tačiau bankroto administratorius iš esmės veikia savo vardu, vietoj skolininko, pagal jam suteiktus įgaliojimus.

Atsižvelgiant į tai, kad bankroto administratorius veikia bankrutuojančios įmonės vardu, pagal ĮBĮ atstovauja bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, artimesnė Lietuvai būtų bankroto administratoriaus kaip teismo skiriamo skolininko atstovo teorija.

Kaip matome, aptariant bankroto administratoriaus sampratą, iškyla administratoriaus padėties dvilypumas, su tuo susijęs skirtingas jo uždavinių ir veiklos rezultatų vertinimas, kuri vis dėlto dalinai pašalina tai, jog įstatymas detaliai reglamentuoja bankroto administratoriaus funkcijas, pareigas, atsakomybę.

2.2. Bankroto administratoriaus skyrimas ir atleidimas

Nuo 2008 m. liepos 1 d. įsigaliojo ĮBĮ pakeitimas³⁷, reglamentuojantis administratoriaus kandidatūros klausimą, pateikiant teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Jei iki tol galiojo nuostata, kad asmuo, pateikdamas pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, gali pasiūlyti teismui administratoriaus kandidatūrą, tai nuo 2008 m. liepos 1 d. atsirado pakeitimas, nurodantis, kad asmuo, pateikdamas pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, pasiūlo teismui administratoriaus kandidatūrą (ĮBĮ 11 str., 2 d.). Administratoriaus kandidatūrą gali pasiūlyti ir kiti įstatyme nurodyti asmenys, tai: 1) kreditorius; 2) savininkas (savininkai); 3) įmonės administracijos vadovas. Teismas gali motyvuotai atmesti teikiamo

³⁷ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

administratoriaus kandidatūrą ir pareikalauti pateikti kitą administratoriaus kandidatūrą, jei teikiama administratoriaus kandidatūra neatitinka ĮBĮ reikalavimų. Tačiau visais atvejais skiriamo administratoriaus kandidatūrą teismas privalo suderinti su Vyriausybės įgaliota institucija, t.y. ĮBVD. Nors teisė siūlyti administratoriaus kandidatūrą suteikta visiems asmenims, turintiems teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, tačiau paskirti administratorių gali tik teismas. Teismas, skirdamas bankroto administratorių, turi būti aktyvus bei gali laisvai jį pasirinkti iš kelių kandidatų, kurie atitinka ĮBĮ 11 straipsnio reikalavimus, suderinęs skiriamo bankroto administratoriaus kandidatūrą su ĮBVD. Tokia teismui suteikta teisė užtikrina galimybę parinkti nešališką ir pajėgų tinkamai administruoti įmonę bankroto administratorių. Praktikoje dažni atvejai, kada įmonę administruoti sutinka keli siūlomi kandidatai, atitinkantys teisės aktų reikalavimus. Teismas šiuo atveju turi atsižvelgti į visus pasiūlymus dėl skiriamo administratoriaus. Pasirinkdamas iš kelių siūlomų kandidatų teismas privalo išdėstyti argumentus, dėl kurių atmeta kitas pasiūlytas administratoriaus kandidatūras. Šiuo tikslu siekiama įgyvendinti procesinio lygiateisiškumo principą. Atsižvelgiant į tai, kad pastaruoju metu vis daugėja skundų dėl netinkamo bankroto administratoriaus paskyrimo, paanalizuosime šiuo klausimu formuojamą Teismų praktiką, kuri atsispindi ir UAB „Natanga ir Rovisa“ bankroto byloje. Lietuvos apeliacinis teismas, sprenddamas šioje byloje klausimą dėl tinkamo bankroto administratoriaus paskyrimo, nurodė, kad remiantis bankroto procedūras reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis bei teismų formuojama praktika, laikytina, jog teismas, svarstydamas bankroto administratoriaus skyrimo klausimą, yra saistomas būtinumo užtikrinti kuo sklandesnį bankroto procedūrų atlikimą, todėl privalo atsižvelgti į visus pasiūlymus dėl skiriamo administratoriaus. Teismas nėra suvaržytas teikiamais pasiūlymais skirti administratoriumi vieną ar kitą asmenį, tačiau įvertina į bylą įtrauktų asmenų nuomonę. Šioje byloje apeliantai ginčijo pirmosios instancijos teismo nutarties dalį dėl to, kad teismas nepasirinko jų siūlomo administratoriaus (UAB „Verslo valdymo ir restruktūrizavimo centras“), tačiau atskirajame skunde nepateikė jokių įrodymų dėl paskirto (UAB „Valnetas“) administratoriaus suinteresuotumo ir negalėjimo tinkamai atlikti jam pavestų funkcijų pagrįstumo. Apeliacinės instancijos teismo nuomone, siekiant užtikrinti tinkamą bankroto procedūrų vykdymą, klausimas dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus paskyrimo turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į pareiškimą iškelti bankroto bylą teikiančių ir kitų įtrauktų į bylą asmenų nuomonę. Jeigu su kuria nors iš šių asmenų nuomone ir siūloma kandidatūra teismas nesutinka, jis privalo nurodyti tokio nesutikimo argumentus. Apeliacinio teismo teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad atsižvelgdama į Teismų formuojamą praktiką ir į tai, kad UAB „Valnetas“ atitinka visus bankrutuojančios įmonės administratoriui įstatymo keliamus reikalavimus, bei į tai, kad bankrutuojančios įmonės administratoriaus skyrimas priklauso teismo diskrecijai, nemato

pagrindo tenkinti apelianto atskirojo skundo ir keisti pirmosios instancijos teismo skirtingą administratorių. Atskirasis skundas buvo grindžiamas argumentais, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai neatsižvelgė į tai, kad UAB „Verslo valdymo ir restruktūrizavimo centras“ darbo krūvis yra žymiai mažesnis negu UAB „Valnetas“, todėl teismas turėjo paskirti bankroto procedūrą administruoti mažesnį darbo krūvį turinčiam administratoriui³⁸. Teismas šioje byloje, sprenddamas klausimą dėl tinkamo bankroto administratoriaus paskyrimo, visapusiškai įvertino visus kriterijus dėl skiriamo bankroto administratoriaus ir argumentuotai pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą. Tačiau būtina paminėti, kad teismo diskrecijos teisė negali būti laikoma absoliučia taip atvejais, kai yra pasiūlytos kelios administratoriaus kandidatūros.

Skirdamas bankroto administratorių teismas privalo ne tik patikrinti, ar nėra įstatymo aptartų aplinkybių, dėl kurių asmuo negali būti paskirtas bankrutuojančios įmonės administratoriumi, bet ir vadovaudamasis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo kriterijais įvertinti kiekvieną svarbią šiam klausimui aplinkybę³⁹.

Nuo bankroto administratoriaus veiksmų didžiaja dalimi priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo efektyvumas. Skiriant administratoriumi konkretų asmenį, būtina siekti, kad jis ne tik gebėtų maksimaliai užtikrinti kuo sklandesnį ir operatyvesnį bankroto procedūrų atlikimą, bet ir išvengtų konfliktų su kreditoriais, bankrutuojančios įmonės savininkais, kad administratoriaus darbas ir bankroto procese atsirandantys teisiniai santykiai būtų grindžiami veiklos skaidrumu, sąžiningumu, objektyvumu ir nešališkumo standartais. ĮBĮ įtvirtinta administratoriaus pareiga lygiai ginti visų kreditorių ir bankrutuojančios įmonės teises ir teisėtus interesus reiškia, kad bet kurie bankroto administratoriaus veiksmai ir sprendimai turi būti paremti visiško nešališkumo, teisinio nesuinteresuotumo, bet kokio interesų konflikto vengimo principais. Administratorius negali siekti naudos sau arba pasinaudoti susidariusia situacija, jis neturi imtis administruoti įmonės, kai jo darbas pažeidžia teisės, etikos ar moralės normas, gali būti įtakojamas kitų asmenų ar aplinkybių. Būtent tokios pozicijos laikosi ir Teismų praktika⁴⁰.

Asmuo, kuriam suteikiama teisė teikti bankroto administravimo paslaugas, turi atitikti 2006 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-376 patvirtintas „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklės“ (2008 m. gruodžio 5 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos ūkio ministro

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. S.V. II „Vizinga“ v. UAB „Natanga ir Rovisa“. Nr. 2-970/2008m., kat. 126.2.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis c.b. UAB „Granitas“, VSDFV Prienų skyrius, UAB „Flameksas“ ir Ko, Kauno apskrities VMI, UAB „Blonis“ v. UAB „Medga“. Nr. 2-1009/2008 m., kat. 126.2.

⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis c.b. UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“. Nr. 2-869/2008 m., kat. 126.2 (S).

įsakymas Nr.4-622 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio Ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymo Nr.4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo). Išanalizavus šias taisykles bei jų pakeitimus, darytina išvada, kad:

Fizinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, privalo⁴¹:

- būti nepriekaištingos reputacijos;
- turėti aukštąjį arba teisinį išsilavinimą;
- per paskutinius 10 metų turėti 5 metų darbo patirtį ekonomikos arba teisės srityje arba teisės aktų nustatyta tvarka būti pripažintas advokatu. Šis reikalavimas netaikomas asmenis, turintiems bankroto administratoriaus padėjėjo pažymėjimus ir ne vėliau kaip tris mėnesius nuo jų galiojimo pabaigos siekiantiems įgyti (patekusiems prašymą laikyti kvalifikacinį egzaminą) teisę teikti bankroto administravimo paslaugas;
- išlaikyti kvalifikacijos egzaminą.

Taisyklėse nurodyta, kad asmuo turi būti nepriekaištingos reputacijos. Įvertinant šį reikalavimą būtina išsiaiškinti:

1. Ar asmuo nebuvo nuteistas už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą.
2. Ar asmuo nebuvo nuteistas už nusikalstamą veiką.
3. Ar asmuo nepiktnaudžiauja psichotropinėmis, narkotinėmis medžiagomis arba alkoholiu.
4. Ar nebuvo panaikintas jam anksčiau išduoto bankroto administratoriaus arba administratoriaus padėjėjo pažymėjimo galiojimas.

Taigi reikalaujama, kad administratorius nebūtų teistas, ir kad nepiktnaudžiautų psichotropinėmis, narkotinėmis medžiagomis arba alkoholiu.

Fizinis asmuo, siekiantis įgyvendinti aukščiau paminėtą tikslą - „įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas“, ĮBVD turi pateikti šiuo dokumentus: 1) prašymą leisti laikyti kvalifikacijos egzaminą; 2) asmens tapatybę patvirtinančio dokumento kopiją; 3) išsilavinimą patvirtinančio dokumento kopiją; 4) darbo patirtį patvirtinančių dokumentų kopijas arba advokato pažymėjimo kopiją.

Juridinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas privalo⁴²:

⁴¹ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.

⁴² Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180. 12 p.

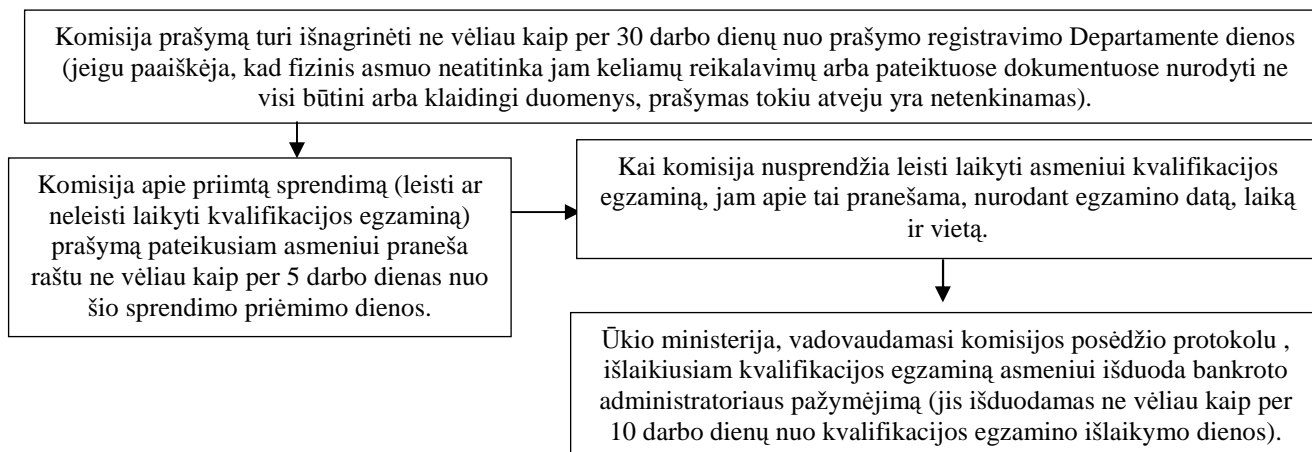
- savo įstatuose būti nurodęs veiklos tikslą, susijusį su verslo ir valdymo konsultacijų veikla;
- užtikrinti, kad ne mažiau kaip trečdalis darbuotojų, bet ne mažiau kaip du juridinio asmens darbuotojai, vykdantys įmonės įstatuose nurodytą veiklą, tarp jų juridinio asmens vadovas, turėtų teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas;
- tinkamai vykdyti mokesčines prievoles pagal mokesčių įstatymus ir mokesstinės paskolos sutartį.

Juridinis asmuo ĮBVD turi pateikti šiuo dokumentus, siekdamas įgyvendinti aukščiau paminėtą tikslą „įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas“: 1) prašymą išduoti leidimą teikti administravimo paslaugas; 2) visų įmonės darbuotojų, vykdančių įmonės įstatuose nustatytą veiklą, sąrašą, kuriame būtų nurodyti darbuotojai, turintys teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas. Šiuo punktu turi būti įrašyti darbuotojų turimų bankroto administratorių pažymėjimų numeriai, jų išdavimo ir galiojimo datos; 3) įstatų kopijas.

Juridinis asmuo taip pat gali pateikti pažymą apie tai, kad neturi mokesstinės nepriemokos Lietuvos Respublikos valstybės biudžetui, savivaldybių biudžetui ar fondams, į kuriuos mokamus mokesčius administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, kad nėra skolingas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui ir vykdo išipareigojimus muitinei. Tačiau, jeigu juridinis asmuo nepateikia pastarųjų pažymų, ĮBVD ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo juridinio asmens prašymo registravimo dienos kreipiasi į teritorinę valstybinę mokesčių inspekciją, teritorinę muitinę, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinį skyrių dėl pažymų apie nurodytojo juridinio asmens mokesčines nepriemokas išdavimo.

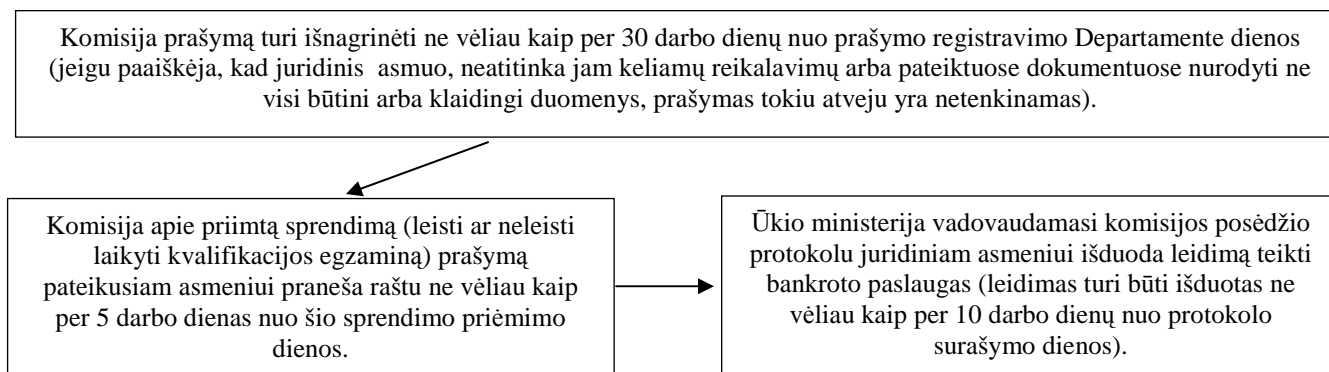
Žemiau esančioje lentelėje pateikiame veiksmų seką, kuria vadovaujantis yra išduodamas bankroto administratoriaus pažymėjimas:

- Dėl leidimų teikti bankroto administravimo paslaugas išdavimo fiziniams asmenims tvarkos:

3 pav. **Leidimų teikti bankroto administravimo paslaugas fiziniams asmenims išdavimo tvarka**

- Dėl leidimų teikti bankroto administravimo paslaugas išdavimo juridiniams asmenims tvarkos:

4 pav. Leidimų teikti bankroto administravimo paslaugas juridiniams asmenims išdavimo tvarka

Informacija apie fizinius ir juridinius asmenis, kuriems Administratorių atestavimo komisijos sprendimu yra suteikta teisė teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas (kuriems Ūkio ministerija yra išdavusi kvalifikacinius pažymėjimus, leidimus), ir informacija apie asmenis, kuriems tokia teisė yra panaikinta, yra skelbiama „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymo⁴³ 51 p. nurodyta, kad kai bankroto administratoriaus pažymėjimas išduodamas pirmą kartą, jis galioja trejus metus nuo jo išdavimo. Jei fizinis asmuo, teikiantis įmonių bankroto paslaugas, siekia įgyti teisę pakartotinai teikti šias paslaugas, jis vėl turi kreiptis į ĮBVD dėl pažymėjimo pratęsimo, likus ne mažiau kaip mėnesiui iki nurodyto pažymėjimo galiojimo termino pabaigos. Fizinis asmuo, kuriam suteikta teisė teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, norėdamas tęsti savo profesinę veiklą, kai baigiasi jam išduoto bankroto administratoriaus pažymėjimo galiojimo terminas, turi pateikti ĮBVD atitinkamą prašymą; kvalifikacijos kėlimą patvirtinančius dokumentus; ataskaitą, kurioje trumpai aprašyti jo vykdyti darbai bei kt. dokumentus. Pakartotinai besikreipiančiam asmeniui bankroto administratoriaus pažymėjimas gali būti išduodamas nelaiskus bankroto administratoriaus kvalifikacinio egzamino, jei bankroto administratorius nuosekliai kėlė savo kvalifikaciją, jei jo reputacija neprieštarauja, jei teikdamas bankroto administravimo paslaugas jis tinkamai vykdė bankroto procedūras, nepažeidė teisės aktų reikalavimų.

⁴³ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniam asmenims suteikimo taisyklių“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.

Įmonių bankroto įstatymas bei kiti teisės aktai reglamentuoja ne tik fizinio asmens teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas suteikimo reikalavimus, per kuriuos atspindimi bankroto administratoriaus paskyrimo kriterijai įmonės bankroto byloje, bet kartu apibrėžiamas ir šio pažymėjimo panaikinimo klausimas, kai galiojimo terminui pasibaigus, atsiranda pagrindas atstatydinti bankroto administratorių iš einamų pareigų. Įmonių bankroto įstatyme nustatyti atvejai, kada teismas gali atstatydinti administratorių iš pareigų⁴⁴:

1. kai administratorius pateikia teismui prašymą dėl atsistatydinimo ar atstatydinimo;
2. kai bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės kreditorių susirinkimas (komitetas) kreipiasi dėl administratoriaus atstatydinimo;
3. kai teismas sužino, kad administratorius neteko teisės teikti bankroto administravimo paslaugas ir administratorius ir (ar) kreditoriai nesikreipė į teismą dėl šio administratoriaus atstatydinimo.

Teismas ne vėliau kaip per 15 darbo dienų nuo sužinojimo apie tai, kad administratorius neteko teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, atstatydina šį administratorių iš visų jo administruojamų įmonių ir paskiria kitą administratorių. Teismas, atstatydamas administratorių ir paskyręs kitą administratorių, nurodo terminą, per kurį buvęs administratorius privalo perduoti naujai paskirtajam administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą atsistatydinimo iš pareigų dienos duomenimis, ir visus dokumentus. Apibendrinami galime išskirti tris aplinkybes, kurioms esant administratorius gali būti atstatydas iš einamų pareigų:

- jo paties savanorišku atsistatydinimu pateikiant prašymą;
- kreditorių susirinkimo (komiteto) prašymu;
- netekus teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas.

Netekimas teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas šiuo atveju yra siejamas su bankroto administratoriui išduoto pažymėjimo arba juridiniam asmeniui išduoto leidimo galiojimo panaikinimu.

Apibendrinami galime išskirti, kad:

- Bankroto administratorių, kuris atitinka 11 straipsnio reikalavimus, skiria teismas (ĮBĮ 11 str. 2 d.).
- Bankroto administratoriaus kandidatūrą teismui gali siūlyti asmuo, pateikęs pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, arba kiti įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys. Tai reiškia, kad be pareiškimą teikiančio asmens, administratoriaus kandidatūrą siūlyti gali įmonės, kuriai inicijuojama bankroto byla, kreditorius, įmonės administracijos vadovas, įmonės savininkas.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

- Skiriamo administratoriaus kandidatūrą teismas privalo suderinti su Valstybės įgaliota institucija – ĮBVD.

- Dar viena nuostata, kuri galėtų lemti pretendento galimybę būti paskirtam įmonės bankroto administratoriumi - administratorius privalo nuolat kelti kvalifikaciją. ĮBĮ įtvirtinta nuostata, kad administratorius (juridinis asmuo) privalo užtikrinti jo darbuotojų, turinčių teikti bankroto administravimo paslaugas, nuolatinį kvalifikacijos kėlimą, laikytis teisės aktų ir Bankroto administratorių elgesio kodekso reikalavimų (ĮBĮ 11 str. 11 d.).

- Nuo 2008 m. liepos 1 d. įsigaliojo ĮBĮ pakeičiamasis, kuriame tarp kitų pakeitimų ĮBĮ 11 straipsnis papildytas punktais, reglamentuojančiais administratoriaus profesinę civilinę atsakomybę. Nuo 2009 m. sausio 1 d. administratoriaus profesinė civilinė atsakomybė už žalą, padarytą fiziniams ir juridiniams asmenims, atliekant bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių bankroto procedūras, draudžiama privalomuoju draudimu. Administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimo objektu tampa administratoriaus civilinė atsakomybė už draudimo sutarties galiojimo metu administratoriaus ar jo darbuotojų neteisėtais veiksmais, atliekant bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių bankroto procedūras, padarytą žalą⁴⁵.

Būtina pabrėžti, kad eilė kitų poįstatyminių normų išplečia šias konkrečiai ĮBĮ išdėstytas nuostatas, įvedant eilę papildomų nuorodų, apribojimų (kriterijų) dėl teisės administratoriui, turinčiam pažymėjimą (leidimą), administruoti vieną ar kitą bankrutuojančią įmonę.

Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. 4-21 yra įvesti papildomi reglamentavimai (apribojimai), kurie galėtų įtakoti galimybę skirti pretendentą vienos ar kitos konkrečios bankrutuojančios įmonės administratoriumi⁴⁶:

- įmonių skirstymas į mažas ir dideles;
- bankrutuojančios įmonės dislokacijos klausimas;
- administratorių profesinė patirtis, kvalifikacija;
- administratoriaus administruojamų įmonių skaičiaus, pagal dydį ir kiekį, faktorius;
- nuobaudų, skirtų administratoriui, faktorius.

Tokiu būdu, minėto įsakymo nuostatos suteikia teisę ĮBVD savarankiškai spręsti - pritarti ar nepritarti teismo teikiamai administratoriaus kandidatūrai. Be to, pagal įsakymo 4 p. redakciją, tokio nepritartimo atveju ĮBVD savo nuožiūra gali pasiūlyti teismui skirti administratoriumi kitą asmenį, kurį jis parinktų pagal šio įsakymo nuostatas.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. gruodžio 9 d. įsakymas Nr.4-637 „Dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2008, Nr. 145-5839.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2003 m. sausio 21 d. įsakymas Nr.4-21 „Dėl teismo skiriamo administruojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 9-306.

Dar viena reikšminga aplinkybė yra ta, kad ĮBVD, gavęs teismo teikimą dėl numatomos skirti administratoriaus kandidatūros, sprendimą dėl pritarimo ar nepritarimo teikiamai kandidatūrai priima, įvertindamas iš Nacionalinės verslo administratorių asociacijos gautas pastabas ar pasiūlymus.

Nagrinėjant administratorių profesinio parengimo klausimus, reikia įvertinti tai, kad ĮBĮ 11 straipsnio 11 dalyje yra tik bendro pobūdžio nuoroda, kad administratorius privalo nuolat kelti kvalifikaciją. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymo Nr. 4-21 2 punkte, 8.4 punkte kvalifikacijos kėlimo klausimu yra tik papildomai reglamentuota, kad per vienerius metus administratorius turi dalyvauti ne mažiau kaip 2 kursuose (seminaruose ar kituose mokymuose).

Siekiant užtikrinti bankroto administratoriaus nepriklausomumą, jo nešališkumą, taip pat tam, kad administratorius negalėtų turėti teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi, ĮBĮ 11 straipsnio 4 dalyje yra pateikti atvejai, kada asmuo, turintis teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, negali būti paskirtas bankrutuojančios įmonės administratoriumi - įmonės, kuriai iškelta bankroto byla kreditorius (su kreditoriumi darbo santykiais susijęs asmuo ar, kai kreditorius – juridinis asmuo, jo organų narys), asmuo, kuris pagal įstatymus ar kitus teisės aktus neturi teisės būti vadovu, įmonės ar šios įmonės patronuojančios arba dukterinės įmonės savininkas, jos valdymo organų narys, vadovas, jo pavaduotojai (direktoriai), vyriausiasis buhalteris (buhalteris), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovas, akcininkas, nuosavybės teise turintis arba turėjęs per paskutinius 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo daugiau kaip 10 procentų bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės arba šios įmonės patronuojančios ar dukterinės įmonės akcijų. Šie apribojimai taikomi ir asmenims, kurie dirbo bankrutuojančioje ir bankrutavusioje įmonėje ir buvo atleisti iš pareigų per paskutinius 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo. Administratorius negali turėti teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi. Juridinio asmens, turinčio teisę teikti bankroto administravimo paslaugas, vadovui, jo pavaduotojams (direktoriams), vyriausiajam buhalteriiui (buhalteriui), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovui, juridinio asmens organo nariams, juridinio asmens dalyviams, taip pat taikomi ĮBĮ 11 straipsnio 4 dalyje nustatyti apribojimai⁴⁷. Kaip matome įstatyme yra įtvirtinta eilė apribojimų, kuriems esant asmuo negali būti paskirtas bankroto administratoriumi.

Remiantis susiformavusia įmonių bankroto praktika galima išskirti, kad⁴⁸:

1. Siekiantis kandidatuoti administratorius subjektui, kuris ketina kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei ir dėl administratoriaus kandidatūros teikimo teismui, turi pateikti bankroto administratoriaus pažymėjimo kopiją, rašytinį sutikimą dėl administratoriaus

⁴⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 267-270.

⁴⁸ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička, Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 270-271.

kandidatūros, taip pat paruošti deklaraciją, kad nėra sąlygų (aplinkybių), dėl kurių jis negalėtų būti paskirtas šios įmonės administratoriumi. Šiame etape bankroto administratorius taip pat turėtų pateikti jau minėtą procesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo liudijimo (poliuso) kopiją, rodančią, kad yra sudaryta draudimo sutartis dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės už atliekant bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių bankroto procedūras fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą.

Šiame etape bankroto administratorius asmeniui, ketinančiam pasiūlyti jį teismui ar kreditorių susirinkimui, kai bankroto procesą numatoma atlikti ne teismo tvarka, ar ĮBVD, kai įstatymų nustatytais atvejais bankroto administratoriaus kandidatūrą siūlo ĮBVD, privalo pateikti išsamią informaciją apie galimybes ir gebėjimą atlikti įmonės bankroto procedūras bei apie savo profesinį pasirengimą. Tuo atveju, kai bankroto administratorius mato, kad bankroto procedūrų atlikimas neleis tinkamai ir laiku atlikti siūlomų įmonės bankroto procedūrų, jis turi atsisakyti siūlymo administruoti įmonę.

2. Siekiantis kandidatuoti administratorius ĮBVD turi pateikti ne tik profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo liudijimo (poliuso) kopiją, bet ir deklaraciją dėl atitikties teisės aktų reikalavimams. 2009 m. liepos 20 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymu Nr. 4-366 „Dėl Teismo skiriamo bankroto administratoriaus kandidatūros derinimo taisyklių patvirtinimo“ priėmus pakeitimus, bankroto administratorius privalo ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo deklaracijos pateikimo bankroto iniciatoriui, deklaraciją pateikti ir ĮBVD.

3. Subjektas, pateikdamas teismui pareiškimą, kitus įstatyme numatytus dokumentus dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei ir siūlydamas teismui administratoriaus kandidatūrą, turėtų pateikti teismui iš kandidatuojančio administratoriaus gautus dokumentus.

4. Jei teismas ketina iškelti įmonei bankroto bylą, tai išnagrinėjęs pateiktus duomenis apie kandidatuojantį administratorių, teismas turėtų suderinti numatomo skirti administratoriaus kandidatūrą su ĮBVD.

5. Gavęs departamento sutikimą, teismas priima nutartį iškelti bankroto bylą įmonei ir nutartyje nurodo teismo skiriamą įmonės bankroto administratorių.

6. Įsiteisėjus šiai nutarčiai, teismo paskirtas administratorius pradeda darbą bankrutuojančioje įmonėje.

Išanalizavus teisės aktus, reglamentuojančius tiek administratoriaus paskyrimo, tiek jo atstatydinimo klausimus, darytina išvada, kad administratoriaus paskyrimas ar nepaskyrimas bei jo darbo organizavimas priklauso nuo ĮBĮ apibrėžtų formalių nuostatų ir kai kurių neformalių aplinkybių. Per eilę metų susiformavo praktika, kaip asmuo, nustatyta tvarka įgijęs teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, galėtų būti paskirtas įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, administratoriumi ir kaip galėtų vykdyti darbinę veiklą. Šiai dienai sukurta nemažai

poįstatyminių aktų, kurie detalizuoja bankroto administratorių kvalifikacijos kėlimo tvarką bei sukurtas teisinis mechanizmas, stabdantis administratoriaus profesinę veiklą (stabdantis pažymėjimo, suteikiančio teisę teikti administravimo paslaugas, galiojimą), jei jis nevykdo tam tikrų reikalavimų. Visa tai palengvina teisėjų darbą, kadangi teisėjas, skirdamas asmenį bankrutuojančios įmonės administratoriumi, jau žino, kad yra institucijos ir su tuo susijusios procedūros, užtikrinančios ĮBĮ 11 straipsnio 11 dalyje apibrėžtų funkcijų kontrolę ir tinkamą vykdymą.

2.3. Bankroto administratoriaus teisės ir pareigos

Bankroto administratorius, organizuodamas bankroto procesą bei vykdydamas jam pavestas funkcijas, visų pirma vadovaujasi ĮBĮ ir su jo įgyvendinimu susijusiais teisės aktais, CPK, CK, Garantinio fondo įstatymu, teismų praktika, kreditorių susirinkimo įgalioto kreditorių susirinkimo pirmininko su administratoriumi pasirašoma pavedimo sutartimi, kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimais, kitais įmonės apskaitos organizavimą, finansinės atskaitomybės parengimą, darbo teisę ir darbo saugą, mokesčius, turto vertinimą, aplinkos apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais. Pagal ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalį kreditorių susirinkimo pirmininkas kreditorių susirinkimo įgaliojimu su administratoriumi sudaro įmonės vardu pavedimo sutartį, t.y. bankroto administratorius veikia pavedimo sutarties pagrindu, kurios sudarymo sąlygas apsprendžia kreditorių susirinkimas ar kreditorių komitetas, suteikdamas įgaliojimus kreditorių susirinkimo pirmininkui sudaryti pavedimo sutartį su bankroto administratoriumi. Būtina paminėti, kad šiuo atveju bankroto administratorius nėra saistomas darbo santykių reglamentuojančia atsakomybe. Sudarius pavedimo sutartį, tarp šalių susiklosto prievoliniai santykiai bei iš jų kylanti civilinė atsakomybė. Būtent teisės subjektui patyrus atitinkamą žalą dėl to, kad bankroto administratoriaus elgesys neatitinka teisės reikalavimų, ir sudaro pagrindą civilinei atsakomybei atsirasti. Šiuo atveju yra būtinas privataus intereso pažeidimas ir suinteresuotos šalies kreipimasis į teismą dėl šio intereso apgynimo, priešingu atveju atsakomybė neiškyla.

Galima išskirti pagrindinius momentus, nuo kurių priklauso bankroto administratoriaus atliekamų darbų apimtis, vykdytinų darbų eiliškumas:

- Nuo to, koks yra bankrutuojančios įmonės profilis - ar tai žemės ūkio produkcijos įmonė, prekybos įmonė, draudimo bendrovė, ar kitokio pobūdžio gamybos įmonė.
- Nuo įmonei ir pačios įmonės pareikštų turtinių reikalavimų apimties, jų sudėtingumo.
- Nuo įmonės vykdomos veiklos ir jos turto apimties, turto dislokacijos.

- Nuo to, ar yra išlikęs ir ar tinkamai perduotas administratoriui turtas; visi įmonės steigimo, veiklos organizaciniai dokumentai, sutartys; ar įmonės vadovas, savininkas nėra išvykęs, nesislapsto, vengdamas tvarkyti perduoti turta, dokumentus arba kitaip trukdydamas administratoriui vykdyti savo pareigas; ar įmonės skolininkai, jos kreditoriai yra Lietuvoje arba šalyse, kurios net nėra Europos Sąjungos narės; ar buvusio įmonės vadovo, savininko veikloje nėra nusikalstamos veikos arba tyčinio bankroto požymių ir pan.

Analizuodami bankroto administratoriaus funkcijas, galime išskirti įprastus bankroto administratoriaus darbus bankroto procese, t.y. darbo sutarčių, bankrutuojančios įmonės sandorių sudarymas/nutraukimas; bankrutuojančios įmonės sandorių, sudarytų per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, patikrinimas; pradelstų skolų, kito turto iš skolininko išieškojimas; įmonės apskaitos organizavimas, tvarkymas ir kt., bei darbus, kurie administratoriaus turėtų būti pradedami iš anksto ar ne vėliau kaip prieš įvyksiantį pirmąjį kreditorių susirinkimą.

Tokiu būdu bankroto administratoriaus funkcijas sąlygiškai galima suskirstyti į⁴⁹:

1. Funkcijos, atliekamos iki pirmojo kreditorių susirinkimo, kurios apima šiuos bankroto administratoriaus darbus:

- 1.1. Įsiteisėjus teismo nutarčiams, administratorius atvyksta į įmonę ir perima įmonės, jos turto valdymą, pradeda vykdyti bankroto procedūras.
- 1.2. Įvairioms institucijoms (tame tarpe įmonės kreditoriams) praneša apie iškeltą bankroto bylą, pateikdamas su tuo susijusius duomenis.
- 1.3. Tęsia ūkinę komercinę veiklą, jeigu tokia veikla mažina dėl bankroto kreditorių patiriamus nuostolius ir jei tokia veikla tęsiama, sprendžia naujų sandorių, reikalingų įmonės ūkinei komercinei veiklai tęsti, sudarymo klausimus.
- 1.4. Įspėja įmonės darbuotojus, tarp jų valdybos narius, vadovą, apie būsimą darbo sutarties nutraukimą ir nutraukia su jais darbo sutartis.
- 1.5. Sprendžia terminuotų darbo sutarčių sudarymo su naujai priimtais darbuotojais, kurie reikalingi bankroto procesui organizuoti, bei įmonės sudarytų sandorių, kurių įvykdymo terminas dar nėra pasibaigęs, tolesnio vykdymo klausimus.
- 1.6. Parengia ir teikia teismui tvirtinti lėšų sumą, kurią administratorius turi teisę naudoti bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidoms sumokėti, kol kreditorių susirinkimas patvirtins administravimo išlaidų sąmatą.
- 1.7. Tikrina bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareiškia ieškinius nustačius, kad

⁴⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 273.

sudaryti sandoriai galėjo turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, dėl jų pripažinimo negaliojančiais. Sudaro įmonės kreditorių ir jų reikalavimų sąrašą, kurį pateikia teismui tvirtinti, ginčija nepagrįstus kreditorių reikalavimus.

1.8. Sprendžia klausimus, susijusius su įmonės turtu, kuris iki įmonės bankroto bylos iškelimo buvo areštuotas teismų ir kitų institucijų sprendimų vykdymui užtikrinti, bet antstolio neparduotas.

1.9. Pateikia dokumentus Žemės ūkio ministerijai dėl lėšų skyrimo fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją, bei Garantinio ir vaikų išlaikymo fondo administracijai dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti iš Garantinio fondo.

1.10. Sprendžia kitus, su bankroto organizavimu susijusius, [B], teismo nutartyse nurodytus klausimus.

2. Funkcijos, atliekamos po pirmojo kreditorių susirinkimo, kurios apima šiuos bankroto administratoriaus darbus:

2.1. Parengia pasirašyti ir su kreditorių susirinkimo įgaliotu kreditorių susirinkimo pirmininku sudaro pavedimo sutartį.

2.2. Parengia dokumentus, reikalingus kitiems kreditorių susirinkimams organizuoti.

2.3. Garantinio fondo tarybai priėmus sprendimą dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti su Garantinio fondo administracija sudaro lėšų perdavimo bankrutuojančiai įmonei sutartį. Taip pat organizuoja lėšų išmokėjimą darbuotojams ir nepanaudotų lėšų grąžinimą Garantinio fondo administracijai.

2.4. Nustačius tyčinio bankroto požymius, patikrina įmonės sudarytus sandorius ir pareiškia ieškinius dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir galėjusių turėti įtakos, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais.

2.5. Organizuoja darbus, susijusius su taikos sutarties parengimu, jos pasirašymu, tvirtinimu. Jei nebuvo iniciatyvos dėl taikos sutarties sudarymo, pats administratorius ar kreditorius inicijuoja įmonės likvidavimo dėl bankroto veiksmus.

2.6. Vykdo kreditorių reikalavimų tenkinimą, vadovaudamasis [B]. Grąžina bankrutavusios įmonės savininkui turtą, likusį atsiskaičius su kreditoriais. Organizuoja atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymą. Perduoda archyvui įmonės dokumentus tolimesniam saugojimui.

2.7. Inicijuoja sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimą ir ne vėliau kaip per penkias dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos įsiteisėjimo dienos arba nuo kreditorių susirinkimo sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo dienos pateikia prašymą Juridinių asmenų registruui išregistruoti likviduotą dėl bankroto įmonę.

Tačiau būtina paminėti, kad daugelis bankroto administratoriaus darbų yra vykdomi (trunka) iki bankroto proceso pradžios, todėl ne visais atvejais galime vadovautis šiuo aukščiau pateiktu skirstymu. Tai susiję su tuo, kad bankroto administratorius iki bankroto proceso pabaigos turi rūpintis (organizuoti) įmonės turto apsauga, išieškoti skolas iš skolininkų, organizuoti apskaitos, finansinės atskaitomybės rengimą, sandorių tikrinimą iki bankroto bylos iškėlimo ir ieškinių rengimą, teikti informaciją bei duomenis apie bankroto proceso eigą ir kt. Visi šie paminėti darbai dažniausiai yra vykdomi viso įmonės bankroto proceso metu.

Pažymėtina, kad toks bankroto administratoriaus atliekamų funkcijų skirstymas „iki“ ir „po“ pirmojo kreditorių susirinkimo gali būti naudojamas tik tuo atveju, jei bankroto procesas vykdomas įprasta teismo tvarka. Tuo atveju, kai teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ar administravimo išlaidoms apmokėti, bankroto byla gali būti keliama ir nagrinėjama supaprastinto bankroto proceso tvarka, tokiu atveju kreditorių susirinkimai nešaukiami.

Toliau darbe bus analizuojamos bankroto administratoriaus ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalyje išvardintos funkcijos, kurias, vadovaudamiesi ĮBĮ komentaru, galime apjungti į šias grupes (šios funkcijos apima tiek bankroto administratoriaus atliekamas funkcijas iki pirmojo kreditorių susirinkimo, tiek funkcijas po pirmojo kreditorių susirinkimo)⁵⁰:

1. Funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės turto administravimu ir realizavimu.
2. Funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės veiklos vykdymu ir užbaigimu.
3. Funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės atstovavimu ir bankrutuojančios įmonės interesų gynimu.
4. Funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės įsipareigojimų įmonės kreditoriams vykdymu.
5. Funkcijos ir įgalinimai, susiję su suinteresuotų asmenų informavimu apie įmonės bankroto proceso vykdymą.

Vadovaujantis ĮBĮ kiekvienoje iš šių grupių bus atitinkamai išskirtos šią grupę apjungiančios ir joje bankroto administratoriaus vykdomos funkcijos, kurių analizė leis nustatyti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus vykdant bankroto procesą. Tačiau atsižvelgiant į darbo apimties reikalavimus bus išskirtos ir išanalizuotos ne visos bankroto administratoriaus funkcijos, o tik esminės.

⁵⁰ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo komentaras//Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3. P. 83-85.

2.3.1. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės turto administravimu ir realizavimu

Šioje grupėje bus analizuojami bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai susiję su:

1. Bankrutuojančios įmonės turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo.
2. Bankrutuojančios įmonės turto apsaugos užtikrinimu.
3. Disponavimu bankuose esančiomis įmonės piniginėmis lėšomis.

Iškėlus įmonei bankroto bylą, teismas nutartyje nustato terminą, per kurį įmonės valdymo organai turi perduoti bankroto administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus. Sąvoka „*įmonės turtas*“ šiuo atveju apima bet koki įmonės turtą, kuris turi tam tikrą pinigines išraiškos vertę, t.y. materialųjį turtą, pinigines lėšas, taip pat nematerialųjį turtą, turtines teises, kurios gali būti civilinės apyvartos objektai. Terminas įvykdyti šį įpareigojimą, turi būti ne ilgesnis kaip 15 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Įsiteisėjus bankroto bylos iškėlimo nutarčiai bankroto administratorius atvyksta į įmonę ir perima įmonės, jos turto valdymą, pradeda vykdyti bankroto procedūras. Kartu pabrėžiamas ir bankroto administratoriaus vaidmuo šiame etape, kadangi tik jam vienam suteikiama teisė valdyti, naudoti įmonės turtą ir juo disponuoti, tik jis turi teisę priimti sprendimus dėl įmonės turto valdymo, naudojimo bei disponavimo. Nė vienas įmonės kreditorius ar kitas asmuo neturi teisės perimti bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto ir lėšų kitaip, negu nustatyta ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalyje. Administratorius vienasmeniškai priima sprendimus, susijusius su bankrutuojančios įmonės turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, nepriklausomai nuo įstatuose (ar kituose steigimo dokumentuose) nustatytų apribojimų ar kitų sąlygų, rūpinasi įmonės dokumentų, turto apsauga. Tačiau būtina pažymėti, kad visiška laisvė administratoriui šiuo atveju nėra suteikiama. Sprendimus šiuo atveju riboja tiek ĮBĮ nuostatos, tiek kreditorių susirinkimo sprendimai. Bankroto administratorius, vykdydamas jam pavestas funkcijas, susijusias su įmonės turto administravimu ir realizavimu, yra atsakingas už įmonės turto apsaugą, jis turi imtis priemonių susigrąžinti įmonės turtą, perduotą panaudos, nuomos, pasaugos, paskolos ar kitais pagrindais, imtis priemonių, kad įmonės skolininkai įvykdytų savo prievolės įmonei: sumokėti už pateiktą produkciją, suteiktas paslaugas ar atliktus darbus. Bankroto administratorius, realizavęs įmonės turtą, taip pat gavęs lėšų iš bankrutuojančios įmonės vykdomos veiklos, tenkina įmonės kreditorių reikalavimus ĮBĮ nustatyta tvarka, pagal patvirtintą įmonės kreditorių sąrašą. Tais atvejais, kai patenkinus bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus lieka įmonės turto, jis

perduodamas įmonės savininkams, o tais atvejais, kai įmonė po bankroto bylos nutraukimo toliau tęsia veiklą, turtas perduodamas suformuotiems įmonės valdymo organams.

Siekiant užtikrinti visų kreditorių reikalavimų proporcingą patenkinimą, įmonės administratorius privalo kontroliuoti visą bankrutuojančios įmonės turtą, iš kurio galimas kreditorių reikalavimų tenkinimas. Teismui iškėlus įmonei bankroto bylą iki tol buvę šios įmonės ir atskirų kreditorių santykiai sustabdomi, nebevyksta jokie atsiskaitymai, derybos ir kt. Visas bankrutuojančios įmonės turtas tampa bendrovės kreditoriams dalintinu turtu. Administratoriui draudžiama teikti privilegijas pavieniams kreditoriams, o kreditoriams priimti savo reikalavimų patenkinimą kitokia nei ĮBĮ nustatyta tvarka ir būdu. Tuo atveju, jei teismui iškėlus bankroto bylą, bankroto administratorius su kuriuo nors kreditoriumi atsiskaito, pažeisdamas ĮBĮ nustatytą tenkinimo tvarką, toks prievolės įvykdymas yra neteisėtas. Tokiu atveju bankroto administratorius privalo išreikalauti be pagrindo sumokėtas lėšas.

Paminėtina bankroto administratoriaus teisė gauti informaciją apie bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės savininko bei bankrutuojančios ūkinės bendrijos tikrųjų narių turimą turtą. Ši administratoriaus teisė ĮBĮ įtvirtinta, atsižvelgiant į tai, kad šiais atvejais įmonės ir įmonės dalyvių turtas nėra aiškiai atskirtas, o įmonės dalyviai yra neribotai atsakingi už neįvykdytas įmonės prievoles. ĮBĮ nustato pareigą institucijoms, registruojančioms turtą, tarp jų vertybinius popierius, bankams, kredito įstaigoms, draudimo įmonėms bankroto administratoriaus prašymu pateikti informaciją apie bankrutuojančios įmonės dalyvių turimą turtą, vertybinius popierius, pinigų sumas. Ši informacija yra būtina tam, kad neužtekus lėšų, gautų pardavus bankrutuojančios įmonės turtą, visiems įmonės kreditorių reikalavimams patenkinti, nukreipti nepatenkintus įmonės kreditorių reikalavimus į įmonės dalyvių asmeninį turtą. Atsižvelgiant į tai, kad tais atvejais, kai įmonės turtas neatskirtas nuo įmonės dalyvių turto, teismas turėtų imtis priemonių, kad būtų pateiktas visas turimo įmonės turto sąrašas, įskaitant ir esančio bendrąja jungtine nuosavybe. Kartu būtina imtis priemonių, kad šis įmonės dalyvio turtas būtų išsaugotas iki bylos išnagrinėjimo ir prireikus į jį būtų galima nukreipti išieškojimą. Šiuos aukščiau nurodytus veiksmus teismas turėtų vykdyti bankroto administratoriui prašant.

Bankroto administratorius taip pat turi imtis priemonių susigrąžinti įmonės turtą, perduotą panaudos, nuomos, pasaugos, paskolos, lizingo ar kitais pagrindais, priemonių, kad įmonės skolininkai įvykdytų savo prievoles įmonei: sumokėtų už pateiktą produkciją, suteiktas paslaugas ar atliktus darbus ir pan. Administratorius šiuo veiksmus gali atlikti pats arba sudaryti sutartį dėl šių veiksmų atlikimo su tokias paslaugas teikiančia įmone.

Kalbant apie bankroto administratoriaus teisę valdyti, naudoti ir disponuoti įmonės turtu, būtina aptarti bankroto administratoriaus funkcijas ir įgalinimus, susijusius su įmonės turto pardavimu.

Bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės turto pardavimas dažniausiai yra pagrindinis šaltinis gauti lėšų, reikalingų atsiskaityti su įmonės kreditoriais. Šiuo atveju bankroto administratoriaus pareiga - stengtis parduoti šį turtą kuo operatyviau ir už didžiausią kainą. Atsižvelgiant į tai, [IB] 14 str. 1 d., 1 p. įtvirtinta nuostata, draudžianti bankrutuojančios įmonės turtą perleisti kitiems asmenims kita tvarka, nei reikalauja [IB]⁵¹.

Bankroto administratorius, vykdydamas jam pavestas funkcijas, rūpinasi įmonės turto pardavimu, todėl atsakomybė dėl įstatymo reikalavimų, susijusių su įmonės turto pardavimu ar perleidimu kitiems asmenims nesilaikymo, visų pirma, tenka jam. Ne viena [IB] nuostata patvirtina, kad bankroto administratoriui yra suteikti platūs įgaliojimai dėl turto valdymo, naudojimo ir disponavimo: „valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą ir juo, taip pat bankuose esančiomis šios įmonės lėšomis disponuoja ([IB] 11 straipsnio 3 dalies 3 p.)“; „teisė valdyti, naudoti bankrutuojančios įmonės turtą (lėšas) ir juo disponuoti suteikiama tik administratoriui ([IB] 14 str. 1 d. 1 p.)“; „organizuoja turto pardavimą ir jį parduoda ar perduoda kreditoriams ([IB] 31 str. 2 p.)“.

Analizuodami bankroto administratoriaus funkcijas šioje grupėje matome, kad bankroto administratoriaus kai kurie veiksmai yra ribojami kreditorių. Bankroto administratoriui yra suteikta teisė (įgaliojimai) rūpintis įmonės turtu, jo pardavimu, tačiau kada ir kurį turtą parduoti, taip pat kokią pradinę turto pardavimo kainą nustatyti, sprendžia kreditoriai. Tą patvirtina [IB] įtvirtintos nuostatos nurodančios, kad:

1. Gyvūnai, produktai, kitas greitai gendantis maistas ar galintis greitai prarasti savo vertę turtas parduodamas suderinus su teismu ar kreditorių susirinkimu už kiek galima didesnę kainą.
2. Nekilnojamasis ir įkeistas turtas, parduodamas iš varžytynių Vyriausybės nustatyta tvarka⁵².
3. Kito ir neparduoto dvejose varžytinėse nekilnojamojo turto pardavimo tvarką nustato kreditorių susirinkimas.
4. Neparduotas turtas gali būti perduotas kreditoriams. Turto perdavimo aktą tvirtina administratorius.

Kaip matome kreditoriai sprendžia kada ir už kokią kainą bei koku būdu turėtų būti parduodamas bankrutuojančios įmonės turtas. Atsižvelgiant į tai, kad esminius sprendimus, susijusius su įmonės turto pardavimu priima kreditoriai, bankrutuojančios įmonės

⁵¹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

⁵² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 831 „Dėl valstybės institucijų įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos, Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių tvarkos patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžio ir mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ papildymo“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2090.

administratorius neturi teisės pardavinėti turto iki pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimo. Šiuo atveju paminėta išimtis, dėl turto pardavimo, kai įmonė vykdo įprastinę ūkinę komercinę veiklą. Priimant sprendimus dėl turto pardavimo turi būti atsižvelgta į tai, ar įmonė bankroto proceso metu vykdo ūkinę komercinę veiklą, ar tam tikras turtas yra reikalingas šios veiklos vykdymui. Taip pat iškyla klausimas, kiek taikytini ĮBĮ nustatyti apribojimai tais atvejais, kai turtas perleidžiamas kitiems asmenims bankrutuojančiai įmonei vykdant įprastinę ūkinę komercinę veiklą. Nors ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 13 punktas įpareigoja bankroto administratorių iki pirmojo kreditorių susirinkimo išspręsti klausimus, susijusius su anksčiau sudarytų sandorių vykdymu, tačiau administratoriui priėmus sprendimą įmonei toliau vykdyti ūkinę komercinę veiklą jis neišvengiamai turi susidurti su pvz., pirkimo – pardavimo sandorių sudarymu, įmonės įsipareigojimų pagal šiuo sandorius vykdymu. Taigi darytina išvada, kad turto perleidimo sandoriams, sudaromiems vykdant įprastinę ūkinę komercinę veiklą, ĮBĮ 33 straipsnio nustatyti apribojimai negali būti taikomi be išlygų, nes priešingu atveju įstatymo nuostatos, leidžiančios įmonei vykdyti ūkinę komercinę veiklą, būtų neveikiančios. Pagal ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 7 punktą bankroto administratorius gali išnuomoti turtą, tačiau nuomos terminas negali būti ilgesnis kaip numatoma šio turto pardavimo diena ar numatoma bankroto proceso užbaigimo diena.

Atsižvelgiant į tai, kad dažnai įmonių, susijusių su finansiniais sunkumais, banko sąskaitos yra areštuotos, įkeistos ar kitu būdu apribotas disponavimas banko sąskaitoje esančiomis lėšomis, bankroto administratoriaus privalo atidaryti banko sąskaitą, į kurią būtų pervedamos ir kaupiamos lėšos, gautos įmonės bankroto proceso metu. ĮBĮ suteikia bankroto administratoriui teisę disponuoti šiomis lėšomis. Bankroto administratorius taip pat sprendžia klausimus dėl kitų, kredito įstaigose turėtų sąskaitų valdymo ar jų uždarymo.

Kaip matome bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto valdymas apibrėžiamas kaip bankroto administratoriaus veikla: organizuojant bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto išsaugojimą, jo išieškojimą iš skolininkų, turto pardavimą, kreditorių reikalavimų tenkinimą ir likusio turto perdavimą, kuri suteikiama įmonės bankroto atveju jos valdymo organams netekus įgaliojimų valdyti įmonės turtą, o bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės valdymo funkcijas perėmus specialiai tam paskirtam asmeniui – bankroto administratoriui.

2.3.2. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės veiklos vykdymu ir užbaigimu

Šioje grupėje bus analizuojami bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai susiję su:

1. Vadovavimu bankrutuojančiai įmonės ūkinei komercinei veiklai.
2. Sprendimų dėl įmonės įsipareigojimų, kylančių iš sudarytų sutarčių, priėmimu ir informavimu apie tai kitos sandorio šalies apie ketinimą vykdyti ar nevykdyti įmonės įsipareigojimus, atsiradusius iš sudaryto sandorio.
3. Komercinių sandorių įmonės vardu sudarymu.
4. Įmonės turto terminuotų nuomos sutarčių sudarymu.
5. Darbuotojų atleidimu ir naujų darbuotojų priėmimu.
6. Pajamų, gautų iš bankrutuojančios įmonės turto, bei turėtų išlaidų (sąnaudų) apskaitos organizavimu ir kontrole.

Nors vykdant įmonės bankroto procesą iš esmės siekiama užbaigti įmonės vykdytą veiklą ir iš realizuoto bankrutuojančios įmonės turto patenkinti įmonės įsipareigojimus kreditoriams, ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punktą nustato, kad bankrutuojanti įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla. Pateikiamas reikalavimas, reglamentuojantis bankroto administratoriaus tikslus, vykdant šią veiklą – bankrutuojančios įmonės vykdoma ūkinė komercinė veikla turi mažinti dėl bankroto kreditorių patiriamus nuostolius. Kartu bankroto administratoriui suteikiama teisė iš šios veiklos gautas pajamas naudoti su šia veikla susijusiomis išlaidomis. Jeigu įmonė po bankroto iškėlimo verčiasi tam tikra ūkine komercine veikla, šios veiklos vykdymui yra taikomi visi šiai veiklai nustatyti reikalavimai, mokesčius ir kitas privalomas įmokas įmonė moka vadovaudamasi įstatymais. Administratorių šiuo atveju galime prilyginti įmonės administracijos vadovui, kuris taip pat veikdamas įmonės vardu, dažniausiai yra centrinė figūra įmonėje. Būtina atsižvelgti į tai, kad bankroto administratorius, veikdamas įmonės vardu, privalo ginti ne tik įmonės, bet ir kreditorių interesus. Analizuojant bankroto administratoriaus kaip vadovo statuso ypatumus išryškėja jo atsakomybės reglamentavimas. Įsiteisėjus bankroto bylos iškėlimo nutarčiai jis tampa atsakingas dviejų pagrindinių teisės subjektų atžvilgiu: įmonės ir suinteresuotų trečiųjų asmenų (kreditorių), taip pat už savo neteisėtais veiksmais padarytą žalą.

Vadovaudamas įmonės ūkinei komercinei veiklai, sudarydamas komercinius sandorius įmonės vardu, organizuodamas gautų pajamų apskaitą ir kontrolę bankroto administratorius tampa vienu iš pagrindinių valdymo organų, tiesiogiai veikiančiu įmonės vardu, turinčiu teisę priimti svarbius sprendimus. Būtent jam suteikiama teisė gaunamas iš veiklos pajamas visų pirma naudoti veiklos vykdymo turėtoms išlaidoms padengti, o likusią dalį turi naudoti atsiskaitymui su kreditoriais bei administravimo išlaidoms padengti. Kaip matome ir šiuo atveju bankroto administratoriui yra suteikti gana platūs įgaliojimai, tačiau kartu palikta ir galimybė juos apriboti. Įstatymas numato teisę įmonės kreditoriams kreiptis į teismą, kad būtų nustatyti tam tikri įmonės ūkinės veiklos ar disponavimo įmonės turtu apribojimai. Ši nuostata ypač

aktuali įmonės darbuotojams, siekiantiems, kad administratorius, veikdamas bankrutuojančios įmonės vardu, nepriimtų itin didelių įsipareigojimų, kurių įvykdymas būtų užtikrintas įmonės turto įkeitimu, kadangi, vadovaujantis ĮBĮ 34 str., įkeitimu užtikrinti kreditorių reikalavimai tenkinami pirmiausiai iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą. Teismas šiuo atveju kreditorių prašymu gali nustatyti, kokio turto be teismo leidimo administratorius, veikdamas įmonės vardu, negali parduoti, išnuomoti, įkeisti, laiduoti ir pan.

Jei bankroto administratoriaus sprendimu nutraukiama nuostolinga ūkinė komercinė veikla, kartu turi būti nutraukiami su šia veikla susiję sandoriai. Kaip matome administratorius privalo apsvarstyti kiekvieną įmonės sudarytą sutartį ir priimti sprendimą dėl kiekvienos sutarties, kadangi tiek pagal ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 13 punktą, tiek pagal 17 straipsnio 2 dalį administratoriaus apie sprendimą dėl tolesnio sutarties vykdymo turi pranešti kiekvienam suinteresuotam asmeniui ir tuo atveju, jei yra priimtas sprendimas nevykdyti įsipareigojimų pagal sudarytą sandorį, ir tuo atveju, kai yra priimtas sprendimas tęsti sutarties vykdymą.

ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 4 punkte nustatyta, kad administratorius, perėmęs bankrutuojančios įmonės valdymą, patikrina įmonės sudarytus bei vykdomus sandorius ir sprendžia, kurie turi būti nutraukiami. Įstatymas įpareigoja administratorių per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos pranešti suinteresuotiems asmenims apie ketinimą nevykdyti įmonės įsipareigojimų. Šiuos veiksmus bankroto administratorius atlieka, įvertinęs bankrutuojančios įmonės poreikius ir galimybes bei planuojamą įmonės veiklos užbaigimo trukmę. Ši ĮBĮ įtvirtinta nuostata leidžia bankroto administratoriui planuojant parduoti įmonės turtą, nutraukti sutartis, pagal kurias kitiems asmenims buvo perduotas turtas nuomos, pasaugos bei kitais pagrindais ir susigrąžinti faktinį įmonės turto valdymą. Įmonės finansinių įsipareigojimų, kurių vykdymo terminas pagal sutartis pasibaigia po bankroto bylos iškėlimo dienos, iškėlus bankroto bylą vykdymo terminai laikomi pasibaigusiais. Administratorius gali sudaryti tik tokius sandorius, kurie skirti atsiskaityti su kreditoriais ir dalyviais. Administratoriui ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 13 punktas suteikia teisę priimti sprendimus dėl anksčiau sudarytų ir nepasibaigusių įmonės sandorių vykdymo. Jei administratorius įvertina, kad sudarytas sandoris nėra naudingas, jis turi teisę priimti sprendimą šio sandorio nevykdyti ir pranešti apie tai suinteresuotiems asmenims. Nuo šio pranešimo momento laikoma, kad sutartis yra pasibaigusi ir kita sutarties šalis įgyja reikalavimo teises, susijusias su sutarties nutraukimu. Pavyzdžiui, jei pradėjus įmonės bankroto procesą administratorius priima sprendimą nutraukti nuostolingą ūkinę komercinę veiklą, kartu turi būti nutraukiami su šia veikla susiję sandoriai (įrengimų nuomos sandoriai, sandoriai, sudaryti su tiekėjais ir t.t.).

ĮBĮ taip pat nustato ir tam tikrus draudimus nuo teismo nutarties įsiteisėjimo dienos: a) draudžiama vykdyti visas įmonės finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo:

grąžinti skolas, mokėti palūkanas, netesybas ir pan. Net ir tais atvejais, kai įmonė turi sukaupusi tam tikras lėšas, kurių pakaktų tam tikriems įsipareigojimams įvykdyti – jos negali būti naudojamos vėluojamoms skoloms grąžinti; b) mokėti palūkanas, baudas, delspinigius bei kitas netesybas už prievoles, atsiradusias iki bankroto bylos išskėlimo. Tokiu atveju išmokų skaičiavimas nuo bankroto bylos išskėlimo nutraukiamas. Įmonė lieka įpareigota grąžinti skolas kartu su iki bankroto bylos išskėlimo dienos priskaičiuotomis palūkanomis ir netesybomis; c) mokėti mokesčius bei kitas privalomas įmokas, apskaičiuotas, bet nesumokėtas iki bankroto bylos išskėlimo. Šiais draudimais siekiama, kad bankroto vykdymo metu įmonės įsiskolinimai nedidėtų, įmonės įsipareigojimai, neįvykdyti iki bankroto bylos išskėlimo, būtų vykdomi pagal teismo nutarties dėl bankroto išskėlimo įsiteisėjimo dienos faktinę padėtį⁵³.

Įstatyme įtvirtintas bendras principas, nustatantis administratoriaus atsakomybę už jo veiklą bankroto proceso metu. Jei administratorius savo veiksmais ar neveikimu padaro žalą bankrutuojančiai įmonei, darbuotojams, kreditoriams ar tretiesiems asmenims, su kuriais administratorius sudaro sandorius atstovaudamas bankrutuojančią įmonę, jis privalo atlyginti nuostolius, jei jie buvo padaryti dėl jo kaltės. Tokios pozicijos laikosi ir teismai, nagrinėdami bankroto bylas. Byloje, bankrutavusios Ž.Mongirdo įmonės „Chemikų žiedas“ vardu civilinio kodekso 6.68 straipsnio pagrindu kreditorius AB Turto bankas kreipėsi į teismą su netiesioginiu ieškiniu, kuriuo prašė priteisti iš atsakovo UAB „Įmonių bankroto administravimo ir teisinių paslaugų biuras“ žalą atlyginimo bankrutuojančiai įmonei. Administratorius kreditorių komiteto posėdyje informavo, kad Ž.M. su AB SEB Vilniaus bankas sudarė kredito sutartį, kurios įvykdymui užtikrinti įkeitė nuosavybės teise priklausantį butą. Tačiau negalėdamas grąžinti paskolos sudarė minėto buto pirkimo – pardavimo sutartį, pagal kurią pardavė butą už 136 000,00 Lt. Iš šios sumos Ž.M. grąžino 107 738,07 Lt AB SEB Vilniaus bankas, o likusią sumą panaudojo atsiskaityti su kitais asmeniniais kreditoriais. Pareiškėjas nurodo, kad jeigu administratorius būtų atlikęs visus ĮBĮ nustatytus veiksmus, atlyginus įkaito turėtojo reikalavimą, bankroto byloje antros ir trečios eilės kreditorių reikalavimams tenkinti būtų likę 28 261,93 Lt. Todėl pareiškėjo nuomone, atsakovo kaltais veiksmais bankrutuojančiai įmonei buvo padaryta 28 261,93 Lt žalą. Kauno apygardos teismas ieškinį atsisakė priimti, nustatęs, kad nėra visų sąlygų, būtinų siekiant pareikšti netiesioginį ieškinį. Lietuvos apeliacinis teismas šioje nutartyje pasisakė, kad nagrinėjamu atveju bankrutuojančios Ž.Mongirdo įmonės „Chemikų žiedas“ vardu civilinio kodekso 6.68 straipsnio pagrindu kreditoriaus AB Turto bankas netiesioginis ieškinys dėl žalą atlyginimo yra reiškiamas bankroto administratoriui UAB „Įmonių bankroto administravimo ir teisinių paslaugų biuras“. ĮBĮ 11 straipsnio šeštojoje dalyje nustatyta

⁵³ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo komentaras//Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3. P. 78.

administratoriaus pareiga įstatymo nustatyta tvarka atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl jo kaltės. Šiuo atveju yra reiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo ir šis reikalavimas yra nukreiptas į patį bankroto administratorių. Kreditorius AB Turto bankas turi neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę į skolininką – Ž. Mangirdo įmonę „Chemikų žiedas“, nes bankroto byloje teismo paskirtas kreditoriaus finansinis reikalavimas nėra realiai patenkintas, o skolininkas – Ž. Mangirdo įmonė „Chemikų žiedas“, dėl egzistuojančio interesų konflikto neįgyvendina tariamai priklausančios įmonei teisės, tai yra nereiškia turtinio reikalavimo tariamai žalą padariusio asmens atžvilgiu⁵⁴. Kaip matome teismų praktika taip pat laikosi pozicijos, kad bankroto administratorius privalo atlyginti padarytą žalą jei ji buvo padaryta dėl jo kaltės, taip reglamentuojant jo atsakomybę.

Įmonės administratorius tarpe kitų jam pagal įstatymą priskirtų pareigų priima į darbą ir atleidžia iš jo darbuotojus Darbo kodekso ir ĮBĮ nustatyta tvarka. Iškėlus įmonei bankroto bylą bankroto administratorius turi nutraukti darbo sutartis su įmonės valdybos nariais ir vadovu, juos apie tai įspėjęs raštu prieš 15 dienų. Kitokia yra darbo sutarčių nutraukimo su kitais bankrutuojančios įmonės darbuotojais tvarka. ĮBĮ 19 straipsnio 1 dalis numato, kad įmonės administratorius per 3 darbo dienas nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos įspėja įmonės darbuotojus apie būsimą darbo sutarties nutraukimą ir po 15 darbo dienų nuo tokio įspėjimo nutraukia su jais darbo sutartis. Bankroto administratorius taip pat yra įpareigotas apie būsimą darbuotojų atleidimą informuoti teritorinę darbo biržą, savivaldybės institucijas ir įmonės darbuotojų atstovus. Bankroto administratoriui yra suteikti įgaliojimai nuspręsti, su keliais darbuotojais sudaryti darbo sutartis, kai įmonė nutaria tęsti ūkinę komercinę veiklą (pareigybių sąrašą sudaro bankrutuojančios įmonės administratorius). Bankroto administratoriui nusprendus minėtą veiklą vykdyti, asmenys gali būti priimami dirbti bankrutuojančioje įmonėje pagal terminuotą darbo sutartį. Taip atvejais kai priimamas sprendimas likviduoti bankrutuojančią įmonę, administratorius šiuos darbuotojus atleidžia be įspėjimo pagal Darbo kodekso 126 straipsnio 1 dalį, pasibaigus darbo sutarties terminui.

Bankroto administratoriui taip pat kyla prievolių, susijusių su įmonės apskaitos tvarkymu, mokestinių prievolių vykdymu. Nuo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo momento bankrutuojančios įmonės administratorius yra vienintelis įmonės vadovas, kuris atsako taip pat ir už apskaitos įmonėje tvarkymą, jis tampa atsakingas už mokestinių deklaracijų pateikimą nustatytais terminais ir tvarka. Ši nuostata yra logiška, nes nuo nutarties dėl bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos administratorius pats organizuoja bankrutuojančios įmonės veiklą, o buvę įmonės vadovai netenka savo įgaliojimų. Visa tai apibrėžia, kad bankrutuojančios įmonės administratorius, pradėdamas administruoti įmonę ir teikdamas administravimo

⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. AB Turto bankas, v. Ž. Mangirdo įmonės „Chemikų žiedas“. Nr. 2-876/2008 m., kat.106.8.8 (S).

paslaugas, savo veiklą orientuoja į atliktų veiksmų rezultatyvumą ir teisinius principus, kurie užtikrina veiklos ir teisėtų lūkesčių apsaugą. Buhalterinės apskaitos įstatyme nustatyta, kad už apskaitos organizavimą atsako ūkio subjektas - vadovas. Atsižvelgiant į tai, kad įsiteisėjus bankroto bylos iškėlimo nutarčiai įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų bei į tai, kad įmonei įgijus bankrutuojančios įmonės statusą, jai vadovauja paskirtas bankroto administratorius, jis šiuo atveju ir tampa atsakingas už finansinės atskaitomybės bei kitų apskaitos dokumentų ir atitinkamų mokesčių deklaracijų sudarymą ir pateikimą. Atsakomybė už atliekamų darbų teisėtumą ir teisingumą priklauso nuo administratoriaus kompetencijos, sąžiningumo, kruopštumo ir pareigingumo⁵⁵. Darytina išvada, kad už finansinės atskaitomybės bei kitų apskaitos dokumentų ir atitinkamų mokesčių deklaracijų sudarymą ir pateikimą iki bankroto bylos iškėlimo atsako įmonės vadovas ir jo paskirti atsakingi darbuotojai, o nuo bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos šias pareigas turi vykdyti ir prisiimti atsakomybę bankrutuojančios įmonės bankroto administratorius.

Kaip matome bankroto administratorius, vykdydamas šioje grupėje apibrėžtas funkcijas, pagal savo paskirtį ir esmę pirmiausiai vykdo įmonės vadovo pareigas, kurios susijusios ne tik su įmone, bet ir kreditorių interesų gynimu. Jis kaip ir įmonės vadovas tampa atsakingas už savo neteisėtais veiksmais padarytą žalą. Bankroto administratoriui tenka susidurti su didele socialine ir psichologine įtampa keliančiais masiniais darbuotojų atleidimais, sunkumais baigiant įmonių pradėtus vykdyti sandorius, surandant ir administruojant įmonių turtą, todėl administruojant bankroto procedūrą, kyla nemažai reikšmingų socialinio, ekonominio, vadybos ir teisinio pobūdžio problemų. Siekiant kvalifikuotai administruoti bankroto procesą, bankroto administratorius turi ne tik turėti gerų ekonominių ir teisinių žinių, bet ir specifinių įgūdžių.

2.3.3. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės atstovavimu ir bankrutuojančios įmonės interesų ginimu

Šioje grupėje bus analizuojami bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai susiję su:

1. Visų kreditorių teisių gynimu.
2. Sandorių, sudarytų per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo patikrinimu ir kreipimusi į teismą dėl sandorių, galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais.

⁵⁵ Apskaitos ir mokesčių apžvalga/Mokesčiai. 2008 gruodis, Nr. 12.

Iškėlus įmonei bankroto bylą tampa aišku, kad įmonė nebus pajėgi įvykdyti visus savo turtinius įsipareigojimus (ar įvykdyti juos laiku). Tokiu atveju asmenys, turintys turtinių santykių su šia įmone, nukentės ir patirs nuostolių. Netgi tuo atveju, kai įmonė nusprendžia toliau vykdyti ūkinę komercinę veiklą, daugelis tiek fizinių, tiek juridinių asmenų nenori (ar bijo) sudaryti naujų sandorių. Todėl nuo to momento, kai įmonei pradedama taikyti bankroto procedūra, bankroto administratorius turi imtis priemonių, kuriomis būtų kiek įmanoma labiau apsaugoti tiek pačios įmonės, tiek su įmone turtiniais santykiais susijusių asmenų interesai, kad dėl įmonės nemokumo jų patirti nuostoliai būtų kiek įmanoma mažesni.

ĮBĮ reglamentuoja tam tikrus apribojimus, susijusius su kreditorių bei kitų asmenų interesų gynimu. ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktas draudžia įmonei nuo bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, 10 straipsnio 7 dalies 5 punkto norma riboja įmonės galimybes verstis ūkine komercine veikla. Siekiant, kad tretieji asmenys būtų informuoti apie bankroto bylos iškėlimą įmonei, ĮBĮ nustatyti reikalavimai apie pradėtas bankroto procedūras informuoti suinteresuotus asmenis. ĮBĮ 5 skirtyje taip pat numatyti apribojimai, kuriais siekiama apsaugoti kreditorių bei trečiųjų asmenų turtinius interesus apribojant galimybę įmonei disponuoti savo turtu, sudaryti naujus sandorius bei priimti naujus įsipareigojimus.

Analizuojant šiai grupei priskirtas bankroto administratoriaus funkcijas ir įgalinimus galime pastebėti, kad bankroto administratoriaus vykdomų funkcijų kaip vienas iš tikslų - suformuoti bankrutuojančios įmonės turto masę, iš kurios vėliau bus tenkinami kreditorių reikalavimai. Įmonės turimo likvidaus turto pardavimas dažniausiai yra pagrindinis būdas gauti lėšų, reikalingų vykdyti įmonės turtinius įsipareigojimus. Kartu pasireiškia ir šio turto apsaugos užtikrinimo funkcija. Kaip jau buvo minėta, teisė valdyti, naudoti bankrutuojančios įmonės turtą (lėšas) ir juo disponuoti suteikiama tik administratoriui, todėl nė vienas įmonės kreditorius ar kitas asmuo neturi teisės perimti bankrutuojančios įmonės turto ir lėšų kitaip, negu nustatyta ĮBĮ. ĮBĮ 14 straipsnio nuostatomis siekiama: apriboti galimybes po bankroto bylos iškėlimo įmonės turtą iššvaistyti; perduoti šį turtą įmonės dalyviams (savininkams, akcininkams, nariams), kurių interesų gynimas įmonės bankroto atveju nėra pirmaeilis; šį turtą sunaudoti, sugadinti ir pan. Siekiant apginti įmonės interesus draudžiama tenkinti vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, nes taip būtų padaroma žala kitų kreditorių interesams ir būtų pažeistas kreditorių lygiateisiškumo principas. Tokios pozicijos laikosi ir teismai, kurie nurodo, kad bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo

reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto⁵⁶. Kaip matome ĮBĮ nuostatų paskirtis daugeliu atveju yra užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo apsaugą, sudarant galimybes visiems kreditoriams sužinoti apie bankroto bylos iškėlimą skolininkui, pareikšti savo reikalavimus bankrutuojančiai įmonei ir aktyviai dalyvauti teisme, įrodinėjant to reikalavimo pagrįstumą.

ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas draudimas bankrutuojančios įmonės kreditoriams ir kitiems asmenims perimti įmonės turtą kitaip nei nustato įstatymas. Siekiant nepažeisti šio reikalavimo, būtina įvertinti visus įstatymo nustatytus apribojimus, susijusius su disponavimu bankrutuojančios įmonės turtu, tame tarpe:

1. ĮBĮ 33 straipsnyje nustatytas bankrutuojančios įmonės turto pardavimo taisyklės.
2. ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalies 2 punktas draudžia nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos asmenims, išsinuomojusiems, pasiskolinusiems, saugantiems arba kitais pagrindais naudojantiems ar valdantiems bankrutuojančios įmonės turtą, sudaryti sandorius dėl šio turto su trečiaisiais asmenimis. Pavyzdžiui, jei įmonės nekilnojamasis turtas yra išnuomotas ir nuomininkas pagal nuomos sutartį turi teisę šį turtą išnuomoti kitam asmeniui, tai įmonei įgijus bankrutuojančios įmonės statusą, nuomininkas netenka teisės sudaryti naujus sandorius dėl šios įmonės turto subnuomos. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad apribojimas įmonės turto naudotojui ar valdytojui sudaryti sandorius taikomas tik trečiųjų asmenų atžvilgiu.
3. Teismo nustatyti apribojimai bei suvaržymai. ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 6 punkte įtvirtinta teismo teisė kreditorių prašymu nustatyti įmonės ūkinės komercinės veiklos ir disponavimo įmonės turtu, kurį be teismo leidimo draudžiama parduoti, išnuomoti, įkeisti, juo laiduoti, garantuoti kitų subjektų prievolių įvykdymą ar kitaip jį perleisti, apribojimai.

Kaip matome, bankrutuojančios įmonės kreditoriams suteikiamos specialios teisės bankrutuojančios įmonės atžvilgiu. ĮBĮ jiems suteikia teisę vykdant bankroto procedūras priimti svarbiausius sprendimus, susijusius su bankrutuojančios įmonės valdymu, disponavimu jos turtu, veiklos tęstinumu ir pan. Tačiau būtina paminėti, kad ĮBĮ nenustato specialių normų, kuriomis būtų ginami bankrutuojančios įmonės skolininko interesai. Tai manyčiau, viena iš įstatymo spragu, kadangi ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punktas įpareigoja bankroto administratorių patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo ir nustačius, kad jie galėjo turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pareikšti ieškinius dėl tokių sandorių pripažinimo negaliojančiais. ĮBĮ šiuo atveju lyg ir nurodo, ką ir kokiomis priemonėmis bankroto

⁵⁶ Tesimų praktika. 2001, Nr. 16. P. 306.

administratorius turi atlikti, siekdamas apginti bankrutuojančios įmonės interesus, tačiau konkrečių priemonių šiam tikslui pasiekti neįvardija. Bankrutuojančios įmonės sudarytų sandorių patikrinimas yra tiek bankroto administratoriaus teisė, tiek pareiga, tačiau ar kreiptis į teismą dėl konkretaus įmonei nenaudingo sandorio pripažinimo negaliojančiu, administratorius turi nuspręsti, atsižvelgdamas į bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus ir įvertinęs teises galimybes bei galimą naudą. Sandorių patikrinimo tikslas – nustatyti sandorius, kurie prieštarauja įmonės veiklos tikslams ir kurie turėjo įtakos tam, kad įmonė taptų nemokia. Tam, kad sandoris būtų pripažintas negaliojančiu, būtina įrodyti, jog kita sandorio šalis veikė nesąžiningai, t.y. skolininkas žinojo arba turėjo žinoti, kad sudarydamas sandorį pažeidžia kreditoriaus teises. Pripažinus sandorį negaliojančiu, pagal CK nuostatas gali būti taikoma restitucija, kai viena šalis gražina kitai visą, ką ji yra gavusi pagal sandorį. Tais atvejais, kai įmonei iškelta bankroto byla, kitaip nei kitais atvejais taikant Actio Pauliana institutą, sprendžiamas ir teisinių padarinių klausimas. Tokiu atveju, Civilinio kodekso 6.66 straipsnio nuostatos taikytinos kartu su ĮBĮ 35 straipsniu, reglamentuojančiu kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką. Dėl to, esant ĮBĮ nustatytai kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarkai, teismui panaikinus bankrutuojančios įmonės sandorį civilinio kodekso 6.66 straipsnio pagrindu, negali būti taikomi šio straipsnio 4 dalies (*sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teises pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti*) nustatyti sandorio pripažinimo negaliojančiu teisiniai padariniai tik Actio Pauliana pareiškusiam kreditoriui. Tokiais atvejais į skolininko nepagrįstai perleistą turtą negali būti nukreiptas kreditoriaus reikalavimo patenkinimas. Šis turtas gražinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais ĮBĮ nustatyta tvarka⁵⁷.

Kaip jau minėjome, ĮBĮ nereglamentuojami savarankiški sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindai, tik akcentuojami ginčytinų sandorių požymiai – priešingumas įmonės veiklos tikslams ir galima įtaka įmonės mokumui. Dėl to bankrutuojančios įmonės administratorius, gindamas visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus, prieš bankroto bylos iškėlimą sudarytus šios įmonės sandorius gali ginčyti visais civilinio kodekso nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais. CK numato specialius kreditoriaus interesų gynimo būdus (Actio Pauliana (CK 6.66 str.), netiesioginis ieškinys (CK 6.68 str.), sulaikymo teisė (CK 6.69 str.)), iš kurių jau mūsų minėtas Actio Pauliana. Actio Pauliana – tai teisė ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. AB „Rameksa“ v. V.J. Kirchovienė. Nr. 3K-3-573/2005 m.

kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo arba turėjo žinoti⁵⁸. Kaip matome Actio Pauliana būtent ir skirtas kreditoriaus teisėms apginti nuo tokio nesąžiningo skolininko, kuris perleidęs savo turtą trečiajam asmeniui tampa nemokus, todėl negali vykdyti savo prievolės kreditoriui ir taip pažeidžia kreditoriaus teises. Byloje dėl bankrutuojančios įmonės UAB „Vikata ir Ko“ administratorius, patikrinęs įmonės sudarytas sutartis, nustatė, kad 2007 m. balandžio 13 d. ieškovas su atsakovu (UAB „Daisruna ir Ko“ sudarė pirkimo – pardavimo sutartį, pagal kurią pardavė atsakovui pastatą už 1 375 000,00 Lt. 2007 m. balandžio 24 d. atsakovui buvo pareikšta pretenzija, nurodant, kad ieškovas, demontuodamas įrangą, apgadino pastato grindis bei vidaus apdailą, jam padarytą žalą atsakovas įvertino 70 000,00 Lt. 2007 m. gegužės 4 d. šalys sudarė taikos susitarimą, pagal kurią pirkimo – pardavimo kainą sumažino 70 000,00 Lt, ir šią sumą ieškovas sumokėjo atsakovui. Kaip nurodė ieškovas, jis neteko lėšų, kurios turėjo būti skirtos kreditorių reikalavimams patenkinti pagal įstatymo nustatytą eiliškumą, kadangi negalėjo nežinoti, kad šalių taikos susitarimas pažeidžia jo kreditorių teises, nes tuo metu jis buvo skolingas kreditoriui – Panevėžio apskrities VMI. Šio susitarimo ieškovas sudaryti neprivalėjo, nes jis prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams. Taip pat sudarytas dėl šalių atstovo piktavališko susitarimo, nes nėra jokių įrodymų apie tai, kad atsakovo turtui buvo padaryta kokios nors žalos. Panevėžio apylinkės teismas savo sprendimu ieškinį patenkino ir pripažino bankroto administratoriaus ginčijamą šalių taikos susitarimą negaliojančiu CK 6.66, 1.80, 1.91, 1.93 straipsnių pagrindais. Teismas nurodė, jog ieškovas negalėjo nežinoti, kad taikos susitarimas pažeidžia jo kreditorių teises, nes tuo metu jis buvo skolingas kreditoriui – Panevėžio apskrities VMI. Lietuvos apeliacinis teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino ir ieškinį atmetė. Teismas pasisakė, kad ieškinio pagrindu ieškovas nurodė kreditoriaus teisių pažeidimą, kurį iš esmės siejo tik su kreditoriaus, kuris turėjo pirmumo teisę prieš atsakovą gauti savo reikalavimo patenkinimą, teisių pažeidimą. Nors ginčijamo taikos susitarimo sudarymo momentu ieškovas ir buvo įsiskolinęs šiam kreditoriui, tačiau netrukus po jo sudarymo su juo atsiskaitė, todėl teismo nuomone nėra pagrindo teigti, kad šio kreditoriaus teisės buvo pažeistos. Teismas nenustatė esminių sąlygų, kuriuos būtinos sandoriui pripažinti negaliojančiu CK 6.66 straipsnio pagrindu, todėl sprendime nurodė, kad nėra pagrindo išvadai priimti, jog ginčijamas susitarimas pažeidžia ieškovo kreditorių teises.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas šią bylą pasisakė, kad aiškinant CK 6.66 straipsnio nuostatas, galima išskirti šias bendrąsias Actio Pauliano instituto taikymo sąlygas:

1. Kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę.
2. Ginčijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus teises.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

3. Nėra suėjęs vienerių metų ieškinio senaties terminas.
4. Skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio.
5. Skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises.
6. Trečiasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas.

Civilinių teisių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises ir atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus. Analizuojant Actio Pauliano interesų gynimo būdą, patvirtinamas įstatymo leidėjo siekis išlaikyti kreditoriaus, skolininko ir trečiojo asmens turto įgijėjo interesų pusiausvyrą, ir tai reiškia, kad kreditoriams neturi būti suteikiamos privilegijos skolininko ir trečiojo asmens atžvilgiu, todėl skolininkas, taip pat trečiasis asmuo laikomi nesąžiningais tik tada, kai yra pagrindas konstatuoti, kad jie žinojo ar turėjo žinoti, jog sudarydami sandorį jie pažeis skolininkų teises. Šioje byloje vertinant ieškovo, kaip skolininko, sąžiningumą pagal šiuos paminėtus kriterijus, teismas konstatavo, kad ieškovas, sudarydamas ginčijamą atlygintinį sandorį, žinojo apie iš įstatymo kylančios mokestinės prievolės vykdymo terminų pasibaigimą, t.y. apie vykdytiną mokestinę prievolę, tačiau, nepaisydamas kreditoriaus interesų, sudarė sandorį su trečiuoju asmeniu – atsakovu, taigi veikė pažeisdamas sąžiningumo imperatyvą. Vertinant įgijėjo sąžiningumą teismas pažymėjo, kad sąžiningu gali būti laikomas tas įgijėjas, kuris jam prieinamomis priemonėmis pasidomėjo, ar sandorį ketinantis sudaryti asmuo turi kreditorių, ar sudarant sandorį nebus pažeisti jų interesai. Šioje byloje teismas sprendė, kad turto įgijėjui buvo prieinama informacija, tačiau nėra įrodymų, kad trečiasis asmuo buvo pakankamai atidus ir domėjosi kitą sutarties šalimi, kaip skolininke, nesiėlgė apdairiai ir dėl to pripažintas nesąžiningu įgijėju. Nors Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad Panevėžio apskrities VMI ginčijamo sandorio metu mokestinė prievolė nebuvo įvykdyta, bet netrukus po taikaus susitarimo sudarymo su valstybe buvo atsiskaityta, tuo nepažeidžiant kreditorių interesų. Kasacinis teismas, įvertinęs tai, kad ginčijamo sandorio sudarymo metu ieškovas neteko lėšų, kurios pagal įstatymą privalėjo būti pervestos valstybės naudai mokestinei prievolei įvykdyti, priėjo išvadą, kad ginčo sandoriu buvo pažeistos kreditoriaus teisės. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad Lietuvos apeliacinis teismas, panaikinęs pirmosios instancijos teismo sprendimą ir nauju sprendimu atmetęs ieškinį, pareikštas CK 6.66 straipsnio nustatytu pagrindu, pažeidė materialines bei procesines teisės normas ir priėmė neteisėtą sprendimą⁵⁹.

Kaip matome, tais atvejais, kai bankroto administratorius, atstovaudamas įmonės interesus, ginčija įmonės sudarytą sandorį Actio Pauliana pagrindu, teismas privalo nustatyti,

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis c.b. UAB „Vikata ir Ko“ c.b. Nr. 3K-3-361/2009 m.

kurie iš bankroto byloje patvirtintų kreditorių jau buvo tuo metu, kai buvo sudaryta sutartis, ir sprendžia, ar sutarties sudarymas galėjo turėti įtakos įmonės turtinei padėčiai taip, kad ji iš dalies ar visiškai negalėtų atsiskaityti su kreditoriais.

Taigi, bankroto administratorius, vadovaudamasis ĮBĮ įtvirtintomis nuostatomis ne tik turi teisę, bet ir privalo patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius ir, nustatęs, kad sudarytieji sandoriai nenaudingi įmonei, jos kreditoriams arba pažeidžia teisės aktų reikalavimus, pareikšti ieškinius teisme dėl tokių sandorių pripažinimo negaliojančiais. Bankroto administratorius įgyvendindamas šiai grupei priskirtas funkcijas, būtent Actia Pauliana instituto pagalba gali užtikrinti tinkamą bankrutuojančio įmonės bei jų kreditorių apsaugą. Pagal ĮBĮ įtvirtintą teisinį reguliavimą bankrutuojančios įmonės administratorius, elgdamasis sąžiningai, turi teisę pareikšti teisme ieškinius, gindamas kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, tačiau šiuo atveju būtina išlaikyti kreditoriaus, skolininko ir trečiojo asmens interesų pusiausvyrą, kreditoriams neturėtų būti suteikiamos privilegijos skolininko ir trečiojo asmens atžvilgiu.

2.3.4. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės išipareigojimų įmonės kreditoriams vykdymu

Šioje grupėje bus analizuojami bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai susiję su:

1. Kreditorių sąrašo sudarymas ir jų reikalavimų dydžių nustatymas.
2. Nepagrįstų kreditorių reikalavimų ginčijimu teisme.
3. Dokumentų pateikimas Garantiniam fondui dėl lėšų, reikalingų su darbo santykiais susijusiems darbuotojų reikalavimams patenkinti, gavimo.
4. Priemonių išieškoti skoloms iš įmonės skolininkų taikymas.
5. Dokumentų pateikimas Žemės ūkio ministerijai dėl lėšų skyrimo fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams pamokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją.

Aptarę esmines bankroto administratoriaus funkcijas, susijusias tiek su įmonės turto administravimu, jo realizavimu, tiek ir su veiklos vykdymu, pereisime prie funkcijų, susijusių su išipareigojimų kreditoriams vykdymu, nes būtent didžiąją dalį bankroto procese dalyvaujančių suinteresuotų asmenų sudaro įmonės skolininkės kreditoriai - tai fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys teisę reikalauti įvykdyti prievolės ir išipareigojimus.

Nuo kitų bankroto proceso dalyvių kreditoriai skiriasi savo ypatingu ekonominiu suinteresuotumu bankroto eiga ir baigtimi. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad bankroto bylos esmė – bankrutuojančios įmonės kreditorių teisių gynimas siekiant patenkinti jų finansinius

reikalavimus⁶⁰. Šio tikslo ir siekiama bankroto procese - patenkinti ne pavienių kreditorių, o visų kreditorių finansinius reikalavimus ir interesus⁶¹. ĮBI nustatyta tvarka bankroto administratorius visų pirma turi informuoti bendrovės kreditorius apie bankroto bylos iškėlimą, kad būtų pareikšti kreditoriniai reikalavimai. Kadangi bankrutuojančios įmonės statuso įgijimas tiesiogiai susijęs su esminiais pasikeitimais jos valdyme, įmonei atsirandančiomis tam tikromis naujomis teisėmis ir pareigomis, apribojimais ir kt., todėl bankroto administratorius apie šį įmonės būklės pasikeitimą ir turi informuoti įmonės kreditorius, valdymo organus, kitus su įmone susijusius asmenis, taip pat sudaryti galimybę gauti informaciją apie įmonės teisinio statuso pasikeitimus visiems su įmone susijusiems ar kitiems suinteresuotiems asmenims. Įgyvendinant šiuos reikalavimus įstatymas⁶² nustato tam tikrus veiksmus, kuriuos administratorius privalo atlikti įsiteisėjus bankroto bylos iškėlimo nutarčiai: ne vėliau kaip kitą dieną pranešti apie iškeltą bankroto bylą juridinių asmenų registru, Vyriausybės įgaliojai institucijai, įmonei, Lietuvos bankui, jei bankroto byla iškelta įmonei, kuri yra Lietuvos banko pagal Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymą skelbiamame sistemų dalyvių sąrašė, Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijai, jei bankroto byla iškelta draudimo įmonei ir perdraudimo įmonei, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijai, jei bankroto byla iškelta finansų maklerio įmonei, valdymo įmonei, investicinei bendrovei arba akcinei bendrovei, kuri laikoma vertybinių popierių emitentu, ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos juridinių asmenų registru ir per 10 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos: kreditoriams, visiems asmenims, išsinuomojusiems, pasiskolinusiems, saugantiems arba kitais pagrindais naudojantiems ar valdantiems įmonės turtą, Finansų ministerijai, jei įmonė yra paskolos iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų arba paskolos, kuriai suteikta valstybės garantija, gavėja, mokesčių, valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo administratoriams, kredito įstaigoms, finansų maklerio įmonėms ir draudimo įmonėms, aptarnaujančioms šią įmonę, valstybės, savivaldybės bankrutuojančios įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai. Taip pat kitiems teismams, nagrinėjantiems bylas, kuriose įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų ir susiję su darbo santykiais, ir perimti šių bylų nagrinėjimą. Ikiteisminio tyrimo įstaigoms ar teismams, jeigu baudžiamosiose bylose pareikšti bankrutuojančios įmonės kreditorių civiliniai ieškiniai, ir perimti nagrinėti visus su šiais ieškiniu susijusius dokumentus. Ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokuratūrai ar teismams, jeigu baudžiamosiose bylose areštuotas bankrutuojančios

⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 19 d. nutartis c.b. Klaipėdos miesto savivaldybė v. Savivaldybės įmonė „Vyturys“. Nr.2-251/2007 m., kat. 126.8.

⁶¹ Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga//Teismų praktika. 2002, Nr. 16.

⁶² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

įmonės turtas, ir perimti turto arešto dokumentus. Antstolių kontoroms, kuriose yra pateikti vykdomieji dokumentai dėl išieškojimo iš įmonės ar dėl jos turto arešto.

Nors šią pareigą ĮBĮ nustato teismui, tačiau daugeliu atveju tai pavedama atlikti bankroto administratoriui. Teismas turėtų pasinaudoti ĮBĮ nustatyta galimybe informavimo pareigą perkelti administratoriui ir tais atvejais, kai įmonės kreditorių yra daug, ar kai bylos nagrinėjimo metu nėra žinomi visi kreditoriai arba duomenys apie juos nėra išsamūs. Būtina pažymėti, kad kurioms iš ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 3 punkte išvardytų institucijų administratorius turi pranešti ir pateikti duomenis apie iškeltą bankroto bylą, nutartyje nurodo teismas, pvz., teismas gali įpareigoti bankroto administratorių pateikti teismui informaciją apie žinomas kituose teismuose užvestas bylas, kuriose įmonei pareikšti kreditorių civiliniai ieškiniai, taip pat informaciją apie antstoliams perduotus vykdomuosius dokumentus dėl išieškojimo iš įmonės turto ar turto arešto. Paskirtasis bankroto administratorius turi sekti teismo jam pavestus įpareigojimus ir juos vykdyti, kadangi vienu atveju jis gali būti įpareigotas pats informuoti bendrovės kreditorius bei kitas institucijas apie bankroto bylos iškėlimą, kitu atveju teismas gali įpareigoti bankroto administratorių pateikti teismui prašomą informaciją, trečiuoju atveju - įvykdyti abu nurodymus.

Kaip nurodyta ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 5 punkte, teismas, priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą, nustato laikotarpį (ne trumpesnę kaip 30 dienų ir ne ilgesnę kaip 45 dienas nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos), per kurį kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus. Tačiau būtina pažymėti, kad šis terminas nėra naikinamasis, teismas gali ir vėliau pateiktus prašymus dėl finansinių reikalavimų patvirtinimo ar patikslinimo priimti ir išnagrinėti iki nutarties nutraukti bankroto bylą ar sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo. Lietuvos apeliacinis teismas ne vienoje nutartyje nurodė, kad kreditorių reikalavimai gali būti priimami ir vėlesniame etape. Būtent ir šioje byloje Lietuvos apeliacinis teismas tokią poziciją yra išsakęs. Pareiškėjas D.M.R. apeliaciniu skundu prašė panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutartį, kuria patvirtintas BUAB „Decostyle“ kreditorių sąrašas, atsižvelgiant į tai, kad skundžiama nutartimi teismas patvirtino 9836,61 Lt pirmos eilės D.M.R. reikalavimą, tačiau iki minėtos nutarties priėmimo D.M.R. bankroto administratoriui pateikė 627886,84 Lt trečios eilės kreditorinį reikalavimą, kurio administratorius nepateikė teismui patvirtinti ir kurio neginčijo. Atsiliepimu į atskirąjį skundą BUAB „Decostyle“ administratorius nurodė, kad per 45 dienas nuo nutarties dėl bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos kreditoriai turėjo pareikšti savo reikalavimus, tačiau D.M.R. nurodomo reikalavimo laiku nepateikė. Pareiškėjas prašomo reikalavimo nepagrindė jokiais įrodymais, o administratorius negali nustatyti, ar šis reikalavimas yra teisingas. Apeliacinis teismas šiuo klausimu pasisakė nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismas ginčijamoje nutartyje nesprenė dėl apelianto

627886,84 Lt reikalavimo pagrįstumo ir jo patvirtinimo, todėl nėra pagrindo naikinti pirmosios instancijos teismo nutarties ir klausimą dėl reikalavimų tvirtinimo perduoti nagrinėti iš naujo, nes pagal galiojantį teisinį reguliavimą reikalavimai gali būti tvirtinami ir vėlesnėse proceso stadijose⁶³.

Tam, kad byloje kreditoriams būtų sudaryta galimybė perduoti reikalavimus, bankroto administratorius privalo pranešti visiems žinomiems bendrovės kreditoriams, pateikdamas informaciją apie įmonei iškeltą bankroto bylą ir nurodydamas terminą, iki kada kreditorius turi perduoti bankroto administratoriui savo reikalavimus. ĮBĮ 21 str. 1 d. nustato, kaip kreditoriai turi pareikšti įmonei savo reikalavimus: „*teisme iškėlus bankroto bylą, kreditoriai turi teisę per teismo nustatytą laikotarpį perduoti administratoriui savo reikalavimus ir kartu pateikti juos pagrindžiančius dokumentus, taip pat nurodyti, kaip įmonė yra užtikrinusi šių reikalavimų įvykdymą.*“⁶⁴ Didžiąją dalį informacijos apie įmonės kreditorius, šių skolų vykdymo terminus administratorius sužino tik perėmęs bankrutuojančios įmonės dokumentus. Atsižvelgiant į tai, kad ši informacija gali būti nevisapusiška, bei į tai, kad įmonės kreditoriai nuo savo reikalavimų ar jų dalies gali atsisakyti, ar gali būti ginčų dėl reikalavimų dydžio, ĮBĮ įtvirtinta nuostata, įpareigojanti kreditorius kreiptis į bankroto administratorių yra pateisinama. Kadangi pagrindinis kreditorių tikslas bankroto procese – patenkinti finansinius reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, todėl bankrutuojančios įmonės kreditoriumi pripažįstamas tik asmuo, turintis turtinio pobūdžio reikalavimo teisę į įmonę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad kreditorius yra viena iš svarbiausių bankroto proceso figūrų, turintis teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus⁶⁵. Ne veltui kreditoriai ĮBĮ yra įpareigoti ne tik perduoti administratoriui savo reikalavimus, tačiau kartu ir pateikti šiuos reikalavimus pagrindžiančius dokumentus, kad bankroto administratorius galėtų tinkami nustatyti, ar asmuo yra įmonės kreditorius ir ar kreditorius nepareiškė nepagrįstų reikalavimų, teikdamas administratoriui tvirtinti šiuos reikalavimus. Įgyvendindamas šiuos reikalavimus bankroto administratorius turi nustatyti kreditoriaus pateikto tvirtinti reikalavimo pagrįstumo faktą. Tai atliekama trimis etapais⁶⁶:

1. Kreditoriai perduoda savo reikalavimus bankroto administratoriui ir pateikia juos pagrindžiančius įrodymus (ĮBĮ 21 str. 1 d.).

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis c.b. D.M.R. v. UAB „Decostyle“. Nr. 2-597/2008 m., kat. 126.5.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

⁶⁵ Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga//Teismų praktika. 2002, Nr. 16.

⁶⁶ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė.-Vilnius: Justitia, 2009. P. 234.

2. Bankroto administratorius patikslina kreditorių reikalavimus pagal įmonės apskaitos duomenis ir:

- a) teikia teismui tvirtinti arba
- b) ginčija kreditorių susirinkime ir teisme, jei mano, kad reikalavimai yra nepagrįsti.

3. Teismas patvirtina nurodytus kreditorių reikalavimus ir priima galutinį sprendimą dėl jų patvirtinimo.

Bankroto administratorius, teikdamas teismui tvirtinti kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą, visų pirma turi juos sutikslinti su įmonės apskaitos duomenimis „*pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės apskaitos duomenis, sudaro šių įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą ir ne vėliau kaip per mėnesį nuo teismo nustatyto termino, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, pabaigos pateikia jį teismui tvirtinti, kreditorių susirinkime ir teisme ginčija nepagrįstus kreditorių reikalavimus*“ (ĮBĮ 11 str. 3 d. 10 p.). Įstatymo straipsnis įpareigoja bankroto administratorių prieš pateikiant teismui tvirtinti kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą pirmiausiai juos patikslinti pagal įmonės apskaitos duomenis, kadangi nuo to prikaustys tolimesni bankroto administratorius veiksmai. Svarbu aptarti atvejus, kada bankroto administratoriui kreditorinius reikalavimus pateikia ne visi kreditoriai, tačiau įmonės apskaitos duomenimis jiems įmonė turi neįvykdytų įsipareigojimų. Šiuo atveju, ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 10 punktą suteikia bankroto administratoriui teisę teikti tvirtinti tik kreditorių, pareiškusių reikalavimus bankrutuojančiai įmonei, sąrašą (*pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės apskaitos duomenis, sudaro šių įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą*). Iki įsigaliojant naujai šio straipsnio redakcijai (nauja redakcija įsigaliojo nuo 2008 m. liepos 1 d.) nebuvo konkrečiai apibrėžtas šis bankroto administratoriaus reikalavimas. Įstatymo straipsnis įpareigojo bankroto administratorių sudaryti visų įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą. Šiuo atveju, įsigaliojusi ĮBĮ straipsnio redakcija apsaugojo nuo galimai nepagrįstai patvirtintų reikalavimų. Tačiau iš įstatymo nuostatos negalima daryti išvados, kad į kreditorių sąrašą negali būti įtrauktas nepareiškęs reikalavimo kreditorius. Administratorius, pateikdamas teismui tvirtinti kreditorių sąrašą, turi informuoti teismą apie tai, kurių kreditorių, kokius reikalavimus ir kokiu pagrindu mano esančius nepagrįstais. Šiuo atveju galutinį sprendimą dėl kreditorių reikalavimų pagrįstumo ir jų dydžio priima ne bankroto administratoriaus, o bankroto bylą nagrinėjantis teismas.

Bankroto byloje kreditorių reiškiami reikalavimai turi būti nagrinėjami pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, išskyrus išimtis, nustatytas ĮBĮ. Asmens pareikštas prašymas dėl kreditorinio reikalavimo patvirtinimo iš esmės yra tapatus ginčo teisenos tvarka pareikštam ieškinio reikalavimui dėl pinigų sumos priteisimo. Kreditorių reikalavimų pareiškimo specifiškata, jog kreditoriai reikalavimus reiškia ne tiesiogiai teismui, bet bankroto administratoriui, kuris,

išdėstęs teismui argumentuotą nuomonę dėl pareikštų reikalavimų pagrįstumo, teikia juos tvirtinti arba prašo teismo netvirtinti tokių reikalavimų. Teismas nėra įpareigotas tvirtinti visus be išimties administratoriaus pripažintus reikalavimus, o gali patvirtinti administratoriaus ginčijamus kreditorių pareikštus reikalavimus arba atsisakyti juos tvirtinti, sumažinti ar padidinti. Bankroto bylą nagrinėjantis teismas tik tuomet tvirtina kreditoriaus pareikštą reikalavimą, jeigu iš byloje esančių duomenų galima padaryti išvadą, kad toks reikalavimas yra pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai. Tuo atveju jei byloje nėra pakankamai duomenų padaryti išvadą dėl kreditoriaus pareikšto reikalavimo pagrįstumo, teismas turi imtis priemonių išieškoti reikšmingas bylos aplinkybes tam, kad teisingai išspęstų nagrinėjamą klausimą⁶⁷.

Analizuojant bankroto administratoriaus funkcijas, susijusias su įsipareigojimų įmonės kreditoriams vykdymu, būtina taip pat aptarti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus, susijusius su bankrutuojančios įmonės darbuotojų (pirmos eilės kreditorių) bei fizinių ir juridinių asmenų reikalavimais pamokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją, bei šių reikalavimų tenkinimą. Kaip nurodo ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 12 punktą bankroto administratorius pateikia Garantiniam fondui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti. Tokiu atveju, kai bankrutavusi įmonė neturi pakankamai lėšų atsiskaityti su darbuotojais, įmonės bankroto administratorius privalo Garantinio fondo nuostatų nustatyta tvarka per vieną mėnesį nuo kreditorių reikalavimų patvirtinimo dienos pateikti Garantinio fondo administratoriui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti. Šiuo atveju bankroto administratoriaus pareiga yra ne tik parengti ir pateikti paraišką Garantinio fondo administracijai dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams patenkinti, bet ir Garantinio fondo tarybai priėmus sprendimą skirti lėšų, pasirašyti lėšų skyrimo sutartį, išmokėti darbuotojams skirtas lėšas bei parengti Garantinio fondo administracijai ataskaitą apie lėšų panaudojimą.

Tokia pati tvarka galioja teikiant paraišką Žemės ūkio ministerijai dėl lėšų skyrimo fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams pamokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją. Bankroto administratorius, teikdamas teismui tvirtinti kreditorių sąrašą ir jų reikalavimus, turi nustatyti, ar bankrutuojančiai įmonei yra pareikšta reikalavimų, susijusių su atsiskaitymų už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją neįvykdymu. Nustatęs, kad yra pareikštų reikalavimų, bankroto administratorius turi pateikti Žemės ūkio ministerijai paraišką dėl lėšų skyrimo fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją apmokėti,

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis c.b. UAB „Tradicija“. Nr. 2-1020/2008 m., kat. 126.5.

pasirašyti lėšų skyrimo sutartį bei pateikti Žemės ūkio ministerijai ataskaitą apie lėšų panaudojimą.

Bankroto administratorius, vykdydamas šioje grupėje apibrėžtas funkcijas, visų pirma siekia apsaugoti kreditorių teises bei interesus, sudarydamas sąlygas jiems patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto, taip pat – apsaugoti skolininko interesus, kad, esant galimybei, būtų atkurtas finansinis jo stabilumas.

2.3.5. Bankroto administratoriaus funkcijos ir įgalinimai, susiję su suinteresuotų asmenų informavimu apie įmonės bankroto proceso vykdymą

Šioje grupėje bus analizuojami bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai, susiję su:

1. Dokumentų ir duomenų pateikimu apie bankrutuojančią įmonę juridinių asmenų registru.
2. Duomenų apie įmonės bankroto procesą perdavimu Vyriausybės įgaliotai institucijai.
3. Informacijos pateikimu Vyriausybės įgaliotai institucijai, Statistikos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, teismui, taip pat kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka savininkui (savininkams).

Siekiant sudaryti sąlygas suinteresuotiems asmenims operatyviai gauti tikslią informaciją apie įmonės teisinio statuso pasikeitimą ir taip išvengti galimų nuostolių, bankroto administratoriui ĮBĮ nustato prievolę pateikti Juridinių asmenų registru informaciją apie bankrutuojančios įmonės teisinio statuso pasikeitimus bei pateikti reikiamus dokumentus. Juridinių asmenų registras pirmiau už visus suinteresuotus asmenis informuojamas apie nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimą. Pagal ĮBĮ jis turi būti informuotas nedelsiant po šios nutarties priėmimo, dar šiai nutarčiai neįsigaliojus. ĮBĮ 10 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad teismas tai turi padaryti ne vėliau kaip kitą darbo dieną. Tuo tarpu kiti subjektai yra informuojami tik įsiteisėjus bankroto bylos iškėlimo nutarčiai. Pagal ĮBĮ apie teismo priimtą nutartį Juridinių asmenų registrą informuoja teismas. Tačiau teismas gali pavesti tai padaryti teismo paskirtam administratoriui. Vykdamas bankroto procesą administratorius turi nuolat informuoti Juridinių asmenų registrą apie pasikeitusius įmonės duomenis bei pateikti su pasikeitimais susijusius dokumentus. Juridinių asmenų registre įrašomas ne tik įgytas įmonės statusas, bet ir kiti svarbūs duomenys apie įmonę, pvz.: asmenys, turintys teisę veikti įmonės vardu ir interesais (šiuo atveju paskirtasis bankroto administratorius), duomenys apie administratorių, jo įgaliojimai, bankrutuojančios įmonės veiklos apribojimai ir pan. Vykdydamas

šias funkcijas bankroto administratorius yra atsakingas už pasikeitusių duomenų nepranešimą, taip kaip ir įmonės administracijos vadovas. Atsižvelgiant į tai, kad iki pat įmonės išregistravimo iš Juridinių asmenų registro bankroto administratorius turi pateikti Juridinių asmenų registrai duomenis, jis turi tai atlikti nustatytais terminais ir laiku⁶⁸.

ĮBI bankroto administratorių taip pat įpareigoja perduoti duomenis apie įmonės bankroto procesą Vyriausybės įgaliotai institucijai, t.y. ĮBVD. Viena iš pagrindinių procesinių teisių, priskirtų ĮBVD – pagal teismo paklausimus derinti bankroto administratoriaus kandidatūrą. Be to, ši institucija taip pat vykdo bankroto administratoriaus atestavimo ir veiklos kontrolę. Atsižvelgiant į ĮBVD priskirtas funkcijas, bankroto administratorius turi nemažai pareigų šiai institucijai. Visų pirma bankroto administratorius, įgyvendindamas suinteresuotų asmenų informavimo apie įmonės bankroto proceso vykdymą funkciją, turi pateikti ĮBVD informaciją bei duomenis, susijusius su įmonės bankroto procesu. Duomenis (teismo nutarčių, sprendimų kopijas ar kreditorių susirinkimų protokolų išrašus, vykdant bankroto procesą ne teismo tvarka) apie bankrutuojančią ir bankrutavusią įmonę bankroto administratorius turi pateikti ĮBVD šiais atvejais:

1. įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą arba pradėjus bankroto procesą ne teismo tvarka;
2. įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl taikos sutarties pasirašymo ar sudarius taikos sutartį, vykdant bankroto procesą ne teismo tvarka;
4. įsiteisėjus teismo nutarčiai likviduoti bankrutavusia įmonę;
5. įsiteisėjus teismo nutarčiai kitais atvejais nutraukti įmonės bankroto bylą;
6. išregistravus įmonę.

Atsižvelgiant į tai, kad ĮBVD valdo įmonių restruktūrizavimo ir bankroto informacinę sistemą, formuoja ir tvarko įmonių bankroto administratorių ir restruktūrizavimo administratorių bei bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių turto, pardavimo iš varžytynių, duomenų bazes, bankroto administratorius taip pat yra įpareigotas teikti šiai institucijai bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių ataskaitas, informaciją apie bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimą varžytynėse, kuri skelbiama vadovaujantis Bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių turto pardavimo viešose varžytynės nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 831 „Dėl Valstybės įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos, Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m.

⁶⁸ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo komentaras//Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3. P. 86.

gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžio ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo, papildymo“.

Kaip matome, iš esmės visos aptartos bankroto įstatymo nuostatos nukreiptos į tikslą - kuo operatyviau užbaigti bankroto procedūras, patenkinti kreditorių reikalavimus ir kiek įmanoma išsaugoti skolininko turtą. Ne veltui visi administratoriaus veiksmai turi būti nukreipti šiems tikslams pasiekti ir tam trukdančioms kliūtims pašalinti.

Išanalizavę šiame darbe paminėtas bankroto administratoriaus funkcijas galime tik patvirtinti, kad bankroto administratorius yra ypatingą teisinį statusą bankroto procese turintis šio proceso dalyvis, nuo kurio veikslių sąžiningumo ir aktyvumo priklauso kreditorių ir skolininko interesų gynimas. Kadangi bankroto administratorius bankroto procese vaidina vieną iš svarbiausių vaidmenų, svarbu, kad jis turėtų tinkamą kvalifikaciją, žinių, patirtį bei asmenines savybes, nes tik tada bankroto procesas gali būti tinkamai ir kvalifikuotai administruojamas. Bankroto administratorius turi būti ne tik kompetentingas, veikti nešališkai ir sąžiningai, bet taip pat turėti aukštąjį išsilavinimą teisės arba ekonomikos srityje, išlaikyti kvalifikacinį egzaminą, apimančią žinių patikrinimą ne tik teisės aktų, kurie reglamentuoja bankrotą plotmėje, bet taip pat finansų, mokesčių, darbo, civilinės, civilinio proceso ir kt. Ne veltui tiek juridiniam, tiek fiziniam asmeniui, siekiančiam įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, keliami tokie aukšti reikalavimai. Galime tik patvirtinti, kad būtent nuo bankroto administratoriaus kompetencijos, atliekamų veikslių didžiaja dalimi priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga bei bankroto procedūrų vykdymo efektyvumas. Todėl jau skiriant administratoriumi konkretų asmenį, reikia siekti, kad administratoriaus paskyrimu būtų išvengta ginčų tarp administratoriaus ir kreditorių dėl jų bei įmonės interesų atstovavimo tinkamumo, arba tokių ginčų kiltų kuo mažiau, kad administratoriaus darbas ir bankroto procese atsirandantys partnerystės santykiai būtų grindžiami garbės, moralės, sąžiningumo ir nešališkumo principais.

3. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS VEIKLOS KONTROLĖ

Užtikrinant tinkamą ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalyje bankroto administratoriui priskirtų funkcijų vykdymą, svarbi tampa ir jo veiklos priežiūra. Administratoriaus veiklą, jo administruojamos įmonės, kaip ir bet kurios kitos įmonės veiklą turi teisę kontroliuoti visa eilė įprastinių institucijų, tarp jų mokesčių inspekcija, darbo inspekcija ir kt.

Šiame darbe bus išskirtos keturios institucijos (subjektai), kurios tiesiogiai ar netiesiogiai atlieka bankroto administratoriaus veiklos kontrolę, jo veiklos vertinimą:

1) *Kreditoriai (kreditorių susirinkimas)*

Vadovaudamasis su administratoriumi sudarytos pavedimo sutarties sąlygomis bei ĮBĮ ir kitų, su jo įgyvendinimu susijusių, teisės aktų nuostatomis, bankroto administratoriaus veiklą, jo darbo kokybę tiesiogiai vertina kreditorių susirinkimas (komiteto posėdis). Teismų praktikoje nurodoma, kad kreditoriai savo teises ir teisėtus interesus įgyvendina ne tiesiogiai, o per teismo paskirtą administratorių ar kreditorių susirinkimą⁶⁹. Siekiant užtikrinti administratoriaus veiklos kontrolę, ĮBĮ nustatytos šios kreditorių poveikio priemonės administratoriaus atžvilgiu:

- Administratorius privalo kreditorių susirinkimui pateikti ataskaitas apie atliktą darbą (ĮBĮ 23 str. 1 d. 4 p.).
- Kreditorius, nepatenkintas administratoriaus veiksmais, gali juos skusti kreditorių susirinkimui, ir susirinkimas privalo išnagrinėti šiuos skundus (ĮBĮ 21 str. 2 d. 1 p., 23 str. 3 p.).
- Jeigu kreditoriai mano, kad administratorius nevykdo pareigų ar netinkamai jas vykdo, jie gali inicijuoti teisme administratoriaus pakeitimo klausimą (ĮBĮ 11 str. 8 d.).

Tuo atveju, kai įmonės kreditorius yra valstybės interesus atstovaujanti institucija (Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba ir kt.), ji savo darbą organizuoja taip pat vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintu nutarimu Nr. 831, „Dėl Valstybės įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos“.

2) *Teismas*

Bankroto procese teismui greta pagrindinės, jurisdikcinės veiklos tenka spręsti daug klausimų, kurie daugiau yra administracinio tvarkomojo, organizacinio pobūdžio. Pavyzdžiui, teismas skiria įmonės bankroto administratorių (ĮBĮ 10 str. 4 d. 1 p.), tvirtina lėšų sumą administravimo išlaidoms apmokėti (ĮBĮ 10 str. 4 d. 7 p.), nustato įmonės ūkinės komercinės veiklos ir disponavimo įmonės turtu apribojimus (ĮBĮ 10 str. 7 d. 6 p.), tvirtina kreditorių

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 14 d. nutartis c.b. UAB „Baltijos Garant“ v. UAB „Gora“. Nr.2A-304/2005 m., kat. 126.7.

reikalavimus (ĮBĮ 11 str. 3 d. 10 p.), nagrinėja ieškinius dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais kitus administratoriaus reikalavimus bankrutuojančios įmonės skolininkams (ĮBĮ 11 str. 3 d.) ir pan. Dar didesnis teismo vaidmuo supaprastinto bankroto proceso metu, kai visus kreditorių susirinkimo kompetencijai priskirtus veiksmus turi atlikti teismas.

Remiantis ĮBĮ, CPK ir teismų praktikos analize, galime išskirti tokius pagrindinius teismo vaidmens bankroto procese bruožus:

1. Teismas kontroliuoja bankroto proceso eigą, prižiūri, kad būtų laikomasi ĮBĮ nustatytų terminų. Pavyzdžiui, bankroto administratorius yra įpareigotas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo teismo nustatyto termino, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, pabaigos pateikti teismui tvirtinti kreditorių sąrašą (ĮBĮ 11 str. 3 d. 10 p.). Pagal administratoriaus pateiktą sąmatą tvirtina įmonės lėšų sumą, kurią administratorius turi teisę naudoti administravimo išlaidoms apmokėti iki bus patvirtinta administravimo išlaidų sąmata. Šią sąmatą administratorius yra įpareigotas pateikti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo nutarties išskelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos (ĮBĮ 10 str. 4 d. 7 p.).

2. Teismas atlieka bankroto proceso teisėtumo priežiūrą. Pavyzdžiui, teismas nustatęs, kad bankroto administratorius neteko teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, gali atstatydinti bankroto administratorių ir paskirti kitą bankroto administratorių. Įvykdęs šį ĮBĮ nustatytą įpareigojimą teismas kartu nustato terminą, per kurį buvęs administratorius privalo perduoti naujai paskirtam administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą atstatydinimo iš pareigų dienos duomenimis, ir visus dokumentus ir kt.

ĮBĮ 11 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata reglamentuojanti įmonės bankroto administratoriaus skyrimo klausimus. Nors pastarajame įstatymo straipsnyje nurodyta, kad: „asmuo, pateikdamas pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, pasiūlo teismui administratoriaus kandidatūrą“, tačiau galutinį žodį skiriant administratorių taria teismas. Teismas gali motyvuotai atmesti teikiamo administratoriaus kandidatūrą ir pareikalauti pateikti kitą administratoriaus kandidatūrą, jei pasiūlyta administratoriaus kandidatūra neatitinka ĮBĮ reikalavimų. Taip pat kalbant apie administratoriaus skyrimą nurodytina, kad teismas, paskyręs administratorių ir pavedęs atlikti tam tikrus veiksmus, praktiškai taip pat kontroliuoja administratoriaus veiksmus, nagrinėja administratoriaus teikiamą medžiagą, o tuo pačiu vertina administratoriaus veiklą.

3. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos.

ĮBĮ 11 straipsnio 10 dalyje nurodyta, kad administratoriaus veiklą kontroliuoja ĮBVD. Šiai institucijai, kaip jau buvo minėta, bankroto administratorius perduoda sisteminę informaciją apie bankroto proceso eigą, pateikia duomenis (ataskaitas) apie kreditorius, įmonės turtą, apie kreditorių reikalavimų tenkinimo būklę ir pan. Tokia darbo organizavimo sistema įgalina ĮBVD

vykdyti nuolatinę administratoriaus veiklos kontrolę. Reikėtų atkreipti dėmesį į administratorių veiklos efektyvumui turinčią įtakos, problemą. Bet kokių duomenų, informacijos parengimas (pateikimas) reikalauja laiko, o tuo pačiu, tai yra tam tikros sąnaudos, kurios yra padengiamos iš kreditoriams priklausančio turto (lėšų). Be to, reikalinga nemažai resursų tos informacijos apdorojimui pačiame departamente. Akivaizdžiai būtina peržiūrėti dalies tokių duomenų pateikimo tikslingumą. Departamentui teikiamuose ataskaitose yra reikalaujama papildomai pateikti labai detalius duomenis apie lėšų, gaunamų darbuotojų kreditoriniams reikalavimams tekinti iš Garantinio fondo, paskirstymą (panaudojimą), kai tuo tarpu tokie duomenys yra teikiami Garantinio fondo administracijai.

Bankrutuojančių įmonių administratorių veiklos kontrolės vykdymui, Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. 4-377 yra patvirtinta bankroto administratorių veiklos kontrolės tvarka, kurioje pateiktos bankroto administratorių veiklos kontrolės taisyklės, reglamentuojančios asmenų, turinčių teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, veikos kontrolę⁷⁰. Institucija vykdanči pastarąją kontrolę tampa ĮBVD, jo specialistai, kurie vykdydami asmenų turinčių teisę teikti bankroto administravimo paslaugas veiklos kontrolę, atlieka dviejų tipų priežiūrą:

- a) veiklos stebėseną;
- b) veiklos tikrinimą.

Pagrindas pradėti bankroto administratoriaus veiklos tikrinimą – ĮBVD gautas skundas, prašymas, pareiškimas ar kita informacija dėl netinkamos administratoriaus veiklos. Tuo tarpu veiklos stebėseną yra atliekama nuolat. Žemiau esančioje lentelėje pateikiame ĮBVD atliekamas funkcijas vykdanč bankroto administratorių priežiūrą, t.y. veiklos tikrinimą ir veiklos stebėseną:

2 lentelė. **Bankroto administratorių veiklos kontrolės priežiūra**

<u>Veiklos tikrinimas</u>	<u>Veiklos stebėseną</u>
Tikrinamas administratoriaus veiklą, departamentas turi teisę:	Atlikdamas administratorių veiklos stebėseną, Departamentas:
1. Reikalauti iš administratoriaus per Departamento raštiškame paklausime nustatytą terminą pateikti informaciją, ją pagrindžiančius dokumentus ir paaiškinimus dėl prašymuose nurodytos netinkamos veiklos.	1. Nustato bankroto procedūras reglamentuojančių teisės aktų nuostatų pažeidimus, analizuoja juos lemiančias aplinkybes ir Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai siūlo priemones joms šalinti.
2. Reikalauti iš administratoriaus per Departamento raštiškame paklausime nustatytą terminą pateikti informaciją, ją pagrindžiančius dokumentus ir paaiškinimus dėl nustatytų Departamentui pateiktų	2. Analizuoja ir apibendrina prašymų turinį, sistemina bankroto procedūras reglamentuojančių teisės aktų nuostatų pažeidimus.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 4-377 „Dėl bankroto administratorių veiklos kontrolės taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4181.

duomenų apie bankroto procedūrų eigą administruojamoje įmonėje ir duomenų apie administratorių neatitinkamų, klaidų ar netikslumų.	
3. Reikalauti iš administratoriaus per Departamento raštiškame paklausime nustatytą terminą pateikti prašomą informaciją.	3. Tikrina, ar administratorius atitinka teisės aktuose keliamus reikalavimus.
4. Teisės aktų nustatytą tvarka gauti administratorių veiklos tikrinimui atlikti reikalingą informaciją ir dokumentus iš asmenų, institucijų, įstaigų, organizacijų, įmonių.	

Priklausomai nuo nagrinėjamos klausimo pobūdžio (kaip taisyklė, nuo gauto skundo dėl administratoriaus veiklos apimtys/sudėtingumo), ĮBVD vadovo nuožiūra (sprendimu) skundo medžiaga:

- nagrinėjama ĮBVD pačių departamento specialistų pastangomis, arba
- svarstoma departamente pritraukiant Nacionalinės verslo administratorių asociacijos atstovą, arba
- Departamente parengta preliminarai išvada departamento vadovo teikimu (iniciatyva) perduodama į Atestavimo komisiją galutiniam sprendimui priimti.

Vadovaujantis LR Ūkio ministro 2001 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. 221, atestavimo komisija turi teisę skirti bankroto administratoriui tokias nuobaudas:

- įspėjimą;
- sprendimą atimti teisę teikti bankroto administravimo paslaugas;
- nurodymą išlaikyti kvalifikacinį egzaminą.

4. Garantinio ir vaikų išlaikymo fondo administracija.

Tam tikrame bankroto proceso etape (kai administratorius teikia paraišką lėšoms iš Garantinio fondo gauti ir iš šių lėšų organizuoja darbuotojų kreditorinių reikalavimų tenkinimą), vadovaujantis Garantinio fondo įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatomis, administratorius darbą kontroliuoja ir jo veiklą vertina Garantinio fondo administracija.

Kaip matome, bankroto administratoriaus veiklos kontrolė vykdoma, siekiant įvertinti kaip jis atlieka įstatymu jam pavestas funkcijas administruojamoje įmonėje. Atsižvelgiant į tai, kad atlikdamas jam pavestas funkcijas bankroto administratorius yra šioms institucijoms tiesiogiai atsakingas, tokia darbo organizavimo sistema įgalina vykdyti nuolatinę veiklos kontrolę. Tokiu būdu, suinteresuotiems asmenims suteikiama teisė kreiptis į teismą dėl neteisėtų bankroto administratoriaus veiksmų, jiems atsiradusios žalos atlyginimo ir teisėtų interesų gynimo. Taip pat suinteresuoti asmenys gali kreiptis į administratorių atestavimo komisiją, kuri turi teisę tikrinti administratoriaus veiklą ir taikyti atitinkamas sankcijas už reikalavimų nesilaikymą. Mano manymu toks teisinis reguliavimas yra nustatytas tikslingai, nes įgyvendinti

bankroto instituto paskirtį galima tik tuomet, jeigu bankroto procedūros bus vykdomos griežtai laikantis proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų, kurie yra įgyvendinti nustatant tikslus ir glaustus terminus atskiroms bankroto procedūroms atlikti, tiksliai reglamentavus šio proceso dalyvių teises bei pareigas.

IŠVADOS

Apibendrinant šiame darbe išanalizuotus bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus galime daryti tokias išvadas:

1. Bankroto procesas visų pirma susijęs su įmonės nemokumo konstatavimu, būtent teismui (kreditoriams) iškėlus įmonei bankroto bylą atsiranda pagrindas atlikti procesinių veikslių visumą, taikytiną nemokiam skolininkui. Aptarus tiek bankroto, tiek bankroto proceso sąvokas išryškėja esminis jų skirtumas. Būtent „*bankrotą*“ galime apibrėžti kaip įmonės būseną, kai teismas (kreditoriai) konstatavęs įmonės nemokumą iškelia teisme bankroto bylą (vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka). Tuo tarpu sąvoka „*bankroto procesas*“ apima įvairių proceso dalyvių veikslių visumą tiek vykdant bankroto procedūras teismine, tiek neteismine tvarka, konstatavus įmonės nemokumą.

2. Bankroto institutas pasižymi specialiaisiais tikslais – apsaugoti kreditorių teises bei interesus, sudarant sąlygas jiems patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto, taip pat – apsaugant skolininko interesus, kad esant galimybei būtų atkurtas finansinis jo stabilumas. Būtent bankroto institutas leidžia apibrėžti bankroto proceso paskirtį bei tikslus.

3. Įgyvendinti bankroto instituto paskirtį galima tik tuomet, jeigu bankroto procedūros bus vykdomos griežtai laikantis proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų, kurie yra įgyvendinti nustatant tikslus ir glaustus terminus atskiroms bankroto procedūroms atlikti, tiksliai reglamentavus šio proceso dalyvių teises bei pareigas. Būtent detalčiai reglamentuotas bankroto administratoriaus teisinis statusas bankroto procese ir leidžia nustatyti pagrindinius požymius, skiriančius jį nuo kitų bankroto proceso dalyvių.

4. Išanalizavus teisės aktus, reglamentuojančius tiek administratoriaus paskyrimo, tiek jo atstatydinimo klausimus, galima daryti išvadą, kad administratoriaus paskyrimas ar nepaskyrimas bei jo darbo organizavimas priklauso nuo ĮBĮ apibrėžtų formalių nuostatų ir kai kurių neformalių aplinkybių. Per eilę metų susiformavo praktika, kaip asmuo, nustatyta tvarka įgijęs teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, galėtų būti paskirtas įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, administratoriumi ir kaip galėtų vykdyti darbinę veiklą. Šiai dienai sukurta nemažai poįstatyminių aktų, kurie skirti detalizuoti administratorių kvalifikacijos kėlimo tvarką, taip pat sukurta teisinis mechanizmas, stabdantis administratoriaus profesinę veiklą (stabdantis pažymėjimo, suteikiančio teisę teikti administravimo paslaugas, galiojimą). Būtent analizuodami bankroto administratoriaus darbo kontrolės, jo veiklos vertinimo procesų vadybą, galime nurodyti, kad šią veiklą vykdančių institucijų ir bankroto administratoriaus sąveika yra, tam tikra

prasmė, bankroto proceso darbų organizavimo (bankroto procedūrų kontrolės) instrumentas, sudarantis galimybes užtikrinti tinkamą bankroto administratoriui priskirtų funkcijų vykdymą.

5. Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto valdymas apibrėžiamas kaip bankroto administratoriaus veikla organizuojant bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto išsaugojimą, jo išieškojimą iš skolininkų, turto pardavimą, kreditorių reikalavimų tenkinimą ir likusio turto perdavimą, kuri suteikiama įmonės bankroto atveju, valdymo organams netekus įgaliojimų valdyti įmonės turtą, o bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės valdymo funkcijas perėmus specialiai tam paskirtam asmeniui – bankroto administratoriui.

6. Bankroto administratoriaus teisinis statusas bene labiausiai išryškėja atliekant jam priskirtas funkcijas, susijusias su įmonės veiklos vykdymu ir užbaigimu. Pagal savo paskirtį ir esmę jis pirmiausiai vykdo įmonės vadovo pareigas, kurios susijusios ne tik su įmonės, bet ir kreditorių interesų gynimu. Jis, kaip ir įmonės vadovas, tampa atsakingas už savo neteisėtais veiksmais padarytą žalą. Bankroto administratoriui tenka susidurti su didelę socialinę ir psichologinę įtampą keliančiais masiniais darbuotojų atleidimais, sunkumais baigiant įmonių pradėtus vykdyti sandorius, surandant ir administruojant įmonių turtą, todėl administruojant bankroto procedūrą, kyla nemažai reikšmingų socialinio, ekonominio, vadybos ir teisinio pobūdžio problemų. Taigi, jis turi turėti ne tik gerų ekonominių ir teisinių žinių, bet ir specifinių įgūdžių.

7. Vykdydamas funkcijas, susijusias su įmonės atstovavimu ir bankrutuojančios įmonės interesų gynimu, bankroto administratorius imasi priemonių, kuriomis būtų kiek įmanoma labiau apsaugoti tiek pačios įmonės, tiek su įmone turtiniais santykiais susijusių asmenų interesai, kad dėl įmonės nemokumo jų patirti nuostoliai būtų kiek įmanoma mažesni. Būtent Actia Pauliana instituto pagalba galima užtikrinti tinkamą bankrutuojančios įmonės bei jų kreditorių apsaugą. Pagal ĮBĮ įtvirtintą teisinį reguliavimą bankrutuojančios įmonės administratorius, elgdamasis sąžiningai, turi teisę pareikšti teisme ieškinius, gindamas kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, tačiau šiuo atveju būtina išlaikyti kreditoriaus skolininko ir trečiojo asmens interesų pusiausvyrą, kreditoriams neturėtų būti suteikiamos privilegijos skolininko ir trečiojo asmens atžvilgiu.

8. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad bankroto bylos esmė – bankrutuojančios įmonės kreditorių teisių gynimas siekiant patenkinti jų finansinius reikalavimus. Būtent patenkinti ne pavienių kreditorių, o visų kreditorių finansinius reikalavimus ir interesus bankroto administratorius siekia vykdydamas funkcijas, susijusias su išipareigojimų įmonės kreditoriams vykdymu.

9. Atlikdamas funkcijas, susijusias su suinteresuotų asmenų informavimu apie įmonės bankroto proceso vykdymą, bankroto administratoriaus visų pirma siekia sudaryti sąlygas

suirteresuotiems asmenims operatyviai gauti tikslią informaciją apie įmonės teisinio statuso pasikeitimą ir taip išvengti galimų nuostolių.

Kaip matome, visos aptartos bankroto įstatymo nuostatos, reglamentuojančios bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus, iš esmės yra nukreiptos į pagrindinį tikslą, kurio siekiama bankroto procese - kaip galima operatyviau užbaigti bankroto procedūras, patenkinti kreditorių reikalavimus ir kiek įmanoma išsaugoti skolininko turtą - ir kuris gali būti įgyvendindamas tik bankroto administratoriaus, kaip plačius įgalinimus bankroto procese turinčio subjekto, pagalba.

Darbą atliko

Vilija Kubilinskaitė -

El.paštas: vilija.kaunas@gmail.com

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos Garantinio fondo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 82-2478.
3. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
4. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.
5. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 4-377 „Dėl bankroto administratorių veiklos kontrolės taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4181.
6. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. gruodžio 9 d. įsakymas Nr. 4-637 „Dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2008, Nr. 145-5839.
7. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2009 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 4-366 „Dėl teismo skiriamo bankroto administratoriaus kandidatūros derinimo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2009, Nr. 89-3818.
8. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2009 m. liepos 7 d. įsakymas Nr. 4-337 „Dėl bankroto administratoriaus elgesio kodekso patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2009, Nr. 83-3480.

Specialioji literatūra

1. Ambrasienė D. ir kt. Prievolių teisė: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. – ISBN 9955-563-72-9.
2. Apskaitos ir mokesčių apžvalga//Mokesčiai. 2008, Nr. 12.
3. Bankrotas: kaip elgtis?//Verslo labirintas. 2009, Nr.1.
4. Bivainis J., Jovaišas K. Įmonių bankroto įstatymo komentaras//Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2-3.
5. Januševičiūtė A., Jurevičienė D. Bankroto esmė: teorija ir praktika// Mokslas – Lietuvos ateitis. 2009, Nr. 3.
6. Jazbutis R. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos//Teisės problemos. 2004. Nr. 3(4).

7. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga: vadovėlis. - Vilnius: Justitia, 2009. – ISBN 978-9955-616-48-1.
8. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas.-Vilnius: Justitia, 2003. – ISBN 9986-567-91-2.
9. Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007.
10. Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimo: teorija ir praktika. – Vilnius: Justitia, 2007. Nr. 2(64).
11. Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai//Jurisprudencija. Mokslo darbai, 2004. Nr. 57(49).
12. UAB „Julijonas“. Antikrizinis įmonės valdymas. – 2005. – ISBN 9955-9785-0-3.
13. Vadovas, 2008. Nr. 9 (142). – ISSN 2029-0861.

Teismų praktika

1. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. rugpjūčio 2 d. nutartis c.b. A.K. v. UAB „Barklita“. Nr. 2-504/2007 m., kat 121.20; 126.5.
2. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis c.b. D.M.R. v. UAB „Decostyle“. Nr. 2-597/2008 m., kat. 126.5.
3. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 24 d. nutartis c.b. UAB „Baltic Retail“, UAB „Verslo reorganizavimo ir audito paslaugos“. Nr.2A-224/2005 m., kat.126.8.
4. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 14 d. nutartis c.b. UAB „Baltijos Garant“ v. UAB „Gora“. Nr.2A-304/2005 m., kat. 126.7.
5. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 19 d. nutartis c.b. Klaipėdos miesto savivaldybė v. Savivaldybės įmonė „Vyturys“. Nr.2-251/2007 m., kat. 126.8
6. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 29 d. nutartis c.b. A.B. v. UAB „Čiaupas“ Nr. 2-217/2007, kat. 126.8; 126.5.
7. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 24 d. nutartis c.b. UAB „Treigiai“. Nr. 2-313/2008 m., kat. 126.3 (S).
8. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis c.b. VSDFV Klaipėdos skyrius v. UAB „Stabilios konstrukcijos“. Nr. 2-1002/2008, kat. 126.2 (S).

9. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis c.b. UAB „Granitas“, VSDFV Prienų skyrius, UAB „Flameksas“ ir Ko, Kauno apskrities VMI, UAB „Blonis“ v. UAB „Medga“. Nr. 2-1009/2008 m., kat. 126.2.
10. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis c.b. UAB „Tradicija“. Nr. 2-1020/2008 m., kat. 126.5.
11. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. S.V. IĮ „Vizinga“ v. UAB „Natanga ir Rovisa“. Nr. 2-970/2008m., kat. 126.2.
12. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis c.b. UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“. Nr. 2-869/2008 m., kat. 126.2 (S).
13. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. AB Turto bankas, v. Ž.Mongirdo įmonės „Chemikų žiedas“. Nr. 2-876/2008 m., kat.106.8.8 (S).
14. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 11 d. nutartis c.b. LUAB „Klevo lapas“. Nr. 2-691/2008, kat. 126.2 (S).
15. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. sausio 29 d. nutartis c.b. UAB „Klaipėdos skuba“ v. M.Vorobjovos IĮ „JVI Transport“. Nr. 2-182/2009, kat. 126.2.
16. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. sausio 15 d. c.b. UAB „Gertauta“, UAB Statybos įrankių nuomos centras“ VSDFV Vilniaus skyrius v. UAB „Mažoji statyba“. Nr. 2-107/2009 m., kat. 126.2, 126.3 (S).
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis c.b. AB bankas „Nord/LB v. LUAB „Baltic Retail“. Nr.3K-640/2005 m., kat. 35.6.2; 126.3.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. AB „Rameksa“ v. V.J. Kirchovienė. Nr. 3K-3-573/2005 m.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 17 d. nutartis c.b. Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „Linava“ servisas, LUAB „Revi“. Nr. 3K-7-326/2007, kat. 126.8.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 8 d. nutartis c.b. E.D.B. v. UAB „Žaibo ratas“. Nr. 3K-3-228/2008, kat. 95.6.1; 95.6.2; 126.8.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 26 d. nutartis c.b. VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Okseta“. Nr. 3K-3-166/2008, kat. 44.5.2.17; 126.5.
22. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Tesimo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“//Teismų praktika. Vilnius, 2001. Nr. 16.

23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas//Valstybės žinios. 2006, Nr.102-3957.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 831 „Dėl valstybės institucijų įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos, Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių tvarkos patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžio ir mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ papildymo“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2090.
25. Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga//Teismų praktika. 2002, Nr. 16.

SANTRAUKA

Kubilinskaitė V. Bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumai/magistro baigiamasis darbas. Vadovas lektorė dr. V.Mikuckienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Civilinio proceso katedra, 2009. – 76 p.

Bankroto grėsmė gali kilti ne tik tais atvejais kai įmonė tiesiogiai yra nemoki, tačiau ir dėl kitos įmonės mokėjimų sustabdymo ar jos nemokumo. Daug metų mokslininkai tyrinėjo bankroto atsiradimo priežastis, susijusias su sudėtinga nuolat kintančia aplinka, o tokiomis sąlygomis įmonei yra sunku išvengti mokėjimų sutrikimų ir rimtesnių krizinių situacijų. Dažniausiai įmonės nesugebėjimą prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos lemia vidinės ir išorinės priežastys. Tyrimo aktualumą lėmė pastaruoju metu vis didėjantis bankroto bylų skaičius, o tai siejama su visišku finansiniu žlugimu, darbo vietų naikinimu, darbuotojų atleidimu. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, bei į tai, kad bankrotas yra svarbus ekonominės sistemos elementas, būtina tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu iširti bankroto administratoriaus teisinį statusą bankroto procese.

Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas – bankroto administratoriaus, kaip bankroto proceso dalyvio, institutas.

Magistro baigiamojo darbo tikslas - išanalizuoti ir įvertinti bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus įmonės bankroto procese.

Darbo tikslui pasiekti, nustatyti tokie uždaviniai: atskleisti bankroto proceso sampratą, paskirtį bei tikslus; nustatyti pagrindinius požymius padedančius atskirti bankroto administratorių nuo kitų bankroto proceso dalyvių; išanalizuoti bankroto administratoriaus procesinę padėtį, teisių bei pareigų įgijimo ir realizavimo ypatumus; išanalizuoti bankroto administratoriaus funkcijas, taip atskleidžiant jo teisinio statuso ypatumus, bankroto procese.

Magistrinio baigiamasis darbas susideda iš trijų dalių: pirmoje darbo dalyje nagrinėjamas bankroto proceso institutas, aptariama bankroto proceso dalyvių bei bankroto byloje dalyvaujančių asmenų procesinė padėtis, pateikiama jų klasifikacija; antroje darbo dalyje analizuojant teismų praktiką, mokslinę literatūrą atskleidžiama bankroto administratoriaus sąvoka, detaliam nagrinėjami kvalifikaciniai reikalavimai, kurie keliami bankroto administratoriui, administratoriaus teisių ir pareigų įgijimo ir realizavimo ypatumai, akcentuojami probleminiai aspektai; trečioje dalyje išskirtos institucijos, kurios užtikrindamos tinkamą bankroto administratoriui priskirtų funkcijų vykdymą, atlieka jo veiklos priežiūrą (kontrolę).

Išanalizavus bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus galima teigti, kad nagrinėjant bankroto procesą neabejotinai išryškėja bankroto administratoriaus kaip proceso dalyvio ypatingas teisinis statusas. Asmens, be kurio negali vykti bankroto procesas ir nuo kurio veiksmų didžiaja dalimi priklauso ne tik tinkama kreditorių, įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo sklandumas bei skaidrumas, bet ir šalies ekonominis gyvenimas. Visos darbe aptartos bankroto įstatymo nuostatos reglamentuojančios bankroto administratoriaus teisinio statuso ypatumus nukreiptos į pagrindinį tikslą, kurio siekiama bankroto procese - kaip galima operatyviau užbaigti bankroto procedūras, patenkinti kreditorių reikalavimus ir kiek įmanoma išsaugoti skolininko turtą. Šis tikslas gali būti įgyvendintas tik bankroto administratoriaus, kaip plačius įgalinimus bankroto procese turinčio subjekto, pagalba.

SUMMARY

Vilija Kubilinskaitė. Peculiarities of the legal status of administrator in bankruptcy/ Master's of Laws Thesis. Supervisor: Lect. Dr. V.Mikuckienė. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Department of Civil Procedure, 2009. - 76 p.

The risk of bankruptcy can occur not only in those cases when a company is directly insolvent, but also for the other companies' payments suspension or insolvent. For many years scientists explored the causes of bankruptcy relevant to a complicated and constantly changing situation. Under such conditions is difficult for company to avoid the payments disorders and more serious crisis situations. In most cases company's inability of adapting to the rapidly changing situation determine the inner and external causes. The relevance of this research was destined by the recently growing number of bankruptcy cases associated with the complete financial crash, job losses and redundancies. With regard to these circumstances and the fact that bankruptcy is an important element of economical system must be explored both theoretically and practically legal status of administrator in the bankruptcy process.

The object of master's thesis research is institution of administrator in bankruptcy as a participant's of bankruptcy process.

The purpose of master's thesis research is to analyse and assess the peculiarities of administrator's in bankruptcy legal status in the bankruptcy process.

For the achieving these research purposes following tasks have been formulated: to reveal the conception, purpose and objectives of the bankruptcy process; to assess the most important criterions distinguishing the administrator in bankruptcy from the others participants in the bankruptcy process; to analyse the procedural status of the administrator in bankruptcy, the peculiarities of acquiring and realization his rights and responsibilities; to analyse functions of the administrator in bankruptcy, determining the peculiarities of administrator's in bankruptcy legal status in the bankruptcy process.

The master's thesis consists of three parts: in the first part analyzed institution of bankruptcy, considered the procedural status of the bankruptcy process participants' and the other persons' involved in bankruptcy process, presented their classification; in the second part revealed by analyse of case-law courts practice, scientific literature the conception of administrator in bankruptcy, detailed qualification requirements for the administrator in bankruptcy, the peculiarities of acquiring and realization of his rights and responsibilities, emphasized the problematic aspects; in the third part designated the supervisory institutions

which control the administrator's in bankruptcy work and guarantee the proper performance of assigned to him functions.

Detailed analysis of the legal acts regulating bankruptcy process allows maintaining that the analysis of bankruptcy process definitely shows up the special legal status of the administrator in bankruptcy as the participant's of the bankruptcy process. Without this person is impossible realization of bankruptcy procedure, from his efforts essentially depend not only the suitable protection the lawful interests of creditors' and companies', fluency and clarity of proceeding a bankruptcy procedure, but also the economical life of country. All considered in the work law provisions regulates the peculiarities of administrator's in bankruptcy legal status and have been assigned to the seeking main purpose of the bankruptcy process – to finish the bankruptcy procedures as soon as possible, to cover all claims of creditors and to retain an asset of debtor as far as possible. This purpose can only be achieved by the administrator in bankruptcy as the subject having extensive powers in the bankruptcy process.